

RAPPORTER

90/22

INSTITUSJONER FOR ELDRE 1989

VEDLEGG OM INSTITUSJONER FOR BARN
OG UNGDOM OG INSTITUSJONER FOR
RUSMIDDELMISBRUKERE

AV
ESPEN SØBYE

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY

RAPPORTER FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ 90/22

INSTITUSJONER FOR ELDRE 1989

**VEDLEGG OM INSTITUSJONER FOR BARN OG UNGDOM
OG INSTITUSJONER FOR RUSMIDDELMISBRUKERE**

Av

Espen Søybye

Statistisk sentralbyrå
Oslo-Kongsvinger 1990

ISBN 82-537-3004-7
ISSN 0332-8422

EMNEGRUPPE
25 Sosiale forhold

ANDRE EMNEORD
Aldershjem
Barnehjem
Eldreomsorg
Helseinstitusjoner
Stoffmisbrukere
Sykehjem

FORORD

I 1989 utarbeidet Statistisk sentralbyrå nytt opplegg for statistikk over institusjoner for eldre, institusjoner for barn og ungdom og institusjoner for rusmiddelmissbrukere. En arbeidsgruppe fra Sosialdepartementet, Helsedirektoratet og Kommunenes Sentralforbund deltok i utarbeidelsen av det nye opplegget. Tidligere ble det laget statistikk over sykehjem og aldershjem i adskilte rutiner. Denne statistikken er nå samordnet og utvidet, slik at den gir et helhetlig bilde av den institusjonsbaserte eldreomsorgen. SSB har ikke tidligere laget statistikk over institusjoner for barn og ungdom og institusjoner for rusmiddelmissbrukere. I denne publikasjonen presenteres hovedresultatene fra den nye statistikken. En del av resultatene er tidligere publisert i Statistisk ukehefte (Statistisk ukehefte nr. 26, 27, 37 og 38 i 1990.)

Det er lagt størst vekt på statistikken over institusjoner for eldre. Hovedresultatene fra statistikken over institusjoner for barn og ungdom og institusjoner for rusmiddelmissbrukere gis i Vedlegg 1 og Vedlegg 2.

Resultatene fra statistikken over institusjoner for eldre er gitt i fire kapitler. Det første kapitlet redegjør for begreper og kjennetegn og målsettingene med den nye statistikken, og sammenlikner resultatene med Statistisk sentralbyrås tidligere statistikk på dette området. I kapittel to gis det en oversikt over institusjonstyper og institusjonsplasser etter fylker og kommuner. Kapittel tre redegjør bl.a. for beboernes kjønn og alder, og for pleietyngde, sysselsetting og kostnader ved institusjonene. I det siste kapitlet sammenholdes resultatene av denne statistikken med tilsvarende undersøkelser fra 1953 og 1966.

Statistisk sentralbyrå, 7. desember 1990

Gisle Skancke

INNHold

	Side
Tabellregister	7
1. BEGREPER OG DEFINISJONER	11
1.1. Hvorfor ny statistikk over institusjoner for eldre	11
1.2. Hva slags statistikk trengs	12
1.3. Utforming av skjema for den nye statistikken	13
1.4. Hva er en institusjon	14
1.5. Rapporteringsregister og opprettelse av register	15
1.6. Sammenlikning med tidligere statistikk	16
2. INSTITUSJONER OG PLASSER ETTER FYLKER OG KOMMUNER ..	19
2.1. Fylkesoversikt	19
2.2. Kommuneoversikt	24
3. BEBOERE, PLEIETYNGDE, SYSSELSETTING OG KOSTNADER	45
3.1. Beboerne	45
3.2. Beboerrom	47
3.3. Tilbud ved institusjonene	48
3.4. Formål for innskrivning	51
3.5. Inn- og utskrivninger	52
3.6. Sysselsatte	53
3.7. Kostnader	55
3.8. Offentlige og private institusjoner	59
3.9. Institusjonenes størrelse	61
4. INSTITUSJONER FOR ELDRE FØR OG NÅ	67
Vedlegg 1 Institusjoner for barn og ungdom	73
Vedlegg 2 Institusjoner for rusmiddelmisbrukere	83
Utkommet i serien Rapporter fra Statistisk sentralbyrå etter	
1. juli 1989 (RAPP)	91

TABELLREGISTER

	Side
1. Antall plasser i institusjoner for eldre. 1987-1989	16
2. Institusjoner for eldre etter institusjonstype. Fylke. 15. januar 1990 . . .	20
3. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og plasser pr. 1 000 innbyggere. Fylke. Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990	21
4. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype. Fylke. Prosent. 15. januar 1990	22
5. Gjennomsnittlig antall plasser i ulike institusjoner for eldre. Fylke. 15. januar 1990	24
6. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype og kommune. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. <i>Østfold</i> . Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990	26
7. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype og kommune. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. <i>Akershus</i> . Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990	27
8. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype og kommune. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. <i>Oslo</i> . Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990	28
9. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype og kommune. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. <i>Hedmark</i> . Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990	29
10. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype og kommune. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. <i>Oppland</i> . Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990	30
11. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype og kommune. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. <i>Buskerud</i> . Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990	31
12. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype og kommune. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. <i>Vestfold</i> . Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990	32

13. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype og kommune.
Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. *Telemark*.
Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990 33
14. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype og kommune.
Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. *Aust-Agder*.
Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990 34
15. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype og kommune.
Antall plasser pr. innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. *Vest-Agder*.
Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990 35
16. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype og kommune.
Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. *Rogaland*.
Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990 36
17. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype og kommune.
Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. *Hordaland*.
Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990 37
18. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype og kommune.
Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. *Sogn og Fjordane*. Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990 38
19. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype og kommune.
Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. *Møre og Romsdal*. Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990 39
20. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype og kommune.
Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. *Sør-Trøndelag*.
Plasser pr. 15. januar innbyggere pr. 1. januar 1990 40
21. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype og kommune.
Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. *Nord-Trøndelag*.
Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990 41
22. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype og kommune.
Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og pensjonister over 79 år. *Nordland*.
Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990 42

	Side
23. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype og kommune. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. <i>Troms</i> . Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990	43
24. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype og kommune. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. <i>Finnmark</i> . Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990	44
25. Beboere etter kjønn, alder og institusjonstype. 15. januar 1990	46
26. Hjelpebehov i institusjoner for eldre etter art og institusjonstype. 15. januar 1990	47
27. Beboerrom etter institusjonstype. 15. januar 1990	48
28. Permanente tilbud etter institusjonstype. 1989	50
29. Tilbud av tjenester etter institusjonstype. 1989	50
30. Beboere etter formål institusjonstype og formål for innskrivning. 15. januar 1990	52
31. Inn- og utskrivninger etter institusjonstype. 1989	53
32. Årsverk i institusjoner for eldre etter institusjonstype og stilling. 1989	54
33. Årsverk pr. plass for ulike institusjonstyper. Fylke. 1989	55
34. Inntekter og utgifter etter institusjonstype og art. 1989. 1 000 kroner . .	57
35. Kostnader pr. plass og år for ulike institusjonstyper. Fylke. 1989. Kroner	58
36. Kostnader pr. plass og døgn for ulike institusjonstyper. Fylke. 1989. Kroner	58
37. Antall plasser ved offentlige og private institusjoner etter institusjonstype og eierform. 15. januar 1990	59
38. Kostnader pr. plass og år. Tall for institusjonstype og eierform. 1989. Kroner	60
39. Årsverk pr. plass. Tall for institusjonstype og eierform. 1989	60
40. Belegg. Tall for institusjonstype og eierform. 15. januar 1990	60
41. Institusjoner etter institusjonstype og størrelse. 15. januar 1990	61
42. Plasser etter institusjonsstørrelse og type. 15. januar 1990	62
43. Kostnader pr. plass og år. Tall for institusjonsstørrelse og type. 1989. Kroner	63
44. Årsverk pr. plass. Tall for institusjonstype og størrelse. 1989	65
45. Belegg. Tall for institusjonstype og størrelse. 15. januar 1990	65
46. Beboere som må ha hjelp til daglig personlig hygiene. Tall for institusjonstype og størrelse. Prosent. 15. januar 1990	66
47. Institusjoner for eldre etter institusjonstype. Fylke. 1953-1990	69
48. Antall plasser i institusjoner for eldre. Fylke. 1953-1990	70
49. Institusjoner for eldre. Hovedtall. 1953-1990	72

1. BEGREPER OG DEFINISJONER

1.1. Hvorfor ny statistikk over institusjoner for eldre?

Andelen eldre i befolkningen har økt i de siste åra, og særlig sterkt har andelen eldre over 80 år økt. Det er blitt flere enslige blant de eldre, og yrkesaktiviteten for kvinner har økt. Færre av de eldre har derfor familie som kan påta seg omsorgen for dem, slik at omsorg og pleie av eldre i større grad har blitt en oppgave for samfunnet. En statistikk som kartlegger det samlede offentlige og private tilbud av institusjonsplasser for eldre er derfor mer nødvendig enn tidligere, også for den sentrale planlegging av omsorgen for de eldre.

Det har også skjedd andre endringer som har vært viktige for opprettelsen av en samlet statistikk over institusjoner for eldre. Kommunene har lenge hatt ansvar for aldershjem, serviceboliger og andre botilbud med heldøgns pleie og omsorg for eldre, samt for hjemmetjenestene. I 1988 ble ansvaret for sykehjemmene overført fra fylkeskommunene til kommunene. I den forbindelse ga sosialdepartementet en *Forskrift for sykehjem og boform for heldøgns omsorg og pleie* som i realiteten opphever skillet mellom det som til da var blitt regnet som en helseinstitusjon (sykehjem og sykehjemsavdelinger) og det som var blitt regnet som en sosial institusjon (aldershjem, serviceboliger og aldershjemsavdelinger). Det vil si, minimumskravet for å komme inn under denne forskriften er formulert på en slik måte at også de fleste aldershjem oppfyller kravet.

Da kommunene fikk ansvaret for sykehjemmene, var det bl. a. begrunnet ut fra at kommunene ville kunne samordne og tilrettelegge tilbudet til de eldre i kommunen ut fra en helhetlig vurdering av institusjonsplasser i sykehjem, aldershjem og andre institusjonstyper for eldre, og utfra hvor utbygget hjemmetjenestene var.

Desentraliseringen av ansvaret for utbygging og drift av alle institusjoner for eldre medførte at de statlige myndighetene mistet viktige kilder til opplysninger og dermed fikk dårligere oversikt over dette feltet enn tidligere. Samtidig har statlige myndigheter fremdeles ansvar for at de ulike lover og forskrifter på området følges og overholdes. Desentraliseringen av ansvar for drift og utbygging av den institusjonsbaserte eldreomsorgen, øket behovet for koordinering og utvikling av statistikken på dette området.

Før 1989 har Statistisk sentralbyrå ikke kunnet gi sikre tall og en samlet oversikt over institusjoner for eldre. Det har dels sammenheng med at statistikken over de aktuelle institusjonstypene ble innhentet hver for seg. En del av institusjonene har vært definert som helseinstitusjoner (f.eks. sykehjem), mens andre har vært definert som sosiale institusjoner (f.eks. aldershjem). Men det skyldes også at det ikke var de samme opplysningene som ble innhentet fra de forskjellige institusjonene. Oppgaver for de kombinerte alders- og sykehjem ble innhentet avdelingsvis, idet opplysninger om aldershjemsavdelingene og sykehjemsavdelingene ble innhentet i hver sin statistikkrutine.

Statistikk over institusjoner for eldre ble tidligere utarbeidet dels av Kontor for helsestatistikk og dels av Kontor for sosialstatistikk. Kontor for helsestatistikk har

produsert statistikk for sykehjem, sykehjemsavdelinger i kombinasjon med aldershjem, sykehjemsavdelinger i kombinasjon med sykestue/fødehem og endelig somatiske sykehjemsavdelinger i kombinasjon med psykiatriske sykehjem. Kontor for sosialstatistikk har laget statistikk for aldershjem, aldershjemsavdelinger i kombinerte alders- og sykehjem og serviceboliger med heldøgns pleie- og omsorg.

Mens statistikken over helseinstitusjonene ble innhentet fra institusjonene via fylkeslegene, var det sosialkontorene som ga opplysninger om aldershjem, serviceboliger og aldershjemsavdelinger i kombinerte alders- og sykehjem. Bare ett sett av grove kjennetegn, antall plasser og beboere, var felles.

Når en statistikk over et området blir produsert gjennom flere ulike statistikkrutiner, når forskjellige instanser gir opplysninger, og de opplysningene som registreres ikke er de samme, blir det vanskelig å gi et enhetlig og helhetlig bilde av hele feltet. At avdeling ble brukt som telleenhet for en del helt sentrale variabler, gjorde det vanskelig for oppgavegiverne å gi korrekte tall. Det gjorde det også problematisk for Statistisk sentralbyrå å kontrollere om oppgavene som ble gitt f.eks. om plasstall var korrekte.

Betegnelsen statistikk over institusjoner for eldre er en forenkling, somatiske sykehjem og somatiske sykehjemsavdelinger er ikke bare beregnet på eldre. Det bor også funksjonshemmede under pensjonsalder i disse institusjonene, men statistikken viser at eldre er den helt dominerende beboergruppen.

1.2. Hva slags statistikk trengs?

Den nye statistikken måtte omfatte alle institusjoner for eldre, uavhengig av om de tidligere var blitt klassifisert som helseinstitusjon eller sosial institusjon. Videre ble det tilstrebet å lage en skjematype som skulle gjelde for alle institusjonstypene og at institusjonene skulle rapportere direkte til Statistisk sentralbyrå. Det første skulle sikre at de samme opplysningene ble innhentet fra alle institusjonstyper, slik at det var mulig å gi sikre totaltall for det institusjonsbaserte pleie- og omsorgstilbudet til eldre og funksjonshemmede i hver enkelt kommune. Det andre skulle sikre at datakvaliteten ble bedre ved at alle mellomledd mellom oppgavegiver og Statistisk sentralbyrå ble sløyfet (sosialkontorene og fylkeslegene), men også forhindre at innhenting av oppgaver skulle bli oppfattet som en kontroll fra institusjonenes side, noe som lett kan svekke datakvaliteten. Videre muliggjør bruk av en skjematype for alle institusjoner en sammelikning av institusjonstypene, som tidligere ikke var mulig.

For at oppgavene skulle bli så gode som mulig var det nødvendig å lage en samlet statistikk. En samlet statistikk er en statistikk som innhenter alle opplysninger som skal innhentes på ett skjema i en rutine, opplysninger om eierform, tilbud ved boformen, inn- og utskrivninger, beboernes alder og kjønn, pleietyngde, sysselsetting og økonomi ble innhentet på ett skjema fra hver institusjon. Dette skal for det første sikre at oppgavegiver gir konsistente oppgaver og at statistikken kan gi et helhetlig bilde av hver enkelt institusjon.

For det andre, og det er det viktigste, ble det ansett som helt nødvendig for vurderingen av sysselsetting, tilbud av tjenester og økonomi også å kjenne alderssammensetningen på beboerne i institusjonene og hva de daglig trenger hjelp til. Hele dette settet av opplysninger er nødvendig for å kunne vurdere ulik ressursbruk i form av sysselsetting og økonomi mot tilbudet av tjenester ved boformen og beboernes pleiebehov mellom institusjonstyper og mellom samme institusjonstype i ulike geografiske regioner.

Å lage statistikk over institusjoner for eldre er å lage statistikk over tjenester og tjenesteyting. Det innebærer i utgangspunktet å synliggjøre noe immatrielt. Praktisk innebærer dette at det ikke er nok å telle plasser og beboere, sysselsatte og økonomi. Tilbud av tjenester, beboernes alder og behov for hjelp, må også komme med for at plasstall, sysselsatte og økonomi kan måles mot den oppgaven disse ressursene er satt inn for å løse. Det er ikke gitt at en pleier som bruker dobbelt så lang tid som en annen pleier på å bade en beboer gir dobbelt så god pleie, men det motsatte er heller ikke gitt, selv om pleieren som bruker halve tiden vil framstå som dobbelt så effektiv i statistikken.

1.3. Utforming av skjema for den nye statistikken

Skjema består av 14 grupper av spørsmål som skal besvares av institusjonen. De tre første kartlegger institusjonstype og eierform, og fordeler plasser mellom kommuner, hvis institusjonen er interkommunal eller hvis andre kommuner enn institusjonens beliggenhetskommune disponerer et fast antall plasser ved institusjonen.

En disponibel plass er definert som en plass i drift, det vil si en seng som det er knyttet personale til og som enten er belagt eller som kan ta imot en beboer. Sengeposter som av en eller annen grunn er stengt, skal ikke telles. Den nye statistikken gir ikke tall for sykehjemsavdeling og aldershjemsavdeling i kombinerte alders- og sykehjem. Dette er gjort fordi det er antatt at beboerne på aldershjemsavdelingen *ved behov* vil nyte godt av de tilbud som eventuelt bare måtte finnes i sykehjemsavdelingen og vice versa.

Vanskelighetene med å føre statistikk over avdelinger har imidlertid også denne statistikken arvet, idet bare sykehjemsavdelinger i kombinasjon med sykestue og/eller fødehem, skal føres i denne statistikken. Fra disse institusjonene meldes det ofte at alle institusjonsplassene i løpet av året snart tas i bruk for det ene snart det andre formål, altså at inndelingen etter funksjon ikke er så absolutt som den foregir å være. Ved sykehjemsavdeling kombinert med psykiatrisk sykehjem, har det bydd på problemer at bare de somatiske sykehjemsavdelingene skulle føres i denne statistikken.

Det fjerde punktet kartlegger i hvilken grad institusjonene er innrettet på hovedfunksjoner nevnt i *Forskrift for sykehjem og boform for heldøgns omsorg og pleie*, mens det neste punktet registrerer tilbud og organisering av en del sentrale tjenester, samt om disse også tilbys ikke-beboere. Spørsmål seks og syv fanger opp antall disponible heldøgns plasser og dagplasser, samt beboere, og inn- og utskrivninger gjennom året. I punkt åtte og ni registreres beboernes kjønn, alder og sivile status samt formål for innskriving. De to neste spørsmålene kartlegger beboernes funksjonsevne og

pleiebelastning, mens boformens bygningsmessige utforming registreres i punkt tolv. I punkt tretten registreres de sysselsatte etter 15 stillingsbetegnelser/yrkesgrupper, mens institusjonens inntekter og utgifter fordelt på 32 inntekts- og utgiftstyper registreres i det siste spørsmålet.

1.4. Hva er en institusjon?

Den nye statistikken dekker følgende institusjoner som gir pleie og omsorg for eldre og funksjonshemmede: sykehjem, kombinerte alders- og sykehjem, somatisk sykehjem kombinert med sykestue og/eller fødehjem, sykehjemsavdeling i kombinasjon med psykiatrisk sykehjemsavdeling, aldershjem, servicebolig med heldøgns pleie og omsorg og andre institusjonstyper for eldre. Andre institusjonstyper er eldrekollektiv, alderspensjonat osv.

Det kan være vanskelig å trekke et eksakt skille mellom institusjonstypene. De aller fleste institusjonene som er med i statistikken oppfyller det minimumskrav som *Forskrift for sykehjem og boform for heldøgns omsorg og pleie* stiller for at en institusjon skal bli godkjent som sykehjem. Selv om denne forskriften ikke i utgangspunktet gjelder for aldershjemmene, vil de aller fleste aldershjem oppfylle de minimumskrav som er stilt for godkjenning som sykehjem: en lege skal ha ansvar for den medisinske behandling, en offentlig godkjent sykepleier skal ha ansvar for sykepleien. Videre skal boformen være innrettet på en eller flere av følgende oppgaver: medisinsk attføring med sikte på tilbakeføring til hjemmet, avlastning, permanent opphold, spesielt tilrettelagt opphold for funksjonshemmende, skjermet enhet for senil demente, dagopphold, nattopphold, terminalpleie.

Alle institusjoner som falt inn under Sosialdepartementets *Forskrift for sykehjem og boform for heldøgns omsorg og pleie*, samt alle aldershjem, ikke-godkjente sykehjem og serviceboliger, skulle omfattes av statistikken. Alle disse institusjonene, uansett om de er offentlig eller privat eiet, er med.

Det er vanskelig å trekke et skille mellom hva som skal regnes som institusjoner og hva som skal regnes som botilbud for eldre. I denne sammenhengen er det valgt å definere en institusjon som et bygningsmessig kompleks hvor en del av arealet er felles for alle beboerne og hvor det er ansatt personale som yter tjenester til beboerne. Et borettslag for eldre med vaktmestertjenester og hjemmehjelps- og hjemmesykepleieordninger, faller utenfor definisjonen av en institusjon. En boform hvor tjenester og personale er knyttet til boformen defineres som en institusjon, mens eldre og funksjonshemmede som bor hjemme eller i spesielle boliger hvor tjenester og personale er knyttet til personen etter behov, faller utenfor.

Tidligere foregikk så å si all pleie og omsorg av eldre og funksjonshemmede som var organisert av det offentlige i institusjoner. Det var det eneste tilbudet. I dag er hjemmetjenestene i mange kommuner så utbygget at en person kan motta like mye hjelp (og den samme type hjelp) i sitt eget hjem eller i en tilrettelagt bolig, som vedkommende ville fått i en institusjon. Skillet mellom en institusjonsbasert omsorg og en hjemmebasert omsorg kan altså ikke brukes til å skille mellom eldre og funksjonshemmede som mottar mye og lite hjelp. Utbyggingen av de hjemmebaserte tjenestene har ført til at eldre kan bli boende hjemme lenger enn før, noe som

sannsynligvis samtidig har ført til at beboerne i institusjon er eldre og skrøpeligere enn tidligere.

1.5. Rapporteringsrutine og opprettelse av register

Det ble funnet mest hensiktsmessig at institusjonene rapporterte direkte til Statistisk sentralbyrå. Det ligger en tidsmessig besparelse i det, samtidig som oppgavegiver og statistikkprodusent kan kommunisere direkte. Dette gjør feilretting av skjema enklere og muliggjør at skjema lettere kan tilpasses til de registreringsrutiner som finnes i institusjonene. For å etablere en slik statistikkrutine måtte det opprettes et register over alle institusjoner som skulle telles.

I prinsippet skal Statistisk sentralbyrås Bedrifts- og foretaksregister inneholde alle bedrifter og foretak som har sysselsatte, det vil si også alle institusjoner for eldre og funksjonshemmede. Erfaringsmessig er imidlertid ajourføringen av Bedrifts- og foretaksregisteret ikke god nok for områder som det ikke lages periodisk statistikk over. Med utgangspunkt i Bedrifts- og foretaksregisterets opplysninger om institusjoner for eldre og funksjonshemmede ble det laget en liste over institusjonene i hver kommune. Denne ble sendt kommunene for ajourføring høsten 1989. Kommunene skulle føre opp nye institusjoner, stryke nedlagte og korrigere adresser. Alle institusjoner for eldre som fantes i kommunen eller i annen kommune for kommunens innbyggere, også institusjoner eiet og drevet av private, skulle være med.

Dette ajourførte registeret ble brukt til å sende skjema til institusjonene. Registeret besto av 1 130 institusjoner, mens 1 073 institusjoner returnerte skjema i utfylt stand.

Alle som skulle rapportere gjorde ikke det, men en del av frafallet skyldes at kommunene hadde ført opp institusjoner som ikke skulle være med, noe som først viste seg da institusjonen mottok skjema. Dette henger nok sammen med at avgrensningen mellom hva som skal regnes for en institusjon og hva som skal regnes som et botilbud, var vanskelig for kommunene som ajourførte registeret. Det var likevel klart at det fantes institusjoner som skulle ha levert oppgaver. For å kunne gi korrekte oppgaver over antall institusjoner, institusjonstype og plasser på kommunenivå, ble det derfor høsten 1990, i forbindelse med ajourføringen av registeret til neste års statistikk, innhentet nøkkeltall fra institusjonene som ikke hadde besvart skjema våren 1990.

Denne ajourføringen av registeret skjedde ved at hver kommune fikk tilsendt en liste over de institusjonene i kommunen som hadde returnert skjema i utfylt stand. Kommunene ajourførte denne lista, og oppgaver over disponible plasser og institusjonstype ble innhentet fra de institusjonene som enten ikke hadde svart eller som ikke var kommet med i det opprinnelige registeret. Kommuner som det ikke var registrert institusjoner i, ble kontaktet spesielt. Denne ajourføringen ga 69 nye institusjoner, 7 sykehjem, 9 alders- og sykehjem, 4 sykehjemsavdelinger, 21 aldershjem, 8 serviceboliger og 20 andre institusjoner med i alt 2 333 disponible plasser.

1 073 institusjoner med 45 600 plasser returnerte skjema i utfylt stand våren 1990, mens 69 institusjoner med 2 333 plasser ble registrert høsten 1990. Statistikken for 1990 består altså av 1 142 institusjoner med i alt 47 933 plasser. For de 69 institusjonene som enten ikke returnerte skjema eller som ikke var kommet med i det opprinnelige registeret, er det innhentet følgende oppgaver: beliggenhetskommune, institusjonstype og antall plasser.

Det vil alltid hefte usikkerhet ved statistikk, og for ny statistikk vil usikkerheten være større. Skjema inneholdt mange spørsmål som institusjonene ikke tidligere har svart på, til dels dreier det seg også om opplysninger som ikke blir registrert for andre formål enn denne statistikken. Videre er det ikke mulig å gi absolutte garantier for at alle institusjoner som skulle vært med virkelig er kommet med. Slike feil vil slå spesielt sterkt ut når tallene over institusjonsplasser etter type presenteres på kommunenivå. Når tallene likevel presenteres, er det fordi samtlige kommuner er kommet med, enten med egne institusjoner og/eller ved at de disponerer et fast antall plasser i en institusjon i andre kommuner.

1.6. Sammenlikning med tidligere statistikk

Fra 1987 til 1988 steg antall plasser i institusjoner for eldre fra 48 765 til 49 887. Det var størst økning i antall plasser i de kombinerte alders og sykehjemmene, og i serviceboligene, mens det var nedgang i antall aldershjems plasser. Tallene for 1989, som altså baserer seg på den nye statistikken over institusjoner for eldre, viser en nedgang på om lag 2 000 institusjonsplasser fra 1988 til 1989.

Så å si hele nedgangen i antall plasser fra 1988 til 1989 skyldes at antall plasser ved de kombinerte alders- og sykehjemmene falt fra 18 742 i 1988 til 16 777 i 1989. Antall plasser ved sykehjemmene økte med om lag 1000 fra 1988 til 1989. For sykehjemsavdelingene er ikke variasjonen så stor at den påvirker totaltallet og ses antall plasser ved aldershjem, serviceboliger og andre institusjonstyper i sammenheng, er det heller ikke for disse institusjonstypene store forskjeller.

Tabell 1. Antall plasser i institusjoner for eldre. 1987 - 1989

Institusjonstype	1987	1988	1989
I alt	48 765	49 887	47 933
Sykehjem	17 102	17 052	17 992
Alders og sykehjem	17 979	18 742	16 777
Aldershjemsavdelinger	7 111	7 585	6 710
Sykehjemsavdelinger	10 868	11 157	10 067
Sykehjemsavdelinger	2 123	2 276	2 002
Kombinert med sykestue/fødehem	851	837	-
Kombinert med psykiatrisk sykehjem	1 272	1 439	-
Aldershjem	9 999	9 391	8 226
Servicebolig med heldøgns pleie og omsorg	1 562	2 426	1 480
Andre institusjonstyper for eldre	-	-	1 456

Hvor mye av denne endringen skyldes at statistikken er lagt om, og hvor mye av endringen gjenspeiler en eventuell reell nedgang i plasser? For å kunne antyde et svar på disse spørsmålene må det redegjøres litt mer i detalj for hva endringene i statistikkrutinene består i.

En endring er at sykehjem og sykehjemsavdeling kombinert med sykestue/fødehjem/psykiatrisk sykehjem og/eller aldershjemsavdeling tidligere fikk tilsendt ett skjema hvor institusjonstype var spesifisert på forhånd, nå får disse institusjonstypene tilsendt et skjema hvor de selv skal krysse av for institusjonstype. Tidligere var telledataspunktet 31/12, mens det i den nye statistikken er 15. januar. Inntil 1989 ble bare somatisk sykehjemsavdeling i kombinerte alders- og sykehjem registrert av Kontor for helsestatistikk. Aldershjemsavdelingene i kombinerte alders- og sykehjem, aldershjem og serviceboliger ble tidligere registrert av Kontor for sosialstatistikk gjennom Sosialstatistikk, Årsmelding, som ble fylt ut av sosialkontorene i kommunene. På dette årsmeldingsskjema ble det innhentet oppgaver over tiltak for eldre og funksjonshemmede, bl.a., antall plasser i aldershjem, i aldershjemsavdelinger i alders- og sykehjem og kommunale boliger med heldøgnservice. Også for disse opplysningene var telledato 31/12. I den nye statistikken er telledato satt til 15/1 for å unngå utslag som det kan tenkes å gi å ha nyttårsaften som telledato. Definisjonen av en plass er den samme i den nye og den gamle statistikken.

I den nye statistikken får alle institusjonene tilsendt ett skjema for alle institusjonstypene, og institusjonen krysser selv av for institusjonstype. Dette gjør at en institusjon som i den tidligere statistikken ble regnet for et alders- og sykehjem, f.eks. kan ha krysset av for sykehjem i den nye statistikken.

I den nye statistikken er institusjon og ikke avdeling telleenhet (med unntak av sykehjemsavdelinger kombinert med fødehjem, sykestue eller psykiatriske sykehjem). Institusjon som telleenhet ble innført fordi institusjonene har hatt store vanskeligheter med på gi svar på avdelingsnivå for en rekke sentrale spørsmål.

Kombinerte alders- og sykehjem har ifølge den nye statistikken i alt 16 777 plasser. Tallet for 1988 var 18 742. En del av nedgangen i plassene kan skyldes at institusjoner som tidligere er blitt kategorisert som alders- og sykehjem har regnet seg som et sykehjem og krysset av for dette alternativet. Dette forklarer i så fall også den forholdsvis store økningen i antall plasser på sykehjemmene fra 1988 til 1989. Denne antakelsen styrkes også av at antall sykehjem i 1988 var 304, mens tallet var 327 i 1989.

Hvis denne antakelsen er riktig skulle det følge at antall alders- og sykehjem var lavere i 1989 enn i 1988. Det slår imidlertid ikke til: i 1988 ble det registrert 285 kombinerte alders- og sykehjem, mens 310 institusjoner hadde krysset av for kombinert alders- og sykehjem i den nye statistikken. Dette svekker, men avkrefter ikke antakelsen om at oppgangen i antall sykehjemsplasser skyldes at institusjoner som tidligere var registrert som kombinerte alders- og sykehjem, har krysset av for sykehjem i 1989. En annen rimelig forklaringen på oppgangen i sykehjemsplasser fra 1988 til 1989, er at det også er innhentet oppgaver fra flere institusjoner i 1989 enn i 1988. Om dette skyldes at det fantes flere sykehjem i 1989 enn i 1988, er det umulig å si noe sikkert.

Men hva skyldes økningen i antall kombinerte alders- og sykehjem fra 285 til 310 samtidig som antall plasser går ned med om lag 2 000? Tidligere ble oppgaver fra aldershjemsavdelingene og sykehjemsavdelingene ved alders- og sykehjemmene, innhentet av ulike instanser. Muligheten for dobbeltregistrering, det vil si at alle plassene i institusjonene kunne bli rapportert både i årsstatistikken som aldershjems-plasser og fra fylkeslegen som sykehjems-plasser, var til stede. Det kan også ha forekommet dobbelttelling av plasser ved at både kommuner som disponerer og beliggenhetskommunen har rapportert plassene. Omfanget av dobbeltregistrering er vanskelig å anslå, men den forholdsvis store differensen i antall institusjoner indikerer at den kan ha vært omfattende.

Selv om det her har vært mulig å dobbeltregistrere plasser, betyr ikke det at det nødvendigvis har skjedd. Nedgangen i plasser fra 1988 til 1989 for denne institusjonstypen, kan også skyldes at de kombinerte alders- og sykehjemmene i den nye statistikken f.eks. bare har gitt oppgaver for sykehjemsavdelingen slik de har vært vant til å gjøre fra før. Selv om oppgavene er blitt revidert med henblikk på faren for dette, kan ikke denne feilen helt utelukkes. Dette kan forklare hvorfor antall institusjoner som har gitt oppgaver er høyere i 1989, mens antall plasser er lavere i 1989 enn i 1988. Sannsynligvis er det en kombinasjon av disse to faktorene, dobbeltregistrering i 1988 og muligheten for at bare sykehjemsavdelingene er blitt registrert i 1989, som forklarer den store nedgangen i antall plasser ved de kombinerte alders- og sykehjemmene fra 1988 til 1989.

Nå kan det heller ikke helt utelukkes at noe av den store variasjonen i antall plasser ved sykehjemmene og alders- og sykehjemmene fra 1988 til 1989 skyldes reelle endringer i antall institusjoner og antall plasser.

Tallene for aldershjem, serviceboliger med heldøgns-service og andre institusjonstyper for eldre, har totalt sett variert lite fra 1987 til 1989. Antall plasser i aldershjemmene gikk ned med om lag 600 plasser fra 1987 til 1988, og med om lag 1000 plasser fra 1988 til 1989. Den forholdsvis store nedgangen fra 1988 til 1989 har å gjøre med at det fra 1989 ble mulig å krysse av for andre institusjonstyper. En del av nedgangen i både tallet for serviceboliger og aldershjem fra 1988 til 1989 må ses på bakgrunn av denne nye kategorien svarmulighet som er innført. Nedgangen i antall serviceboliger fra 1988 til 1989 har sannsynligvis også sammenheng med at definisjonen av serviceboliger med heldøgns pleie og omsorg er strengere enn den var i det tidligere årsstatistikk-skjema.

Tallene for 1989 gir et riktigere bilde av antall plasser i institusjoner for eldre enn tallene fra 1988. Dette skyldes at muligheten for dobbelttelling av plasser er utelukket i den nye statistikk-rutinen. Nedgangen i antall plasser fra 1988 til 1989 er først og fremst et resultat av omleggingen av statistikken.

2. INSTITUSJONER OG PlassER ETTER FYLKER OG KOMMUNER

Tallene for institusjoner, institusjonstyper og plasser som gjengis i dette kapitlet omfatter alle de 1 142 institusjonene som registrert består av. Det er også korrigeret for plasser ved interkommunale institusjoner og for plasser som annen kommune enn institusjonens beliggenhetskommune disponerer.

Beliggenhetskommune og eierkommune faller i de aller fleste tilfeller sammen. Hvis eierkommune er en annen enn beliggenhetskommunen, det vil si hvis f.eks. Oslo kommune eier og disponerer alle plassene ved et aldershjem i en annen kommune, er institusjonen ført som om den var beliggende i Oslo fordi plassene er et tilbud for innbyggerne i Oslo og ikke i beliggenhetskommunen. Plassene er derfor talt med for Oslo og ikke for beliggenhetskommunen. Det forekommer hyppigere at flere (oftest to) kommuner disponerer et fast antall plasser ved en institusjon. Det antall plasser som andre kommuner disponerer er da trukket fra beliggenhetskommunen, og lagt til de kommunene som etter faste avtaler disponerer det faste antall plasser ved institusjonen som er oppgitt.

Gjestepasienter utgjør et annet problem for statistikken, en gjestepasient er en beboer fra en annen kommune enn den kommunen institusjonen ligger i. Beboerens hjemkommune betaler institusjonens beliggenhetskommune for oppholdet. Dette er ikke søkt kartlagt i denne statistikken. Det er bare permanente ordninger, hvor to eller flere kommuner sammen disponerer et fast antall plasser i en institusjon som er registrert.

2.1. Fylkesoversikt

Det er i alt 1 142 institusjoner for eldre og funksjonshemmede. Hordaland har flest institusjoner med 108, Møre og Romsdal har 93 institusjoner, Nordland 84 og Oslo 72. Det er færrest institusjoner i Finnmark, Aust-Agder og Vest-Agder som har henholdsvis 36, 37 og 39 institusjoner.

Tre institusjonstyper utgjør de aller fleste institusjoner: sykehjem, kombinerte alders- og sykehjem og aldershjem. Disse institusjonstypene utgjør 86 prosent av alle institusjonene. Det er flest aldershjem, 346, og denne institusjonstypen er den største i Aust-Agder og Vest-Agder, Hordaland, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag og i Finnmark. Sykehjemmene er den institusjonstypen det er nest flest av, 327, og denne institusjonstypen er den hyppigst forekommende i Østfold, Akershus, Vestfold, Rogaland og i Troms. Det er 310 alders- og sykehjem. Denne institusjonstypen utgjør den største gruppen institusjoner i Oslo, Oppland, Buskerud, Telemark, Sogn og Fjordane og Nordland. I Hedmark er det like mange sykehjem som alders- og sykehjem.

Det er registrert 46 sykehjemsavdelinger i kombinasjon med sykestue og/eller fødehjem og psykiatriske sykehjem og 48 serviceboliger, mens det er 65 institusjoner av annen type, det vil si bokollektiv for eldre, alderspensjonater osv. Sykehjemsavdelinger i de forskjellige kombinasjonene er vanligst fra Sør-Trøndelag og nordover, i Møre og Romsdal, Rogaland, Telemark og Akershus. Det finnes flest serviceboliger, som er et forholdsvis nytt institusjonstilbud, i Akershus, Oslo, Hedmark og Oppland.

Tabell 2. Institusjoner for eldre etter institusjonstype. Fylke. 15. januar 1990

Fylke	I alt	Syke- hjem	Alders- og syke- hjem	Syke- hjems- avd.	Alders- hjem	Service- boliger	Andre
Hele landet	1 142	327	310	46	346	48	65
Østfold	55	18	16	1	14	1	5
Akershus	73	20	16	6	19	8	4
Oslo	72	18	28	1	15	6	4
Hedmark	52	15	15	1	10	7	4
Oppland	53	11	22	1	11	5	3
Buskerud	67	16	22	0	21	3	5
Vestfold	42	17	9	0	12	0	4
Telemark	46	7	17	4	12	2	4
Aust-Agder	37	12	7	0	17	1	0
Vest-Agder	39	10	12	0	16	0	1
Rogaland	79	35	7	4	28	2	3
Hordaland	108	34	31	2	40	1	0
Sogn og Fjordane	44	10	21	0	6	2	5
Møre og Romsdal	93	26	15	4	44	1	3
Sør-Trøndelag	63	20	12	2	22	3	4
Nord-Trøndelag	54	9	16	5	22	0	2
Nordland	84	23	30	4	18	3	6
Troms	45	21	7	2	9	2	4
Finnmark	36	5	7	9	10	1	4

Institusjonene har i alt 47 933 plasser. 90 prosent av disse plassene utgjøres av plasser ved sykehjem, alders- og sykehjem og aldershjem. Det er flest plasser ved sykehjemmene, 17 992, mens det er 16 777 plasser ved de kombinerte alders- og sykehjemmene. Ved aldershjemmene er det 8 226 plasser.

Oslo har flest plasser med 6 350, mens Hordaland og Møre og Romsdal har henholdsvis 4 511 og 3 238 institusjonsplasser. Det er færrest institusjonsplasser i Finnmark med 720, mens Aust-Agder og Vest-Agder har henholdsvis 1 159 og 1 453 institusjonsplasser.

For hele landet er det 12 plasser pr. 1 000 innbyggere. Oslo, Hedmark, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal og Nord-Trøndelag har flest plasser pr. 1 000 innbyggere med 14, mens Akershus og Rogaland har færrest plasser pr. 1 000 innbyggere med henholdsvis 7 og 9.

Tabell 3. Plasser i institusjoner etter institusjonstype. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og plasser pr. 1 000 innbyggere. Fylke. Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990

Fylke	Alle	Sykehjem	Alders- og sykehjem	Sykehjemsavd.	Aldershjem	Serviceboliger	Andre	Over 66 pr. 100	Plasser pr. 1 000 innbyggere
Hele landet	47933	17992	16777	2002	8226	1480	1456	14	12
Østfold	2465	1200	755	22	368	41	79	15	10
Akershus	3028	868	1022	364	499	180	95	10	7
Oslo	6350	1969	3274	74	432	314	287	17	14
Hedmark	2561	863	861	115	263	256	203	17	14
Oppland	2348	511	1265	76	255	147	94	16	13
Buskerud	2621	824	1193	0	384	116	104	15	12
Vestfold	2043	1115	431	0	424	0	73	15	10
Telemark	1935	495	776	271	273	35	85	16	12
Aust-Agder	1159	608	247	0	287	17	0	15	12
Vest-Agder	1433	490	612	0	323	0	8	14	10
Rogaland	2979	1798	280	144	603	103	51	12	9
Hordaland	4511	2173	1247	83	992	16	0	14	11
Sogn og Fjordane	1519	358	952	0	168	15	26	16	14
Møre og Romsdal	3238	1172	745	147	1127	11	36	15	14
Sør-Trøndelag	2733	1026	869	175	518	64	81	14	11
Nord-Trøndelag	1815	473	580	163	532	0	67	15	14
Nordland	2959	1083	1181	113	411	109	62	15	12
Troms	1516	803	323	110	195	35	50	12	10
Finnmark	720	163	164	145	172	21	55	10	10

Plasser i sykehjem, kombinerte alders- og sykehjem og sykehjemsavdelinger i andre kombinasjoner utgjør på landsbasis 77 prosent av alle institusjonsplassene. Plasser i aldershjem utgjør 17 prosent av alle plasser, mens plasser i serviceboliger og andre institusjonstyper tilsammen utgjør 6 prosent av det totale antall institusjonsplasser.

Fordelingen av plasser etter institusjonstype varierer fra fylke til fylke. I Vestfold, Aust-Agder, Rogaland og Troms utgjør plassene ved rene sykehjem over halvparten av alle institusjonsplassene, mens de i Troms, Nord-Trøndelag, Sogn og Fjordane og Telemark bare utgjør en fjerdedel av alle institusjonsplasser. I Oslo, Oppland og Sogn og Fjordane utgjør plasser ved kombinerte alders- og sykehjem over halvparten av alle institusjonsplasser, mens plasser av denne institusjonstype utgjør under en fjerdedel av alle plasser i Rogaland, Vestfold, Aust-Agder, Troms og Møre og Romsdal. Plasser i sykehjemsavdelinger kombinert med sykehjem og/eller fødestue og sykehjemsavdelinger i psykiatriske sykehjem, er avgjørende først og fremst i Troms, Telemark og Akershus, hvor disse plassene utgjør hennholdsvis 20, 14 og 12 prosent av alle institusjonsplasser.

Betraktes plassene i sykehjem, kombinerte alders- og sykehjem og sykehjemsplasser i andre kombinasjoner som en kategori institusjonsplasser, utgjør disse over 80 prosent av alle plasser i Troms, Nordland, Sogn og Fjordane, Telemark, Buskerud, Oslo og Østfold. Denne kategorien plasser utgjør under 70 prosent av alle institusjonsplasser i Finnmark, Nord-Trøndelag og Møre og Romsdal. Sogn og Fjordane har, relativt sett, flest plasser i sykehjem, kombinerte alders- og sykehjemsplasser i andre kombinasjoner (86 prosent av alle institusjonsplasser), mens Møre og Romsdal har, relativt sett, færrest plasser av denne kategorien (64 prosent av alle institusjonsplassene i fylket).

I Finnmark, Nord-Trøndelag, Møre og Romsdal og Aust-Agder utgjør aldershjems-plassene en fjerdedel eller mer av alle institusjonsplassene, mens plasser ved denne institusjonstypen utgjør 10 prosent eller mindre i Hedmark og Oslo. Plasser i serviceboliger og i andre institusjonstyper utgjør 10 prosent eller mer av alle institusjonsplassene i Finnmark, Oppland, Hedmark og Oslo, mens slike plasser utgjør 1 prosent eller mindre av institusjonsplassene i Møre og Romsdal, Hordaland, Vest-Agder og Aust-Agder.

Tabell 4. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype. Fylke. Prosent.
15. januar 1990

Fylke	I alt	Syke- hjem	Alders- og syke- hjem	Syke- hjems- avd.	Alders- hjem	Service- boliger	Andre
Hele landet	100	38	35	4	17	3	3
Østfold	100	49	31	1	15	2	3
Akershus	100	29	34	12	16	6	3
Oslo	100	31	52	1	7	5	5
Hedmark	100	34	34	4	10	10	8
Oppland	100	22	54	3	11	6	4
Buskerud	100	31	46	0	15	4	4
Vestfold	100	55	21	0	21	0	4
Telemark	100	26	40	14	14	2	4
Aust-Agder	100	52	21	0	25	1	0
Vest-Agder	100	34	43	0	23	0	1
Rogaland	100	60	9	5	20	3	2
Hordaland	100	48	28	2	22	0	0
Sogn og Fjordane	100	24	63	0	11	1	2
Møre og Romsdal	100	36	23	5	35	0	1
Sør-Trøndelag	100	38	32	6	19	2	3
Nord-Trøndelag	100	26	32	9	29	0	4
Nordland	100	37	40	4	14	4	2
Troms	100	53	21	7	13	2	3
Finnmark	100	23	23	20	24	3	8

Det er i gjennomsnitt 42 plasser ved institusjonene. Sykehjemmene og alders- og sykehjemmene har i gjennomsnitt flest plasser med henholdsvis 55 og 54 plasser pr. institusjon. Sykehjemsavdelingene har i gjennomsnitt 44 plasser, mens aldershjemmene har 24, serviceboligene 31 og de andre institusjonstypene 22 plasser pr. institusjon. Finnmark og Oslo skiller seg klart ut fra de andre fylkene når det gjelder institusjonenes gjennomsnittlige størrelse målt i antall plasser pr. institusjon. I Finnmark har institusjonene i gjennomsnitt 20 plasser pr. institusjon, mens det tilsvarende tall for Oslo er 88. Det gjennomsnittlige antall plasser pr. institusjon ligger for de andre fylkene mellom 31 og 49, og i 11 fylker ligger det gjennomsnittlige antall plasser mellom 35 og 45 plasser pr. institusjon.

Det er også stor variasjon i gjennomsnittlig antall plasser for sykehjemmene. I Finnmark, Troms og Sogn og Fjordane er det i gjennomsnitt under 39 plasser pr. sykehjem, mens det pr. sykehjem i Hordaland, Telemark, Vestfold, Oslo og Østfold i gjennomsnitt er 64 eller flere plasser. Sykehjemmene i Oslo er i gjennomsnitt tre ganger så store som i Finnmark.

For de kombinerte alders- og sykehjemmene er variasjonen i gjennomsnittlig størrelse etter fylke også stor. I Finnmark er det i gjennomsnitt 23 plasser ved denne institusjonstypen, mens de i Oslo i gjennomsnitt har 117 plasser. Videre har de kombinerte alders- og sykehjemmene i Sør-Trøndelag i gjennomsnitt dobbelt så mange plasser som i Nord-Trøndelag, 72 mot 36.

Gjennomsnittlig størrelse på aldershjemmene, viser liten variasjon. I Finnmark og Buskerud er den gjennomsnittlige størrelsen under 20 plasser, mens den i Vestfold er 35 plasser. For de andre fylkene ligger den gjennomsnittlige størrelsen på mellom 20 og 29 plasser pr. institusjon.

For sykehjemsavdelingene kombinert med sykestue og/eller fødehem og psykiatrisk sykehjem, serviceboliger og andre institusjonstyper, er variasjonene i gjennomsnittlig størrelse stor.

Tabell 5. Gjennomsnittlig antall plasser i ulike institusjoner for eldre. Fylke.
15. januar 1990

Fylke	Alle	Syke- hjem	Alders- og syke hjem	Syke- hjems- avd.	Alders- hjem	Service- boliger	Andre
Hele landet	42	55	54	44	24	31	22
Østfold	45	67	47	22	26	41	16
Akershus	41	43	64	61	26	23	24
Oslo	88	109	117	74	29	52	72
Hedmark	49	58	57	115	26	37	51
Oppland	44	46	58	76	23	29	31
Buskerud	39	52	54	..	18	39	21
Vestfold	49	66	48	..	35	..	18
Telemark	42	71	46	68	23	18	21
Aust-Agder	31	51	35	..	17	17	..
Vest-Agder	37	49	51	..	20	..	8
Rogaland	38	51	40	36	22	52	17
Hordaland	42	64	40	42	25	16	..
Sogn og Fjordane	35	36	45	..	28	8	5
Møre og Romsdal	35	45	50	37	26	11	12
Sør-Trøndelag	43	51	72	88	24	21	20
Nord-Trøndelag	34	53	36	33	24	..	34
Nordland	35	47	39	28	23	36	10
Troms	34	38	46	55	22	18	13
Finnmark	20	33	23	16	17	21	14

2.2. Kommuneoversikt

De fylkesvise kommunetabellene viser institusjonsplasser i alt og etter institusjonstype. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år er beregnet for å gi et uttrykk for hvor mange institusjonsplasser som fins i forhold til alle pensjonister i en kommune, og står i kolonne 8. Kolonne 9 viser antall pensjonister i prosent av befolkningen, mens kolonne 10 viser den prosentvise andelen pensjonister som er over 80 år.

Av pensjonistene mellom 67 og 79 år bor vel 2 prosent i institusjoner for eldre, fra 80 til 84 år bor 12 prosent i institusjon, fra 85 til 89 år bor hver fjerde pensjonist i institusjon og av pensjonistene over 90 år bor halvparten i institusjoner for eldre. Dette gjør at antall institusjonsplasser ikke først og fremst må ses i forhold til andelen pensjonister, men i forhold til andelen pensjonister over 80 år.

Tabellene viser bare den institusjonsbaserte omsorgen for eldre og funksjonshemmede i kommunene målt i antall plasser. Dette gir ikke et riktig bilde av den totale omsorgen for disse gruppene i kommunene. For å lage et totalbilde måtte tilsvarende opplysninger om hjemmetjenestene, eldresentre og servicesentre og rene botilbud for eldre og funksjonshemmende vært tilgjengelig på en tilsvarende måte. En

kommune som har satset på utbygging av eldreomsorgen ved hjemmetjenester og rene botilbud, vil komme dårlig ut i denne statistikken som bare omfatter det institusjonsbaserte tilbudet til eldre og funksjonshemmede, mens en slik kommune kanskje totalt sett har en bedre utbygd omsorg enn en kommune som kommer godt ut når institusjonsdekningen betraktes isolert.

* * *

Halden har flest institusjonsplasser i Østfold med 353 plasser, mens Rømskog har færrest plasser med 12. Halden er den neststørste kommunen etter Fredrikstad, mens Rømskog er den minste. I Østfold bor 37 prosent av befolkningen i byene Halden, Sarpsborg, Fredrikstad og Moss. Disse fire byene har 48 prosent av alle institusjonsplassene i Østfold. De fire byene har forholdsvis flere innbyggere over 66 år enn de fleste andre kommunene i fylket, slik at byene ikke har en bedre dekning målt i antall plasser pr. 1 000 inbyggere over 66 år enn de andre kommunene i fylket. Råde, Sarpsborg og Trøgstad har over 100 plasser pr. innbyggerer over 66 år, mens Fredrikstad, Hvaler, Skjeberg, Askim, Tune, Kråkerøy og Rygge har mindre enn 60 plasser pr. 1 000 innbyggere. Både i Sarpsborg og Fredrikstad er omtrent hver femte innbygger pensjonist. (Også i Rømskog er hver femte innbygger pensjonist, men denne kommunen har bare 655 innbyggere.) Sarpsborg og Fredrikstad skiller seg ut fra de andre kommunene ved å ha en høyere andel pensjonister enn de andre kommunene i Østfold. Sarpsborg har 105 institusjonsplasser per innbygger over 66 år, mens det tilsvarende tall for Fredrikstad bare er 56.

24 av 25 kommuner i Østfold har sykehjemsplasser, mens 15 av 25 har plasser i kombinerte alders-og sykehjem. 8 av 25 kommuner har aldershjem, mens bare Halden har serviceboliger og sykehjemsplasser i kombinasjon med andre institusjonstyper. I tre kommuner fins plasser i andre institusjonstyper. Ingen kommune har alle institusjonstyper. 8 kommuner har bare en institusjonstype.

Interkommunale institusjoner og at kommuner disponerer et fast antall plasser ved en institusjon i en annen kommune, forekommer hyppigst i Østfold. Det dreier seg stort sett om sykehjemsplasser.

Tabell 6. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. Østfold. Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990

Kommune	Alle	Syke- hjem	Alders- og syke- hjem	Syke- hjems- avd.	Alders- hjem	Service- boliger	Andre	Plasser pr. 1 000 over 66 år	Over 66 år pr. 100	Over 79 år pr. 100 over 66 år
0101 HALDEN	353	138	109	22	0	41	43	78	17	27
0102 SARPSBORG	280	126	102	0	52	0	0	105	23	28
0103 FREDRIKSTAD	296	142	104	0	50	0	0	56	20	25
0104 MOSS	257	155	0	0	102	0	0	67	16	23
0111 HVALER	28	3	25	0	0	0	0	53	16	33
0113 BORGE	127	62	3	0	62	0	0	82	13	25
0114 VARTEIG	20	20	0	0	0	0	0	94	10	24
0115 SKJEBERG	83	10	52	0	21	0	0	49	12	22
0118 AREMARK	19	19	0	0	0	0	0	70	18	26
0119 MARKER	39	4	35	0	0	0	0	62	18	23
0121 RØMSKOG	12	0	0	0	0	0	12	91	20	23
0122 TRØGSTAD	72	6	42	0	0	0	24	101	15	27
0123 SPYDEBERG	39	2	37	0	0	0	0	77	12	22
0124 ASKIM	99	28	71	0	0	0	0	55	14	23
0125 EIDSBERG	106	61	26	0	19	0	0	70	16	27
0127 SKIPTVET	32	6	26	0	0	0	0	78	13	29
0128 RAKKESTAD	94	72	0	0	22	0	0	81	16	28
0130 TUNE	82	82	0	0	0	0	0	35	13	21
0131 ROLVSØY	57	57	0	0	0	0	0	81	12	24
0133 KRÅKERØY	52	52	0	0	0	0	0	46	15	21
0134 ONSØY	111	10	61	0	40	0	0	65	13	26
0135 RÅDE	79	38	41	0	0	0	0	122	11	28
0136 RYGGE	71	71	0	0	0	0	0	54	11	21
0137 VÅLER	28	28	0	0	0	0	0	81	9	24
0138 HOBØL	29	8	21	0	0	0	0	70	10	25

Akershus er det av landets fylker som har færrest plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Pensjonistene utgjør bare 10,2 prosent av befolkningen i fylket. Målt i forhold til antall innbyggere over 66 år har de fem største kommunene i fylket, Bærum, Asker, Skedsmo, Lørenskog og Ski, bare mellom 68 (Skedsmo), og 56 plasser (Lørenskog og Ski), mens det i de to største kommunene (Asker og Bærum) er 64 plasser pr. 1 000 over 66 år. Fire kommuner har over 100 plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år: Vestby, Nannestad, Gjerdrum og Ås. Lavest ligger Hurdal, Oppegård og Nesodden med henholdsvis 46, 45 og 53 plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år.

12 av 22 kommuner i Akershus har sykehjem, mens 14 kommuner har plasser i alders- og sykehjem. Alle kommunene i fylket har enten sykehjems plasser eller plasser i kombinerte alders- og sykehjem. 6 av 22 kommuner har dessuten plasser i sykehjemsavdelinger i kombinasjon med sykestue og/eller fødehjem og i kombinasjon med psykiatrisk sykehjem. Ti av 22 kommuner har aldershjem og seks av 22 har

serviceboliger, mens tre kommuner har institusjoner av annen type. Bærum har alle institusjonstypene, mens tre kommuner har bare en institusjonstype.

Det er relativt sett få pensjonister pr. 1 000 innbyggere i Akershus i dag. Behovet for institusjonsplasser vil imidlertid øke sterkt i åra framover. Selv nå, når andelen eldre er lav, er institusjonsdekningen pr. 1 000 pensjonister i Akershus lavest i landet. Behovet vil øke når alle de som i løpet av de siste 20-30 åra har etablert seg i kommuner som Asker, Bærum, Lørenskog, Oppegård og Ski blir pensjonister.

Tabell 7. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. Akershus. Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990

Kommune	Alle	Syke hjem	Alders- og sykehjem	Sykehjem-avd.	Aldershjem	Serviceboliger	Andre	Plasser pr. 1 000 over 66 år	Over 66 år pr. 100	Over 79 år pr. 100 over 66 år
0211 VESTBY	100	46	0	0	16	38	0	108	8	22
0213 SKI	103	78	0	0	0	25	0	56	8	22
0214 ÅS	152	68	84	0	0	0	0	133	10	24
0215 FROGN	69	0	60	0	9	0	0	64	11	24
0216 NESODDEN	55	0	5	0	0	0	50	53	8	20
0217 OPPEGÅRD	70	0	70	0	0	0	0	45	8	19
0219 BÆRUM	686	304	139	60	118	53	12	64	12	21
0220 ASKER	231	59	0	97	75	0	0	64	9	22
0221 AURSKOG-H	143	0	49	58	18	18	0	74	15	27
0226 SØRUM	106	54	0	0	26	26	0	93	10	20
0227 FET	62	28	34	0	0	0	0	75	10	23
0228 RÆLINGEN	68	34	0	34	0	0	0	75	7	16
0229 ENEBAKK	42	0	42	0	0	0	0	69	8	22
0230 LØRENSKOG	103	0	81	0	22	0	0	56	7	19
0231 SKEDSMO	273	0	202	0	63	0	8	68	12	23
0233 NITTEDAL	72	0	72	0	0	0	0	63	7	19
0234 GJERDRUM	42	0	42	0	0	0	0	118	9	30
0235 ULLENSAKER	161	0	140	21	0	0	0	88	10	23
0236 NES	193	100	0	0	73	20	0	95	13	24
0237 EIDSVOLL	169	5	2	94	68	0	0	71	14	27
0238 NANNESTAD	108	72	0	0	11	0	25	108	13	24
0239 HURDAL	20	20	0	0	0	0	0	46	17	23

Oslo har 6 350 institusjonsplasser. Oslo var av de fylkene som hadde best dekning målt i plasser pr. 1 000 innbyggere. Oslo har imidlertid mange pensjonister, idet 17 prosent av innbyggerene er over 66 år. Av byene har bare Halden, Sarpsborg, Fredrikstad, Hamar og Kristiansund like høy eller høyere andel pensjonister enn Oslo. Oslo er også den byen som (sammen med Sarpsborg) har den høyeste andelen pensjonister over 79 år. 28 prosent av pensjonistene i disse to byene er 80 år eller mer. Det er 80 institusjonsplasser pr. 1 000 pensjonister i Oslo.

Over halvparten av institusjonsplassene i Oslo er plasser i kombinerte alders- og sykehjem, mens det er nær 2 000 plasser i sykehjemmene. Bare 17 prosent av plassene utgjøres av plasser ved aldershjem, serviceboliger og andre institusjonstyper. Oslo disponerer 217 institusjonsplasser ved institusjoner som ikke ligger i Oslo kommune.

Tabell 8. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. Oslo. Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990

Kommune	Alle	Syke hjem	Alders- og sykehjem	Syke- hjem- avd.	Alders- hjem	Service- boliger	Andre	Plasser pr. 1 000 over 66 år	Over 66 år pr. 100	Over 79 år pr. 100 over 66 år
0301 OSLO	6350	1969	3274	74	432	314	287	80	17	28

Også i Hedmark er andelen pensjonister av befolkningen høy. 16,9 prosent av innbyggerne i fylket er pensjonister. De to byene i Hedmark, Hamar og Kongsvinger, har 15 prosent av institusjonsplassene i fylket og 18 prosent av befolkningen. I Hamar er 18 prosent av befolkningen pensjonister. I Hedmark er imidlertid høy andel pensjonister også vanlig i landkommunene, idet hele 13 kommuner har samme eller like høy andel pensjonister som Hamar. Den største kommunen i Hedmark, Ringsaker, har 19 prosent av institusjonsplassene i fylket og 16 prosent av befolkningen. Ringsaker er en av de fire kommunene i fylket som har over 100 institusjonsplasser pr. 1 000 pensjonister. De andre er Stor-Elvdal, Engerdal og Alvdal. Fem kommuner har under 70 institusjonsplasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Det er Kongsvinger, Løten, Nord-Odal, Grue og Elverum.

13 av 23 kommuner har sykehjem og 13 av 23 har alders- og sykehjem. Samtlige kommuner har enten plasser ved sykehjem eller alders- og sykehjem. 9 av 23 kommuner har aldershjem, mens bare Ringsaker og Tynset har serviceboliger. 5 av 23 kommuner har andre institusjonstyper. Ni av 23 kommuner har en institusjon, mens ingen av kommunene i fylket har alle institusjonstypene.

Tabell 9. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. Hedmark. Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990

Kommune	Alle	Syke hjem	Alders- og sykehjem	Sykehjems-avd.	Alders-hjem	Service-boliger	Andre	Plasser pr. 1 000 over 66 år	Over 66 år pr. 100	Over 79 år pr. 100 over 66 år
0401 HAMAR	223	129	3	0	0	0	91	77	18	25
0402 KONGSVINGER	172	57	100	0	15	0	0	68	14	24
0412 RINGSAKER	484	98	0	115	30	241	0	107	14	24
0414 VANG	108	72	0	0	36	0	0	78	15	22
0415 LØTEN	57	0	57	0	0	0	0	52	16	26
0417 STANGE	188	90	34	0	64	0	0	72	15	23
0418 NORD-ODAL	58	0	58	0	0	0	0	62	17	24
0419 SØR-ODAL	114	0	114	0	0	0	0	84	18	24
0420 EIDSKOG	107	0	95	0	0	0	12	89	19	25
0423 GRUE	89	0	89	0	0	0	0	68	22	24
0425 ÅSNES	136	78	0	0	25	0	33	78	20	24
0426 VÅLER	71	0	71	0	0	0	0	90	18	22
0427 ELVERUM	147	58	65	0	24	0	0	57	15	22
0428 TRYSIL	117	84	0	0	33	0	0	79	20	29
0429 ÅMOT	72	54	0	0	18	0	0	79	20	25
0430 STOR-ELVDAL	90	45	0	0	0	0	45	117	23	28
0432 RENDALEN	59	0	59	0	0	0	0	85	28	25
0434 ENGERDAL	32	32	0	0	0	0	0	103	18	28
0436 TOLGA	40	22	0	0	18	0	0	98	22	29
0437 TYNSET	81	44	0	0	0	15	22	94	16	29
0438 ALVDAL	47	0	47	0	0	0	0	108	18	30
0439 FOLLDAL	37	0	37	0	0	0	0	91	20	30
0441 OS	32	0	32	0	0	0	0	85	18	30

I Oppland fylke er andelen pensjonister i prosent av befolkningen mindre i byene enn i landkommunene. I Oppland er andelen pensjonister av befolkningen 16,3 prosent. Fem kommuner har et folketall på over 12 000 innbyggere, herav de to byene Lillehammer og Gjøvik. Av disse fem kommunene har Østre Toten, Gran og Lillehammer flest plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år med henholdsvis 103, 90 og 75 institusjonsplasser pr. 1 000 innbyggere, mens tallene for Vestre Toten og Gjøvik er 70 og 63. Foruten Østre Toten har Lom og Lunner mer enn 100 plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år.

9 av 26 kommuner i Oppland har sykehjem, mens 20 av 26 kommuner har alders- og sykehjem. Samtlige kommuner har enten sykehjem eller alders- og sykehjem og 3 kommuner har begge deler. Aldershjem finnes i 7 av 29 kommuner, mens 6 kommuner har serviceboliger eller andre institusjonstyper. 12 av 29 kommuner har bare en institusjon.

Tabell 10. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. Oppland. Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990

Kommune	Alle	Syke hjem	Alders- og sykehjem	Sykehjem-avd.	Aldershjem	Serviceboliger	Andre	Plasser pr. 1 000 over 66 år	Over 66 år pr. 100	Over 79 år pr. 100 over 66 år
0501 LILLEHAMMER	257	0	152	0	0	43	62	75	15	25
0502 GJØVIK	256	107	149	0	0	0	0	63	16	25
0511 DOVRE	38	0	38	0	0	0	0	76	17	22
0512 LESJA	26	26	0	0	0	0	0	56	19	32
0513 SKJÅK	42	0	42	0	0	0	0	87	19	22
0514 LOM	56	0	56	0	0	0	0	122	17	24
0515 VÅGÅ	59	0	59	0	0	0	0	87	17	27
0516 NORD-FRON	75	0	75	0	0	0	0	79	15	25
0517 SEL	68	42	0	0	26	0	0	73	15	26
0519 SØR-FRON	60	0	60	0	0	0	0	88	20	27
0520 RINGEBU	62	0	62	0	0	0	0	58	21	30
0521 ØYER	56	0	40	0	0	16	0	82	15	25
0522 GAUSDAL	91	41	50	0	0	0	0	84	17	26
0528 ØSTRE TOTEN	246	103	37	0	106	0	0	103	17	28
0529 VESTRE TOTEN	135	0	105	0	30	0	0	70	14	26
0532 JEVNAKER	52	0	52	0	0	0	0	56	16	29
0533 LUNNER	107	0	74	0	33	0	0	116	12	29
0534 GRAN	191	0	75	76	23	0	17	90	17	25
0536 SØNDRE LAND	107	68	0	0	0	39	0	93	18	23
0538 NORDRE LAND	80	40	0	0	20	20	0	65	17	24
0540 SØR-AURDAL	68	0	51	0	17	0	0	86	22	28
0541 ETNEDAL	23	0	23	0	0	0	0	68	21	29
0542 NORD-AURDAL	103	59	0	0	0	29	15	88	18	28
0543 VESTRE SLIDRE	25	25	0	0	0	0	0	62	16	26
0544 ØYSTRE SLIDRE	39	0	39	0	0	0	0	73	17	25
0545 VANG	26	0	26	0	0	0	0	73	20	32

I Buskerud utgjør pensjonistene 14,9 prosent av befolkningen, altså en noe lavere andel eldre enn i Oslo, Hedmark og Oppland. Drammen, Kongsberg og Ringerike har 45 prosent av befolkningen i Buskerud og 40 prosent av institusjonsplassene. Fem kommuner har over 100 institusjonsplasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år, det er Rollag, Flesberg, Øvre Eiker, Hemsedal og Flå. Tallene for de mest folkerike kommunene Drammen og Ringsaker er 64 plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år.

Hver tredje kommune har sykehjem og aldershjem, mens 18 av 21 kommuner har alders- og sykehjem. Alle kommunene har enten sykehjem eller alders- og sykehjem, mens fire kommuner har begge deler.

Tabell 11. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. Buskerud. Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990

Kommune	Alle	Syke hjem	Alders- og sykehjem	Sykehjem-avd.	Aldershjem	Serviceboliger	Andre	Plasser pr. 1 000 over 66 år	Over 66 år pr. 100	Over 79 år pr. 100 over 66 år
0604 KONGSBERG	217	146	0	0	71	0	0	74	14	24
0605 RINGERIKE	282	39	219	0	24	0	0	64	16	23
0612 HOLE	58	32	26	0	0	0	0	96	14	25
0615 FLÅ	32	0	32	0	0	0	0	116	23	30
0616 NES	52	0	52	0	0	0	0	89	17	26
0617 GOL	58	0	58	0	0	0	0	90	15	27
0618 HEMSEDAL	30	0	30	0	0	0	0	110	17	28
0619 ÅL	56	0	56	0	0	0	0	64	18	26
0620 HOL	71	0	71	0	0	0	0	95	16	27
0621 SIGDAL	54	0	54	0	0	0	0	77	19	26
0622 KRØDSHERAD	33	0	33	0	0	0	0	78	18	29
0623 MODUM	208	0	117	0	56	0	35	93	18	27
0624 ØVRE EIKER	272	0	130	0	20	72	50	123	15	26
0625 NEDRE EIKER	176	99	77	0	0	0	0	82	11	23
0626 LIER	190	116	0	0	30	44	0	88	12	22
0627 RØYKEN	85	0	85	0	0	0	0	67	9	21
0628 HURUM	73	32	36	0	0	0	5	60	15	26
0631 FLESBERG	57	0	41	0	16	0	0	133	17	31
0632 ROLLAG	28	0	28	0	0	0	0	100	19	30
0633 NORE OG UVDAL	48	0	48	0	0	0	0	83	20	31

Pensjonistene utgjør 14,6 prosent av befolkningen i Vestfold, det er omtrent det samme som landsgjennomsnittet. Det tilsvarende tall for byene i Vestfold ligger imidlertid noe over gjennomsnittet for fylket. Av befolkningen i Vestfold bor 69 prosent i Borre, Holmestrand, Tønsberg, Sandefjord og Larvik. Disse fem kommunene har tre av fire av fylkets institusjonsplasser. Bare Andebu har mer enn 100 plasser pr. 1 000 inbyggere over 66 år.

Ti av 15 kommuner i Vestfold har sykehjem, mens åtte av 15 har alders- og sykehjem. Samtlige kommuner har enten sykehjem eller alders- og sykehjem og tre kommuner har begge institusjonstypene. Sykehjemsavdelinger i andre kombinasjoner og serviceboliger finnes ikke i Vestfold, mens seks kommuner har aldershjem og tre har andre institusjonstyper.

Tabell 12. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. Vestfold. Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990

Kommune	Alle	Syke hjem	Alders- og sykehjem	Sykehjems-avd.	Alders-hjem	Service-boliger	Andre	Plasser pr. 1 000 over 66 år	Over 66 år pr. 100	Over 79 år pr. 100 over 66 år
0701 BORRE	261	108	79	0	64	0	10	78	15	25
0702 HOLMESTRAND	91	56	0	0	35	0	0	72	14	26
0704 TØNSBERG	439	214	59	0	166	0	0	86	16	26
0706 SANDEFJORD	343	240	0	0	103	0	0	63	15	25
0709 LARVIK	390	243	106	0	41	0	0	67	15	24
0711 SVELVIK	40	40	0	0	0	0	0	57	12	23
0713 SANDE	77	0	56	0	0	0	21	91	12	23
0714 HOF	38	0	38	0	0	0	0	89	16	27
0716 VÅLE	28	28	0	0	0	0	0	60	12	28
0718 RAMNES	26	0	26	0	0	0	0	63	12	25
0719 ANDEBU	70	0	37	0	0	0	33	131	12	20
0720 STOKKE	40	40	0	0	0	0	0	43	10	22
0722 NØTTERØY	113	113	0	0	0	0	0	46	14	26
0723 TJØME	48	33	0	0	15	0	0	83	15	34
0728 LARDAL	39	0	30	0	0	0	9	94	17	22

Bare Hedmark og Oppland har flere pensjonister i prosent av befolkningen enn Telemark. 16,2 prosent av befolkningen er over 66 år. I Telemark har både bykommuner som Porsgrunn, Notodden, Kragerø, Tinn (Rjukan) og landkommuner som Tokke, Fyresdal og Vinje høyere andel pensjonister enn gjennomsnittet for fylket. Porsgrunn, Skien og Notodden har 56 prosent av befolkningen og 48 prosent av institusjonsplassene i fylket.

4 av 18 kommuner har sykehjem og 15 av 18 kommuner har kombinerte alders- og sykehjem. Fire kommuner har både sykehjem og alders- og sykehjem, mens tre kommuner ikke har noen av delene. Disse kommunene har sykehjemsavdeling i kombinasjon med sykestue og/eller fødehjem eller i kombinasjon med psykiatrisk sykehjem. Alle kommunene har sykehjems plasser og hver tredje kommune har aldershjem.

Seljord, Tokke og Vinje har over 100 plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år, mens Porsgrunn og Kviteseid ligger lavest med 57 institusjons plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år.

Tabell 13. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. Telemark. Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990

Kommune	Alle	Syke hjem	Alders- og sykehjem	Sykehjems-avd.	Alders-hjem	Serviceboliger	Andre	Plasser pr. 1 000 over 66 år	Over 66 år pr. 100	Over 79 år pr. 100 over 66 år
0805 PORSGRUNN	282	189	69	0	24	0	0	57	16	22
0806 SKIEN	497	212	119	0	100	0	66	69	15	24
0807 NOTODDEN	159	63	96	0	0	0	0	67	19	23
0811 SILJAN	20	0	20	0	0	0	0	83	11	24
0814 BAMBLE	94	0	0	68	26	0	0	65	11	26
0815 KRAGERØ	159	0	0	90	69	0	0	88	17	27
0817 DRANGEDAL	78	0	65	0	0	0	13	92	19	26
0819 NOME	109	0	109	0	0	0	0	83	19	29
0821 BØ	54	0	54	0	0	0	0	73	16	28
0822 SAUHERAD	47	0	41	0	0	0	6	64	17	26
0826 TINN	99	31	37	0	31	0	0	68	21	23
0827 HJARTDAL	31	0	31	0	0	0	0	85	21	32
0828 SELJORD	78	0	0	73	5	0	0	141	18	28
0829 KVITSEID	32	0	32	0	0	0	0	57	19	28
0830 NISSEDAL	25	0	25	0	0	0	0	92	18	29
0831 FYRESDAL	20	0	20	0	0	0	0	73	19	27
0833 TOKKE	73	0	38	0	0	35	0	131	20	28
0834 VINJE	78	0	20	40	18	0	0	109	18	32

I Aust-Agder er andelen pensjonister av befolkningen 14,6 prosent, nesten det samme som for landet som helhet. Risør, Arendal og Grimstad har 21 prosent av befolkningen i fylket, mens de samme kommunene har 37 prosent av institusjonsplassene i fylket. Aust-Agder skiller seg ut (sammen med Rogaland) ved at byene har en større andel av institusjonsplassene enn av befolkningen i fylket. Nesten hver tredje kommune har over 100 plasser pr. 1 000 pensjonister, mens Øyestad og Hisøy har under 50 institusjonsplasser pr. 1 000 pensjonister.

12 av 19 kommuner har sykehjem, mens syv av 19 har kombinerte alders- og sykehjem. Ingen kommuner har begge institusjonstypene. Alle kommunene har enten sykehjem eller kombinert alders- og sykehjem. 7 av 19 kommuner har aldershjem, mens 2 kommuner har serviceboliger. Det fins ikke sykehjemsavdelinger eller andre institusjonstyper i Aust-Agder.

Tabell 14. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. Aust-Agder. Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990

Kommune	Alle	Syke hjem	Alders- og sykehjem	Sykehjemsvd.	Aldershjem	Serviceboliger	Andre	Plasser pr. 1 000 over 66 år	Over 66 år pr. 100	Over 79 år pr. 100 over 66 år
0901 RISØR	88	70	0	0	18	0	0	73	17	27
0903 ARENDAL	204	100	0	0	104	0	0	96	17	26
0904 GRIMSTAD	140	88	0	0	35	17	0	72	12	26
0911 GJERSTAD	42	0	42	0	0	0	0	93	17	29
0912 VEGÅRSHEI	42	0	42	0	0	0	0	122	19	27
0914 TVEDESTRAND	62	62	0	0	0	0	0	60	17	32
0918 MOLAND	83	49	0	0	34	0	0	79	13	28
0919 FROLAND	50	0	50	0	0	0	0	85	15	26
0920 ØYESTAD	36	36	0	0	0	0	0	36	11	21
0921 TROMØY	52	26	0	0	26	0	0	88	12	24
0922 HISØY	26	26	0	0	0	0	0	48	14	23
0926 LILLESAND	81	51	0	0	30	0	0	79	13	30
0928 BIRKENES	49	31	0	0	18	0	0	87	14	31
0929 ÅMLI	31	31	0	0	0	0	0	82	19	31
0935 IVELAND	14	0	14	0	0	0	0	119	10	31
0937 EVJE OG HOR	60	38	0	0	22	0	0	116	15	25
0938 BYGLAND	30	0	30	0	0	0	0	103	21	26
0940 VALLE	45	0	45	0	0	0	0	141	22	30
0941 BYKLE	24	0	24	0	0	0	0	207	16	19

I Vest-Agder utgjør pensjonistene 13,5 prosent av befolkningen. Bykommunene Kristiansand, Mandal, Farsund og Flekkefjord har 66 prosent av fylkets innbyggere og 60 prosent av fylkets institusjonsplasser. Den mest folkerike kommunen i fylket, Kristiansand har 45 prosent av befolkningen i fylket, men bare 32 prosent av institusjonsplassene. Kristiansand har bare 55 institusjonsplasser pr. innbygger over 66 år og har den laveste dekningen i fylket. Nesten halvparten av kommunene, 7 av 15, har 100 plasser eller flere pr. 1 000 innbyggere over 66 år.

Sykehjem fins i 6 av 15 kommuner, alders- og sykehjem i 11 av 15 kommuner, mens 9 av 15 kommuner har aldershjem. Alle kommuner har enten sykehjem eller alders- og sykehjem og tre kommuner har begge institusjonstypene.

Tabell 15. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. Vest-Agder. Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990

Kommune	Alle	Syke hjem	Alders- og sykehjem	Sykehjem-avd.	Aldershjem	Serviceboliger	Andre	Plasser pr. 1 000 over 66 år	Over 66 år pr. 100	Over 79 år pr. 100 over 66 år
1001 KRISTIANSAND	459	271	114	0	74	0	0	55	13	24
1002 MANDAL	164	85	0	0	79	0	0	92	14	25
1003 FARSUND	129	0	73	0	56	0	0	90	15	24
1004 FLEKKEFJORD	106	78	0	0	28	0	0	66	18	27
1014 VENNESLA	78	20	58	0	0	0	0	63	11	23
1017 SONGDALEN	37	0	37	0	0	0	0	80	9	23
1018 SØGNE	52	0	52	0	0	0	0	75	9	22
1021 MARNARDAL	38	0	26	0	12	0	0	113	15	27
1026 ÅSERAL	20	0	20	0	0	0	0	104	24	30
1027 AUDNEDAL	40	16	24	0	0	0	0	136	18	32
1029 LINDESNES	73	0	49	0	24	0	0	104	17	27
1032 LYNGDAL	80	0	60	0	12	0	8	88	14	25
1034 HÆGEBOSTAD	30	20	0	0	10	0	0	112	17	30
1037 KVINESDAL	87	0	59	0	28	0	0	100	15	29
1046 SIRDAL	40	0	40	0	0	0	0	115	20	25

I Rogaland utgjør pensjonistene 12 prosent av befolkningen, bare i Akershus og Finnmark er andelen pensjonister i befolkningen lavere. De fire bykommunene Eigersund, Sandnes, Stavanger og Haugesund har 54 prosent av befolkningen i fylket og 58 prosent av institusjonsplassene. Stavanger skiller seg ut ved å ha betydelig flere plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år enn de tre andre byene i fylket. Fire kommuner har over 100 plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år, Hå, Forsand, Hjelmeland og Utsira, mens Sokndal, Gjesdal, Randaberg, Finnøy, Rennesøy og Bokn har under 60 plasser pr. 1 000 innbyggerer over 66 år.

18 av 26 kommuner har sykehjem, mens åtte av 26 har plasser i alders- og sykehjem. Fem av 26 kommuner har plasser i begge institusjonstyper, mens to kommuner verken har sykehjem eller alders- og sykehjem. Disse to har sykehjemsavdelinger i kombinasjon med fødehjem og/eller sykestue eller i kombinasjon med psykiatrisk sykehjem. 11 av 26 kommuner har aldershjem, mens serviceboliger bare fins i to kommuner, Sandnes og Hå.

Tabell 16. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. Rogaland. 1990. Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990

Kommune	Alle	Syke- hjem	Alders- og syke- hjem	Syke- hjems- avd.	Alders- hjem	Service- boliger	Andre	Plasser pr. 1 000 over 66 år	Over 66 år pr. 100 over 66 år	Over 79 år pr. 100 over 66 år
1101 EIGERSUND	113	65	0	0	48	0	0	69	13	27
1102 SANDNES	279	188	1	0	37	53	0	62	10	23
1103 STAVANGER	1034	683	100	10	241	0	0	81	13	24
1106 HAUGESUND	312	226	0	0	86	0	0	68	17	23
1111 SOKNDAL	34	34	0	0	0	0	0	58	17	23
1112 LUND	44	0	44	0	0	0	0	90	16	28
1114 BJERKREIM	21	21	0	0	0	0	0	65	14	31
1119 HÅ	140	62	0	0	28	50	0	100	11	25
1120 KLEPP	56	56	0	0	0	0	0	59	8	25
1121 TIME	66	0	60	0	0	0	6	62	9	27
1122 GJESDAL	40	39	0	0	1	0	0	59	9	27
1124 SOLA	94	55	0	0	0	0	39	88	7	23
1127 RANDABERG	26	0	0	26	0	0	0	56	6	25
1129 FORSAND	25	0	25	0	0	0	0	137	18	35
1130 STRAND	72	55	0	0	17	0	0	67	11	24
1133 HJELMELAND	54	25	0	0	23	0	6	101	19	30
1134 SULDAL	65	38	0	0	27	0	0	90	18	32
1135 SAUDA	69	44	25	0	0	0	0	84	15	28
1141 FINNØY	25	25	0	0	0	0	0	48	19	26
1142 RENNESØY	20	20	0	0	0	0	0	53	15	22
1144 KVITSØY	6	6	0	0	0	0	0	76	16	28
1145 BOKN	6	6	0	0	0	0	0	55	15	25
1146 TYSVÆR	66	0	0	42	24	0	0	77	11	31
1149 KARMØY	238	110	24	60	44	0	0	65	10	21
1151 UTSIRA	6	0	0	6	0	0	0	100	27	25
1154 VINDAFJORD	68	40	1	0	27	0	0	90	16	30

I Hordaland utgjør pensjonistene 13,7 prosent av befolkningen. I fylkets største kommune og eneste by, Bergen, er andelen pensjonister den samme som for fylket som helhet. 52 prosent av befolkningen i Hordaland bor i Bergen, som har 55 prosent av institusjonsplassene i fylket. Bergen har 82 plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Det er to plasser mer enn Oslo og en plass mer enn Stavanger pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Bergen har plasser i sykehjem, alders- og sykehjem og aldershjem. Plassene i sykehjem utgjør 54 prosent av alle institusjonsplassene, mens plassene i aldershjem utgjør 24 prosent og plassene i alders- og sykehjem 22 prosent av institusjonsplassene. 7 kommuner har flere enn 100 plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år, mens to kommuner har under 60 plasser pr. 1 000 pensjonister.

21 av 34 kommuner har sykehjem. Samme antall kommuner, 21 av 34, har alders- og sykehjem. 9 av 34 kommuner har både alders- og sykehjem og sykehjem, mens en kommune, Radøy, verken har sykehjem eller alders- og sykehjem. Radøy har imidlertid en sykehjemsavdeling i kombinasjon med en annen institusjon. 16 av 34 kommuner har aldershjem, mens bare Odda har serviceboliger.

Tabell 17. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. Hordaland. Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990

Kommune	Alle	Syke hjem	Alders- og sykehjem	Syke- hjem- avd.	Alders- hjem	Service- boliger	Andre	Plasser pr. 1 000 over 66 år	Over 66 år pr. 100	Over 79 år pr. 100 over 66 år
1201 BERGEN	2474	1334	541	0	599	0	0	82	14	27
1211 ETNE	70	32	0	0	38	0	0	101	17	26
1214 ØLEN	37	0	37	0	0	0	0	75	16	30
1216 SVEIO	46	0	46	0	0	0	0	79	13	29
1219 BØMLO	109	34	46	0	29	0	0	89	13	23
1221 STORD	88	39	49	0	0	0	0	72	8	21
1222 FITJAR	28	0	28	0	0	0	0	81	11	25
1223 TYSNES	42	30	0	0	12	0	0	68	21	30
1224 KVINNHERAD	121	36	67	1	17	0	0	67	14	25
1227 JONDAL	30	0	30	0	0	0	0	104	23	25
1228 ODDA	130	72	22	0	20	16	0	86	18	23
1231 ULLENSVANG	56	30	26	0	0	0	0	81	17	27
1232 EIDFJORD	32	0	32	0	0	0	0	166	18	26
1233 ULVIK	28	0	28	0	0	0	0	107	21	31
1234 GRANVIN	16	0	16	0	0	0	0	78	20	31
1235 VOSS	189	105	72	0	12	0	0	81	17	31
1238 KVAM	119	62	0	0	57	0	0	78	17	28
1241 FUSA	50	35	0	0	15	0	0	73	18	28
1242 SAMNANGER	43	0	43	0	0	0	0	106	17	30
1243 OS	76	61	0	0	15	0	0	65	9	24
1244 AUSTEVOLL	51	19	32	0	0	0	0	89	14	28
1245 SUND	72	0	25	47	0	0	0	139	10	24
1246 FJELL	71	35	0	0	36	0	0	66	7	22
1247 ASKØY	101	50	0	0	51	0	0	56	10	23
1251 VAKSDAL	76	51	4	0	21	0	0	83	20	30
1252 MODALEN	12	0	12	0	0	0	0	211	17	39
1253 OSTERØY	68	35	33	0	0	0	0	68	14	28
1256 MELAND	21	21	0	0	0	0	0	43	11	30
1259 ØYGARDEN	35	20	0	0	15	0	0	77	14	27
1260 RADØY	60	0	0	35	25	0	0	76	17	28
1263 LINDÅS	90	60	0	0	30	0	0	61	12	28
1264 AUSTRHEIM	26	0	26	0	0	0	0	71	14	27
1265 FEDJE	12	12	0	0	0	0	0	94	18	27
1266 MASFJORDEN	32	0	32	0	0	0	0	92	18	34

I Sogn og Fjordane utgjør pensjonistene 16,2 prosent av befolkningen. Sogn og Fjordane (sammen med Møre og Romsdal) skiller seg ut ved at andelen pensjonister over 79 år er høy. I hele 19 av 26 kommuner i Sogn og Fjordane utgjør andelen pensjonister som er over 79 år mer enn 29 prosent av alle pensjonistene. I Balestrand er fire av ti pensjonister over 79 år. I åtte av kommunene i Sogn og Fjordane er det flere enn 100 plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år, mens bare tre kommuner har færre enn 70 plasser pr. 1 000 pensjonister.

Ni av 26 kommuner har sykehjem, mens 20 av 26 kommuner har plasser i alders- og sykehjem. Alle kommunene har enten plasser i sykehjem eller alders og sykehjem, mens tre kommuner har plasser i begge institusjonstypene. 5 av 26 kommuner har aldershjem, mens en kommune (Aurland) har serviceboliger.

Tabell 18. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. Sogn og Fjordane. Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990

Kommune	Alle	Syke- hjem	Alders- og syke- hjem	Syke- hjems- avd.	Alders- hjem	Service- boliger	Andre	Plasser pr. 1 000 over 66 år	Over 66 år pr. 100	Over 79 år pr. 100 over 66 år
1401 FLORA	107	55	52	0	0	0	0	85	13	25
1411 GULEN	50	0	50	0	0	0	0	92	21	32
1412 SOLUND	26	0	26	0	0	0	0	105	22	29
1413 HYLLESTAD	27	0	27	0	0	0	0	75	20	32
1416 HØYANGER	74	18	56	0	0	0	0	77	20	32
1417 VIK	47	0	47	0	0	0	0	99	19	33
1418 BALESTRAND	38	0	38	0	0	0	0	95	21	40
1419 LEIKANGER	35	0	35	0	0	0	0	68	18	31
1420 SOGNDAL	62	0	62	0	0	0	0	86	12	33
1421 AURLAND	51	0	36	0	0	15	0	156	18	36
1422 LÆRDAL	43	0	43	0	0	0	0	102	19	28
1424 ÅRDAL	53	29	0	0	24	0	0	71	12	23
1426 LUSTER	85	84	1	0	0	0	0	74	22	31
1428 ASKVOLL	55	0	55	0	0	0	0	84	18	30
1429 FJALER	60	37	0	0	23	0	0	104	20	31
1430 GAULAR	60	0	60	0	0	0	0	109	19	35
1431 JØLSTER	53	27	0	0	21	0	5	92	19	35
1432 FØRDE	64	0	64	0	0	0	0	84	9	28
1433 NAUSTDAL	39	0	39	0	0	0	0	88	16	34
1438 BREMANGER	93	0	72	0	0	0	21	117	17	32
1439 VÅGSØY	108	42	0	0	66	0	0	117	15	25
1441 SELJE	31	31	0	0	0	0	0	57	17	31
1443 EID	69	35	0	0	34	0	0	89	14	30
1444 HORNINDAL	25	0	25	0	0	0	0	118	17	37
1445 GLOPPEN	72	0	72	0	0	0	0	65	18	32
1449 STRYN	92	0	92	0	0	0	0	78	18	34

I Møre og Romsdal utgjør pensjonistene 14,9 prosent av befolkningen, men som i Sogn og Fjordane er andelen pensjonister over 79 år høy i mange kommuner. I ni av 38 kommuner utgjør pensjonistene over 79 år 30 prosent eller mer av alle pensjonistene.

31 prosent av befolkningen bor i Molde, Kristiansund og Ålesund som imidlertid bare har 21 prosent av institusjonsplassene i fylket. I Møre og Romsdal har byene, og spesielt Ålesund og Kristiansund, betydelig færre institusjonsplasser pr. 1 000 pensjonister enn landkommunene. Over halvparten av kommunene, 20 av 38, har mer enn 100 institusjonsplasser pr. 1 000 inbyggere over 66 år, og 27 av 38 har mer enn 90 plasser pr. 1 000 pensjonister.

24 av 38 kommuner har sykehjem, mens 15 av 38 kommuner har alders- og sykehjem. Fire kommuner har plasser i begge institusjonstyper, mens tre kommuner verken har sykehjem eller alders- og sykehjem. Disse kommunene har imidlertid sykehjemsavdelinger i kombinasjon med andre institusjonstyper. 24 av 38 kommuner har aldershjem, mens en kommune har serviceboliger (Norrdal).

Tabell 19. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. Møre og Romsdal. Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990

Kommune	Alle	Syke hjem	Alders- og sykehjem	Sykehjem-avd.	Aldershjem	Serviceboliger	Andre	Plasser pr. 1 000 over 66 år	Over 66 år pr. 100	Over 79 år pr. 100 over 66 år
1502 MOLDE	249	109	71	0	69	0	0	82	14	26
1503 KRISTIANSUND	106	106	0	0	0	0	0	37	17	24
1504 ÅLESUND	328	87	88	44	109	0	0	67	14	26
1511 VANYLVEN	65	30	0	0	35	0	0	96	17	30
1514 SANDE	50	0	50	0	0	0	0	101	15	28
1515 HERØY	96	0	96	0	0	0	0	85	14	30
1516 ULSTEIN	58	0	0	34	24	0	0	91	11	30
1517 HAREID	61	0	58	3	0	0	0	104	13	28
1519 VOLDA	89	58	0	0	31	0	0	72	15	29
1520 ØRSTA	133	40	43	0	50	0	0	84	16	28
1523 ØRSKOG	40	13	0	0	27	0	0	122	17	28
1524 NORDDAL	66	0	49	0	0	11	6	145	22	33
1525 STRANDA	112	43	1	0	68	0	0	147	16	34
1526 STORDAL	27	0	27	0	0	0	0	141	19	41
1528 SYKKYLVEN	68	40	0	0	28	0	0	80	13	25
1529 SKODJE	45	17	0	0	28	0	0	127	11	28
1531 SULA	81	48	0	0	33	0	0	98	12	28
1532 GISKE	73	0	40	0	33	0	0	101	12	27
1534 HARAM	122	58	0	0	64	0	0	97	15	27
1535 VESTNES	118	48	0	0	70	0	0	120	15	28
1539 RAUMA	156	62	0	0	94	0	0	109	18	26
1543 NESSET	72	3	60	0	9	0	0	106	20	33
1545 MIDSUND	30	0	30	0	0	0	0	86	17	29
1546 SANDØY	28	0	28	0	0	0	0	105	17	27
1547 AUKRA	52	0	52	0	0	0	0	127	14	29
1548 FRÆNA	123	62	0	0	52	0	9	107	13	28
1551 EIDE	58	0	0	42	16	0	0	140	13	24
1554 AVERØY	70	50	0	0	20	0	0	80	16	27
1556 FREI	52	30	0	0	22	0	0	141	8	25
1557 GJEMNES	50	50	0	0	0	0	0	91	19	31
1560 TINGVOLL	74	31	0	0	43	0	0	106	20	28
1563 SUNNDAL	163	61	0	0	102	0	0	154	14	19
1566 SURNADAL	105	49	0	0	56	0	0	87	19	29
1567 RINDAL	52	0	52	0	0	0	0	101	23	30
1569 AURE	51	30	0	0	21	0	0	91	20	29
1571 HALSA	45	0	0	24	0	0	21	98	22	31
1572 TUSTNA	15	15	0	0	0	0	0	71	19	29
1573 SMØLA	55	32	0	0	23	0	0	109	18	29

Andelen pensjonister i Sør-Trøndelag er 14,1 prosent. Trondheim, som har 55 prosent av befolkningen i fylket, har litt lavere andel pensjonister, idet 13 prosent av byens innbyggere er over 66 år. Trondheim har 43 prosent av institusjonsplassene i fylket. Sammenliknet med Oslo, Bergen og Stavanger, som har fra 80 til 82 plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år, kommer Trondheim dårligere ut med 67 plasser pr. 1 000 pensjonister. 40 prosent av institusjonsplassene i Trondheim er sykehjemsplasser, 43 prosent er plasser i alders- og sykehjem, mens 14 prosent er plasser i aldershjem og 3 prosent av plassene er i andre institusjonstyper.

Seks kommuner i Sør-Trøndelag har under 70 plasser pr. 1 000 pensjonister. Foruten Trondhjem er det Selbu, Meldal, Rennebu, Roan og Bjugn. Det er også seks kommuner som har flere enn 100 plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år, Snillfjord, Melhus, Skaun, Klæbu, Malvik og Tydal.

15 av 25 kommuner har sykehjem, og åtte av 25 kommuner har alders- og sykehjem. To kommuner, Trondheim og Melhus har begge institusjonstypene, mens fire kommuner har verken sykehjem eller alders- og sykehjem. Tre av disse kommunene, Oppdal, Åfjord og Ørland har imidlertid sykehjemsavdeling i kombinasjon med en annen institusjonstype, mens Bjugn ikke har sykehjems plasser i det hele tatt. 13 av 25 kommuner har aldershjem, to kommuner har serviceboliger og tre kommuner har institusjoner av annen .

Tabell 20. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. Sør-Trøndelag. Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990

Kommune	Alle	Syke hjem	Alders- og sykehjem	Sykehjemsavd.	Aldershjem	Serviceboliger	Andre	Plasser pr. 1 000 over 66 år	Over 66 år pr. 100	Over 79 år pr. 100
1601 TRONDHEIM	1162	458	499	0	162	0	43	67	13	24
1612 HEMNE	61	38	0	0	23	0	0	96	15	27
1613 SNILLFJORD	32	0	32	0	0	0	0	116	23	29
1617 HITRA	68	44	0	0	24	0	0	89	18	26
1620 FRØYA	70	51	0	0	19	0	0	87	19	29
1621 ØRLAND	61	0	0	38	0	0	23	95	13	25
1622 AGDENES	31	0	31	0	0	0	0	83	19	36
1624 RISSA	107	81	0	0	26	0	0	90	18	30
1627 BJUGN	40	0	0	0	40	0	0	55	15	23
1630 ÅFJORD	53	0	0	27	26	0	0	89	17	31
1632 ROAN	16	16	0	0	0	0	0	63	20	29
1633 OSEN	16	16	0	0	0	0	0	59	21	27
1634 OPPDAL	85	0	0	50	35	0	0	89	16	26
1635 RENNEBU	38	0	38	0	0	0	0	68	19	27
1636 MELDAL	59	0	59	0	0	0	0	60	22	25
1638 ORKDAL	135	0	108	0	27	0	0	80	17	26
1640 RØROS	83	56	0	0	27	0	0	79	20	27
1644 HOLTÅLEN	64	33	0	0	31	0	0	97	26	27
1648 MIDTRE GAULDAL	111	60	0	0	36	0	15	98	19	26
1653 MELHUS	156	36	74	0	0	46	0	110	11	24
1657 SKAUN	71	36	0	0	35	0	0	101	13	28
1662 KLÆBU	32	14	0	0	0	18	0	113	7	25
1663 MALVIK	110	43	0	60	7	0	0	115	10	24
1664 SELBU	44	44	0	0	0	0	0	51	21	31
1665 TYDAL	28	0	28	0	0	0	0	182	15	25

I Nord-Trøndelag utgjør pensjonistene 14,9 prosent av befolkningen. De to bykommunene i fylket, Steinkjer og Namsos, har 26 prosent av befolkningen i fylket og 28

prosent av institusjonsplassene. Begge disse kommunene har over 100 plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. 11 av 24 kommuner har over 100 plasser pr. 1 000 pensjonister, og Røyrvik har med sine 31 plasser i alders- og sykehjem landets høyeste dekning med 369 plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. To kommuner, Frosta og Verran, har under 70 plasser pr. 1 000 pensjonister.

Syv av 24 kommuner har sykehjem, mens 15 av 24 har alders- og sykehjem. Levanger har begge institusjonstypene, mens tre kommuner verken har sykehjem eller alders- og sykehjem. Disse kommunene, Vikna, Leka og Nærøy har imidlertid sykehjemsavdelinger i kombinasjon med andre institusjonstyper. 10 av 24 kommuner har aldershjem, mens serviceboliger ikke tilbys av noen kommune i Nord-Trøndelag.

Tabell 21. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. Nord-Trøndelag. Plasser pr. 15. januar og 1. januar 1990

Kommune	Alle	Syke- hjem	Alders- og syke- hjem	Syke- hjems- avd.	Alders- hjem	Service- boliger	Andre	Plasser pr. 1 000 over 66 år	Over 66 år pr. 100	Over 79 år pr. 100 over 66 år
1702 STEINKJER	317	126	0	30	126	0	35	106	15	25
1703 NAMSOS	189	85	0	0	104	0	0	115	14	24
1711 MERÅKER	49	29	0	0	20	0	0	82	22	27
1714 STJØRDAL	198	0	84	39	75	0	0	91	13	27
1717 FROSTA	30	0	30	0	0	0	0	64	19	29
1718 LEKSVIK	42	0	42	0	0	0	0	80	15	29
1719 LEVANGER	248	80	80	0	56	0	32	107	14	28
1721 VERDAL	121	74	0	0	47	0	0	70	13	23
1723 MOSVIK	24	0	24	0	0	0	0	112	22	26
1724 VERRAN	40	40	0	0	0	0	0	62	20	25
1725 NAMDALSEID	26	0	26	0	0	0	0	78	17	26
1729 INDERØY	65	0	65	0	0	0	0	76	15	28
1736 SNÅSA	41	0	41	0	0	0	0	88	18	25
1738 LIERNE	34	0	34	0	0	0	0	123	16	21
1739 RØYRVIK	31	0	31	0	0	0	0	369	11	30
1740 NAMSSKOGAN	19	0	19	0	0	0	0	108	15	20
1742 GRONG	46	0	34	0	12	0	0	89	21	25
1743 HØYLANDET	25	0	25	0	0	0	0	105	17	29
1744 OVERHALLA	65	39	0	0	26	0	0	122	14	27
1748 FOSNES	17	0	17	0	0	0	0	127	16	19
1749 FLATANGER	28	0	28	0	0	0	0	106	18	30
1750 VIKNA	50	0	0	28	22	0	0	93	14	27
1751 NÆRØY	13	0	0	13	0	0	0	98	18	30
1755 LEKA	97	0	0	53	44	0	0	98	15	32

I Nordland er 14,4 prosent av befolkningen pensjonister. De to bykommunene i fylket har 23 prosent av innbyggerne i fylket. De samme kommunene har 15 prosent av institusjonsplassene. Selv om Bodø er den kommunen i fylket med lavest andel pensjonister i prosent av befolkningen, har Bodø bare 59 plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år, mens Narvik har 89 plasser pr. 1 000 pensjonister. Foruten Bodø har Lurøy, Beiarn og Hamarøy under 60 plasser pr. 1 000 pensjonister. 14 av 45 kommuner har flere enn 100 plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år.

21 av 45 kommuner har sykehjemsplasser og 28 av 45 kommuner har plasser i alders- og sykehjem. Seks kommuner har plasser ved både sykehjem og alders- og sykehjem, mens to kommuner ikke har plasser verken ved sykehjem eller alders- og sykehjem. Disse to kommunene, Røst og Brønnøy, har plasser ved sykehjemsavdelinger i kombinasjon med annen institusjon. 13 av 45 kommuner har aldershjem, mens bare Rana har serviceboliger.

Tabell 22. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. Nordland. Plasser pr. 15. januar og innbygger pr. 1. januar 1990

Kommune	Alle	Syke hjem	Alders- og sykehjem	Syke- hjem- avd.	Alders- hjem	Service- boliger	Andre	Plasser pr. 1 000 over 66 år	Over 66 år pr. 100	Over 79 år pr. 100 over 66 år
1804 BODØ	197	97	100	0	0	0	0	59	9	24
1805 NARVIK	232	162	0	0	70	0	0	89	14	26
1811 BINDAL	25	25	0	0	0	0	0	62	19	25
1812 SØMNA	31	0	28	3	0	0	0	79	18	28
1813 BRØNNØY	67	0	0	67	0	0	0	65	15	28
1815 VEGA	38	0	38	0	0	0	0	138	18	29
1816 VEVELSTAD	23	0	23	0	0	0	0	159	22	27
1818 HERØY	43	0	43	0	0	0	0	107	19	30
1820 ALSTAHAUG	94	50	0	0	44	0	0	104	12	24
1822 LEIRFJORD	30	30	0	0	0	0	0	63	20	27
1824 VEFSN	120	71	0	0	49	0	0	71	13	24
1825 GRANE	33	7	26	0	0	0	0	100	19	35
1826 HATTFJELLDAL	24	2	22	0	0	0	0	82	17	26
1827 DØNNA	31	0	31	0	0	0	0	97	18	28
1828 NESNA	25	25	0	0	0	0	0	73	19	28
1832 HEMNES	115	0	96	0	19	0	0	143	17	27
1833 RANA	286	158	0	0	19	109	0	97	12	20
1834 LURØY	23	23	0	0	0	0	0	53	19	25
1835 TRÆNA	13	0	13	0	0	0	0	157	16	29
1836 RØDØY	36	22	0	0	0	0	14	105	20	28
1837 MELØY	71	41	30	0	0	0	0	71	14	25
1838 GILDESKÅL	45	0	45	0	0	0	0	72	24	30
1839 BEIARN	14	0	14	0	0	0	0	52	18	30
1840 SALTDAL	66	41	0	0	25	0	0	82	16	28
1841 FAUSKE	113	70	0	0	25	0	18	77	15	25
1842 SKJERSTAD	27	0	27	0	0	0	0	87	25	30
1845 SØRFOLD	49	0	44	0	0	0	5	101	17	29
1848 STEIGEN	57	28	0	9	20	0	0	87	20	30
1849 HAMARØY	26	26	0	0	0	0	0	51	22	28
1850 TYSFJORD	41	0	41	0	0	0	0	92	17	27
1851 LØDINGEN	43	0	43	0	0	0	0	97	16	30
1852 TJELDSUND	33	0	33	0	0	0	0	119	16	25
1853 EVENES	33	0	33	0	0	0	0	95	20	30
1854 BALLANGEN	58	0	58	0	0	0	0	101	19	24
1856 RØST	8	0	0	8	0	0	0	83	15	18
1857 VÆRØY	12	0	12	0	0	0	0	80	17	21
1859 FLAKSTAD	23	0	23	0	0	0	0	90	16	26
1860 VESTVÅGØY	136	96	0	0	40	0	0	78	17	26
1865 VÅGAN	106	0	81	0	25	0	0	76	15	24
1866 HADSEL	157	52	59	0	29	0	17	113	16	26
1867 BØ	74	0	74	0	0	0	0	86	23	28
1868 ØKSNES	65	35	0	0	30	0	0	104	13	25
1870 SORTLAND	90	22	68	0	0	0	0	76	14	25
1871 ANDØY	82	0	48	26	0	0	8	78	16	22
1874 MOSKENES	44	0	28	0	16	0	0	186	16	28

I Troms er 12,1 prosent av befolkningen pensjonister. De to byene, Tromsø og Harstad, ligger imidlertid under gjennomsnittet for fylket. 50 prosent av befolkningen i fylket bor i disse to byene, mens de bare har 33 prosent av institusjonsplassene. Seks kommuner har mindre enn 70 plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år, mens åtte kommuner har flere enn 100 plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år.

17 av 25 kommuner har sykehjemsplasser og syv av 25 har alders- og sykehjem. Balsfjord har plasser i begge institusjonstypene, mens Skjervøy har sykehjemsavdeling i kombinasjon med annen institusjonstype. Storfjord har ikke sykehjemsplasser. Åtte av 25 kommuner har aldershjem.

Tabell 23. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. Troms. Plasser pr. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990

Kommune	Alle	Syke hjem	Alders- og sykehjem	Syke- hjem- avd.	Alders- hjem	Service- boliger	Andre	Plasser	Over	Over
								pr. 1 000 over 66 år	66 år pr. 100	79 år pr. 100 over 66 år
1901 HARSTAD	165	102	0	0	63	0	0	66	11	22
1902 TROMSØ	331	281	0	0	32	0	18	73	9	23
1911 KVÆFJORD	59	32	0	0	0	27	0	107	16	27
1913 SKÅNLAND	52	26	0	0	18	8	0	97	16	26
1915 BJARKØY	12	12	0	0	0	0	0	56	30	26
1917 IBESTAD	40	40	0	0	0	0	0	83	22	27
1919 GRATANGEN	19	19	0	0	0	0	0	66	19	32
1920 LAVANGEN	20	20	0	0	0	0	0	93	19	32
1922 BARDU	36	0	36	0	0	0	0	85	11	22
1923 SALANGEN	62	0	62	0	0	0	0	147	16	31
1924 MÅLSELV	78	0	78	0	0	0	0	87	12	27
1925 SØRREISA	24	24	0	0	0	0	0	55	13	24
1926 DYRØY	33	16	0	0	17	0	0	95	22	30
1927 TRANØY	23	23	0	0	0	0	0	66	17	25
1928 TORSKEN	30	30	0	0	0	0	0	115	20	25
1929 BERG	25	0	25	0	0	0	0	128	16	19
1931 LENVIK	140	0	51	75	0	0	14	99	13	23
1933 BALSFJORD	106	38	30	0	20	0	18	110	15	26
1936 KARLSØY	33	33	0	0	0	0	0	89	13	22
1938 LYNGEN	57	40	0	0	17	0	0	116	14	26
1939 STORFJORD	14	0	0	0	14	0	0	58	13	21
1940 KÅFJORD	41	0	41	0	0	0	0	104	14	28
1941 SKJERVØY	35	0	0	35	0	0	0	88	13	23
1942 NORDREISA	51	37	0	0	14	0	0	85	13	25
1943 KVÆNANGEN	30	30	0	0	0	0	0	108	17	29

I Finnmark er andelen pensjonister av befolkningen 10,6. Bare Akershus har en lavere andel pensjonister enn Finnmark. Ni av 20 kommuner i Finnmark har over 100 plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år, mens to kommuner, Vardø og Sør-Varanger, har under 60 institusjonsplasser pr. 1 000 pensjonister.

Seks av 20 kommuner har sykehjem og syv av 20 har alders- og sykehjem. Ni av 20 kommuner har sykehjemsavdelinger i kombinasjon med andre institusjonstyper. To kommuner, Vardø og Berlevåg, har ikke sykehjemsplasser i det hele tatt, mens tre kommuner har sykehjemsplasser både i sykehjem, alders- og sykehjem og/eller i sykehjemsavdeling i annen kombinasjon. Ni kommuner av 20 har aldershjem. Båtsfjord og Porsanger har serviceboliger.

Tabell 24. Plasser i institusjoner for eldre etter institusjonstype. Antall plasser pr. 1 000 innbyggere over 66 år. Prosentvis andel av befolkningen over 66 år og andel pensjonister over 79 år. Finnmark. Plasser år. 15. januar og innbyggere pr. 1. januar 1990

Kommune	Alle	Syke hjem	Alders- og sykehjem	Sykehjems-avd.	Aldershjem	Serviceboliger	Andre	Plasser pr. 1 000 over 66 år	Over 66 år pr. 100	Over 79 år pr. 100 over 66 år
2001 HAMMERFEST	51	33	0	0	18	0	0	74	10	20
2002 VARDØ	25	0	0	0	25	0	0	58	14	24
2003 VADSØ	48	0	38	10	0	0	0	84	10	21
2011 KAUTOKEINO	16	0	16	0	0	0	0	86	6	27
2012 ALTA	119	34	28	0	24	0	33	96	8	22
2014 LOPPA	14	0	0	2	12	0	0	64	13	21
2015 HASVIK	21	0	21	0	0	0	0	124	13	23
2016 SØRØYSUND	23	11	0	0	0	0	12	109	9	20
2017 KVALSUND	19	19	0	0	0	0	0	87	16	28
2018 MÅSØY	44	0	26	18	0	0	0	195	12	24
2019 NORDKAPP	56	0	0	27	29	0	0	122	12	17
2020 PORSANGER	30	0	0	23	0	7	0	69	10	25
2021 KARASJOK	28	0	0	18	0	0	10	128	8	26
2022 LEBESBY	39	12	0	0	27	0	0	161	14	21
2023 GAMVIK	24	0	0	14	10	0	0	124	14	22
2024 BERLEVÅG	13	0	0	0	13	0	0	62	15	25
2025 TANA	55	0	20	21	14	0	0	140	12	23
2027 NESSEBY	15	0	15	0	0	0	0	85	17	23
2028 BÅTSFJORD	26	0	0	12	0	14	0	154	7	15
2030 SØR-VARANGER	54	54	0	0	0	0	0	46	12	20

3. BEBOERE, PLEIETYNGDE, SYSSELSETTING OG KOSTNADER

Tabellene i dette kapitlet bygger på de 1 073 institusjonene som har returnert skjema i utfylt stand til Statistisk sentralbyrå. Tallene for antall plasser og institusjoner vil derfor avvike fra tallene for plasser og institusjoner som er benyttet i kapittel 2 og 4. Siden det er første gang institusjonene besvarer dette skjemaet, som inneholder mange spørsmål de tidligere ikke er blitt spurt om, må resultatene tolkes med forsiktighet. Dette gjelder særlig institusjonstyper som tidligere ikke har inngått i noen statistikk rutine; aldershjem, serviceboliger og andre institusjonstyper. Opplysninger om disse institusjonene ble tidligere innhentet fra sosialkontorene. Men også for sykehjemmene, de kombinerte alders- og sykehjemmene og sykehjemsavdelinger i andre kombinasjoner, er skjemaet nytt.

For at oppgavene skulle bli så sikre som mulig ble institusjonene bedt om å besvare en rekke av spørsmålene på en bestemt telledato (15.januar 1990). Institusjonene fikk tilsendt skjemaene før denne telledatoen og fristen for innsending ble satt til 14 dager etter telledatoen. Bruk av en telledato for innhenting av opplysninger gjør at opplysningene fra hver enkelt institusjon og for kommuner som har en eller to institusjoner kan avvike fra det som er den normale situasjonen gjennom året. En del av opplysningene som er innhentet på en telledato kan derfor gi et galt bilde av den enkelte institusjon og kommune. Når institusjonenes i det følgende inndeles etter , fylke, størrelse, eierform osv, går det ut fra at de tilfeldige avvikene, som skyldes at en telledato er brukt, opphever hverandre.

3.1. Beboerne

Tre av fire beboere i institusjoner for eldre er over 80 år, mens 23 prosent er fra 67 til 79 år. Bare 4 prosent av beboerne er under 67 år.

Av 44 300 beboere i institusjonene var det 31 000 kvinner og 13 300 menn 15. januar 1990. Det vil si at 70 prosent av beboerne i institusjonene for eldre er kvinner. Andelen kvinner øker med alder, av alle beboere over 85 år er det 76 prosent kvinner. Kvinner over 90 år utgjør 16 prosent av alle beboere i institusjonene. Det er små variasjoner både i kjønns- og alderssammensetning etter institusjonstype.

Bare om lag syv prosent av alle personer over 66 år bor i institusjon, men andelen institusjonsbeboere øker med alder. 1.januar 1990 var det i alt 449 300 personer fra 67 til 80 år, av disse var 10 300 eller om lag 2 prosent i institusjon. Videre var det 91 000 personer fra 80 til 84 år, av disse bodde 10 700 eller om lag 12 prosent i institusjon. 12 100 personer fra 85 til 89 år bodde i institusjon, det utgjør litt i overkant av hver fjerde person i denne aldersgruppen. Halvparten av de vel 18 000 personene som er over 90 år bor i institusjon.

Behovet for institusjonsplasser ser ut til å bestemmes av antall personer over 85 år, og det vil igjen stort sett si at det er gitt med antall kvinner over 85 år. Utviklingen i kvinners levealder og antall kvinner i hver fødselskohort vil derfor være avgjørende for en vurdering av det framtidige behov for institusjonsplasser.

Det er mange faktorer (og de viktigste har ikke med alder å gjøre, men med helse) som spiller inn og som gjør hver annen person over 90 år til institusjonsbeboer. For å få vite noe om disse faktorene vil antakelig en undersøkelse av hva som kjennetegner livssituasjonen og levekårene til personer over 90 år som ikke bor i institusjon gi det beste resultat.

Tabell 25. Beboere etter institusjonstype, kjønn og alder. 15. januar 1990

	I alt	Sykehjem	Alders-og sykehjem	Sykehjems- avdelinger	Aldershjem	Service- boliger	Andre
I alt	44294	17028	15792	1797	7560	1233	884
- 16 år	14	6	5	1	0	0	2
16 - 66 "	1739	743	501	137	199	88	71
67 - 79 "	10313	4388	3324	475	1459	410	257
80 - 84 "	10688	4056	3890	419	1775	339	209
85 - 89 "	12132	4412	4499	435	2323	262	201
90 -	9408	3423	3573	330	1804	134	144
Menn i alt	13243	5177	4642	583	2202	326	313
- 16 år	5	2	2	1	0	0	0
16 - 66 "	926	397	263	66	115	40	45
67 - 79 "	3920	1704	1230	169	598	113	106
80 - 84 "	3127	1174	1182	125	504	67	75
85 - 89 "	3030	1110	1127	129	548	66	50
90 -	2235	790	838	93	437	40	37
Kvinner i alt	31051	11851	11150	1214	5358	907	571
- 16 år	9	4	3	0	0	0	2
16 - 66 "	813	346	238	71	84	48	26
67 - 79 "	6393	2684	2094	306	861	297	151
80 - 84 "	7561	2882	2708	294	1271	272	134
85 - 89 "	9102	3302	3372	306	1775	196	151
90 -	7173	2633	2735	237	1367	94	107

Statistikken registrerer også beboernes behov for hjelp til å utføre daglige gjøremål som personlig hygiene, av- og påkledning, toalett/WC, hjelp til å spise, gå inne og å gå ute. Det som skal registreres er beboernes behov for hjelp, om de får den hjelpen det er oppgitt de har behov for, er det ikke stilt spørsmål om i statistikken.

Av de 44 300 som bodde i institusjonene den 15. januar 1990 trengte 33 400 eller tre av fire hjelp til daglig personlig hygiene. Det var flest som trengte hjelp i sykehjemmene (88 prosent av beboerne), mens 54 prosent av beboerne i aldershjemmene og 24 prosent av beboerne i serviceboligene trengte hjelp til dette. 69 prosent av beboerne trengte hjelp til av- og påkledning, mens 62 prosent trengte hjelp til toalettbesøk. Beboerne i sykehjemmene er mest hjelpetrengende.

Det store hjelpebehovet stiller store krav til personalet, men også til den bygningsmessige utformingen av institusjonene og til tilgjengeligheten av tekniske hjelpemidler som gåstoler, rullestoler osv. Nesten hver annen beboer må ha hjelp til å gå inne,

er det tilstrekkelig personale ved institusjonene som kan hjelpe dem med det? Og hvis det er tilfelle, er det tilstrekkelig med personale i institusjonene til å hjelpe beboerne med et utall andre ting som det ikke er spurt om i skjema? Som f.eks. å lese en avis, å ordne med abonnement på et tidsskrift, å slå et telefonnummer?

Tabell 26. Hjelpebehov i institusjoner for eldre etter art og institusjonstype.
15. januar 1990

	I alt	Sykehjem	Alders- og sykehjem	Sykehjems-avdelinger	Aldershjem	Serviceboliger	Andre
Beboere	44294	17028	15792	1797	7560	1233	884
Antall beboere som daglig trenger hjelp til:							
Personlig hygiene . .	33365	15021	11975	1532	4078	297	472
Av- og påkledning . .	30716	13976	11024	1439	3573	236	468
Toalett/WC	27372	13220	9756	1340	2592	145	319
Spise	12474	6252	4512	600	876	80	154
Gå inne	19683	9284	7082	971	2014	117	215
Gå ute	26905	11751	9560	1206	3685	279	424

3.2. Beboerrom

Siden de fleste av dem som bor i institusjon bor der på permanent basis, spiller beboerrommene og de bekvemmeligheter som er knyttet direkte til beboerrommene stor rolle. Hvor mange rom finnes for en beboer, for to beboere og hvor mange av disse rommene har bad/WC, bare WC og kokemuligheter knyttet direkte til beboerrommet og bare beregnet for beboeren(e) av dette rommet? Dette spørsmålet er viktig særlig tatt i betraktning hvor bevegelseshemmende mange av beboerne er.

Hvor mange av beboerne kunne f.eks. ha klart toalettbesøk alene hvis de hadde hatt sin egen WC i direkte tilknytning til sitt rom? Og hvor mange ville klart den daglige personlige hygiene hvis de hadde bad vegg i vegg med sitt rom, tilrettelagt for gæstol/rullestol?

Ved institusjonene finnes det i alt 27 892 rom for en beboer, 8 110 rom for to beboere og 577 rom for flere enn to beboere, det vil si at 3 av fire beboerrom er enerom. Det innebærer videre at om lag 60 prosent av de disponible plassene ved institusjonene er en plass i et enerom. I sykehjemsavdelingene er 60 prosent av beboerrommene et rom for en person, mens det tilsvarende tall for sykehjemmene er 73 prosent. For de kombinerte alders- og sykehjemmene og for serviceboligene er tre av fire beboerrom et rom for en person, mens i aldershjemmene og i kategorien andre institusjonstyper er om lag 80 prosent av beboerrommene for en beboer.

Serviceboligene har den beste standarden, her har 654 av 869 rom for en person bad og WC tilknyttet rommet og 775 av 869 rom for en beboer har kokemuligheter. De tilsvarende tall for sykehjemmene er 4 170 av 8 961 og 361 av 8 961. Men ved aldershjemmene er standarden målt på denne måten lavest, bare 2 436 av 6 496 rom for en beboer har bad/WC knyttet til rommet.

Det samme bildet tegner seg for rom for to og for flere enn to beboere; standarden er best i serviceboligene og dårligst i sykehjemmene og aldershjemmene.

Tabell 27. Beboerrom etter institusjonstype. 15. januar 1990

	Sykehjem	Alders- og sykehjem	Sykehjems-avdelinger	Aldershjem	Serviceboliger	Andre
Beboerrom i alt	12321	13062	1372	8117	1154	793
Rom for en beboer						
Beboerrom i alt	8961	10027	910	6496	869	629
Av dette med:						
bad og WC	4170	3270	582	2436	654	264
WC	1832	2634	279	465	249	95
kokemuligheter	361	1167	1	1183	775	165
Rom for to beboere						
Beboerrom i alt	3843	2804	438	587	285	153
Av dette med:						
bad og WC	1184	609	244	217	256	56
WC	491	373	37	57	50	12
kokemuligheter	67	194	0	175	262	57
Rom for flere enn to beboere						
Beboerrom i alt	217	231	34	34	50	11
Av dette med:						
bad og WC	91	113	..	4	50	0
WC	102	27	0	17	0	2
kokemuligheter	2	49	4	3	49	0

3.3. Tilbud ved institusjonene

Hvor ulike er institusjonene når det gjelder hvilke tjenester de tilbyr? Med permanente tilbud ved institusjonene menes at det er satt av et fast antall plasser/senger til dette formålet. De permanente tilbudene er institusjonenes hovedoppgaver. Med tjenester som tilbys ved boformen menes tilbud om behandling og aktiviteter som ikke krever avsetning av bestemte plasser, det vil si deltjenester ved institusjonene.

Medisinsk opphold (rehabilitering) med sikte på tilbakeføring til hjemmet er en medisinsk behandling som skal føre til at beboeren etter at behandlingen er slutt, skal klare seg selv og flytte fra institusjonen. Avlastning er kortidsplasser for personer som bare i perioder har behov for å bo i institusjon. Avlastning vil ofte være et tilbud til de som har omsorg for/tilsyn med pensjonisten når han/hun ikke bor i institusjon. Permanent opphold er plasser/poster/avdelinger for beboere som ikke kan klare seg/ikke vil bo hjemme. Med tilrettelagt opphold for funksjonshemmede menes at det i institusjonen er plasser som er spesielt beregnet for og tilpasset funksjonshemmede. Med skjermet enhet for senil demente menes om institusjonen har opprettet en enhet spesielt for denne gruppen. Med dag- og nattopphold menes at institusjonen har egne plasser for beboere som bare oppholder seg i institusjonen i deler av døgnet.

Måten permanent tilbud er definert på, at et bestemt antall plasser skal være avsatt til et et bestemt formål, kan ha medført at færre institusjoner har krysset av for permanent tilbud enn hva som ville vært tilfelle hvis permanent tilbud var definert f.eks. som at et bestemt antall sysselsatte var avsatt til det bestemte formålet. Avsetning av et bestemt antall plasser til bestemte funksjoner og oppgaver forutsetter at en ledig plass holdes ledig helt til det kommer en beboer som har behov for akkurat denne n plass.

Svært få institusjoner gir tilbud om spesistilrettelagte opphold for funksjonshemmede. I forhold til beboernes pleiebehov ville nettopp spesiell tilrettelegging for bevegelseshemmede lette situasjonen for både beboere og sysselsatte. Bare i underkant av ni prosent av institusjoner har dette tilbudet.

Det er serviceboligene som hyppigst har tilbud om dette, noe som ganske sikkert henger sammen med at de fleste serviceboliger er bygget i de siste åra. Hver tredje servicebolig har tilbud om spesielt tilrettelagt opphold for funksjonshemmede. Det kan ikke utelukkes at den gode standarden i serviceboligene er med på å minske beboernes pleiebehov. Av sykehjemsavdelingene har 12 prosent dette tilbudet, mens tallet for de andre institusjonstypene er under 10 prosent.

Av alle institusjonene for eldre er det bare 21 prosent som har en egen avdeling for medisinsk rehabilitering med sikte på tilbakeføring til hjemmet. Sykehjemmene, de kombinerte alders- og sykehjemmene og sykehjemsavdelingene skiller seg ut når det gjelder å ha et permanent tilbud om medisinsk behandling og rehabilitering med sikte på tilbakeføring til hjemmet. Hvert tredje sykehjem og alders- og sykehjem og hver annen sykehjemsavdeling i annen kombinasjon gir dette tilbudet. Fem prosent av aldershjemmene og om lag en prosent av serviceboligene og de andre institusjonstypene har dette tilbudet.

Tilbud om avlastning, det vil si kortidsplasser har hver annen institusjon, men også dette tilbudet gis hyppigst av sykehjem, alders- og sykehjem og sykehjemsavdeling i annen kombinasjon. I underkant av 60 prosent av disse institusjonene har et permanent tilbud om avlastningsplasser, mens 39 prosent av aldershjemmene og 22 prosent av serviceboligene og de andre institusjonstypene gir dette tilbudet.

Åtte av ti institusjoner har en egne avdelinger/plasser satt av for beboere som oppholder seg permanent i institusjonen. Dette tilbudet fins oftere i aldershjem og serviceboliger enn i sykehjemmene. Nær ni av ti aldershjem og serviceboliger har dette tilbudet. Av sykehjemmene har 81 prosent egen avdeling for beboere som oppholder seg permanent, mens det tilsvarende tall for alders- og sykehjem og sykehjemsavdelinger i andre kombinasjoner er henholdsvis 78 og 76 prosent.

I underkant av en av fem institusjoner har skjermet enhet for senil demente. Over halvparten av disse enhetene (108) fins på sykehjemmene, mens 75 av dem fins i de kombinerte alders- og sykehjemmene.

30 prosent av institusjonene har permanent tilbud om dagopphold, mens bare fire prosent tilbyr nattopphold.

Avlastning og permanent opphold er det tilbudet som et størst antall institusjoner uansett institusjonstype tilbyr. Sykehjemmene og alders og sykehjemmene har flest tilbud, det vil si tilbud som det er satt av et fast antall plasser/poster til. Aldershjemmene har i hovedsak tilbud om avlastning, permanent opphold og dagopphold.

Tabell 28. Permanente tilbud etter institusjonstype. 1989

	Sykehjem	Alders- og Sykehjems- sykehjem avdelinger	Aldershjem	Service- boliger	Andre
Antall institusjoner	320	301	42	325	45
Medisinsk opphold	113	73	20	16	6
Avlastning	190	169	24	126	10
Permanent opphold	250	228	35	286	35
Tilrettelagt for funksjonsh. . .	34	25	5	13	3
Enhet for senil demente	108	74	16	4	3
Dagopphold	135	92	14	67	12
Nattopphold	15	13	1	12	2

Det fins en rekke tjenester som institusjonene kan gi uten at det kreves avsatt et fast antall plasser. Det kan være tjenester som regelmessig legetilsyn, fysioterapi, ergoterapi, arbeidsterapi, fotpleie, frisør og bank/post.

Regelmessig legetilsyn tilbys ved 96 prosent av alle institusjonene. Alle sykehjem, alders- og sykehjem og sykehjemsavdelinger i andre kombinasjoner og vel 96 prosent av alle aldershjem har tilbud om regelmessig legetilsyn, mens hver annen servicebolig og tre av fire andre institusjonstyper har dette tilbudet.

Fysioterapi, arbeidsterapi, fotpleie, hårpleie og bank/post tilbys ved om lag 80 prosent av alle institusjonene, og det er små variasjoner mellom institusjonstypene.

Tabell 29. Tilbud av tjenester etter institusjonstype. 1989

	Sykehjem	Alders- og Sykehjems- sykehjem avdelinger	Aldershjem	Service- boliger	Andre
Antall institusjoner	320	301	42	325	45
Regelmessig legetilsyn	319	300	42	312	34
Fysioterapi	293	258	35	198	27
Ergoterapi	142	97	16	59	16
Arbeidsterapi	288	272	35	240	22
Fotpleie	306	289	38	294	36
Hårpleie	304	286	39	288	35
Bank/post	252	272	28	254	22

3.4. Formål for innskrivning

Heldøgnsbeboere. Av 44 300 heldøgnsbeboere er 79 prosent skrevet inn i institusjonene for permanent opphold. Avlastning er formålet med 13 prosent av innskrivningene, mens medisinsk behandling med sikte på tilbakeføring til hjemmet er hensikten med seks prosent av innskrivningene i institusjonene.

Permanent opphold er den hyppigste oppgitte innskrivningsgrunn for alle institusjonstyper, og det er ikke så stor variasjon mellom institusjonstypene. I sykehjemmene og alders- og sykehjemmene er om lag tre av fire heldøgnsbeboere skrevet inn for permanent opphold, mens tallene for de andre institusjonstypene varierer mellom 79 prosent for kategorien andre institusjonstyper og 89 prosent for aldershjemmene. Selv om sykehjemmene og alders- og sykehjemmene har et bredere spekter av permanente tilbud enn de andre institusjonstypene, er det altså også for dem først og fremst snakk om å ta imot beboere på permanent basis.

Ni av ti heldøgnsbeboere som er innskrevet for medisinsk behandling med sikte på tilbakeføring til hjemmet, er innskrevet i sykehjem og alders- og sykehjem, og åtte av ti heldøgnsbeboere som er skrevet inn for avlastning er skrevet inn ved disse institusjonstypene.

Dagbeboere. Ved institusjonene var det i alt 2 700 beboere som hadde dagplass. Hver annen dagbeboer er innskrevet i et sykehjem, mens 28 prosent av dem er innskrevet i alders- og sykehjem. Aldershjemmene har 13 prosent av alle dagbeboere i institusjonene, mens de andre institusjonstypene har mellom to og fire prosent av alle dagbeboere. 43 prosent av dagbeboerne er skrevet inn for avlastning, mens 21 og 22 prosent er skrevet inn for henholdsvis medisinsk behandlingsopplegg og permanent opphold.

Nattbeboere. Det er 483 personer som har nattplass ved institusjonene, 69 prosent av disse har plass i et sykehjem. 64 prosent av beboerne med nattplass har denne ordningen på permanent basis, mens i underkant av 20 prosent har den som en avlastningsordning.

Tabell 30. Beboere etter institusjonstype og formål for innskrivning. 15. januar 1990

	Sykehjem	Alders- og Sykehjems- sykehjem avdelinger	Aldershjem	Service- boliger	Andre
Heldøgnsbeboere i alt	17028	15792	1797	7560	1233 884
Medisinsk attføring	1475	1025	147	48	4 71
Avlastning	2402	2152	141	765	150 74
Permanent opphold	12847	12337	1461	6731	1077 721
Annet	304	278	48	16	2 18
Dagbeboere i alt	1347	747	117	363	52 92
Medisinsk attføring	339	139	27	30	12 47
Avlastning	625	304	56	159	17 18
Permanent opphold	244	202	33	57	23 27
Annet	139	102	1	117	0 0
Nattbeboere	331	90	8	30	3 22
Medisinsk attføring	22	16	0	0	1 22
Avlastning	59	16	4	29	2 0
Permanent opphold	248	52	0	1	0 0
Annet	2	6	4	0	0 0

3.5. Inn- og utskrivninger

Det er inn- og utskrivninger som er registrert og ikke personer. Hvis en beboer er innskrevet /utskrevet flere ganger i løpet av ett år er begge inn- og utskrivningene telt med. I 1989 var det i alt 59 300 innskrivninger i institusjonene for eldre. Av disse skjedde 42 812 innskrivninger fra hjemmet, mens 16 486 var innskrivninger fra andre institusjoner. Sykehjemmene og kategorien andre institusjonstyper har høyest andel innskrivninger fra andre institusjoner, henholdsvis 30- og 48 prosent av alle innskrivninger til disse institusjonene skjer fra andre institusjoner.

I 1989 var det 58 838 utskrivninger ved institusjonene av disse var 36 302 utskrivninger til hjemmet, det vil si 62 prosent av alle utskrivninger. Det var 8 364 overføringer til andre institusjoner, mens 14 172 døde i institusjonene i 1989.

Tabell 31. Inn- og utskrivninger etter institusjonstype. 1989

	I alt	Sykehjem	Alders- og sykehjem	Sykehjems-avdelinger	Aldershjem	Serviceboliger	Andre
Overført fra 1988 ...	43236	16805	15512	1786	7367	952	814
Innskrevet i 1989 ..	59298	28318	18725	4824	5057	616	1758
Fra hjemmet	42812	19730	13767	3667	4160	468	1020
Fra annen institusjon	16486	8588	4958	1157	897	148	738
Utskrevet i 1989 ...	58838	28151	18778	4769	5066	372	1702
Til hjemmet	36302	17659	11079	3158	2922	184	1300
Til annen institusjon	8364	3688	2512	829	993	94	248
Døde	14172	6804	5187	782	1151	94	154
Overført til 1990 ...	43676	16972	15459	1841	7358	1196	870

3.6. Sysselsatte

Alle som arbeider i institusjonene er telt med som sysselsatt uansett om de er ansatt i institusjonen eller ikke, men de skal bare registreres som sysselsatte i institusjonen i så lang tid som de faktisk arbeider der. Det utføres i alt 37 012 årsverk i institusjonene for eldre. Deltidsansatte er omregnet til heltidsansatte. Det betyr at det i gjennomsnitt utføres 34 årsverk pr. institusjon, 0,81 årsverk pr. plass og 0,83 årsverk pr. beboer.

Hjelpepleiere er den største yrkesgruppa i institusjonene for eldre. De utfører 38 prosent av alle årsverkene. Sykepleiere utfører 17 prosent, mens annet hjelpepersonell utfører 14 prosent av årsverkene. Kjøkken og forpleiningstjenesten krever 13 prosent av alle årsverkene som utføres i institusjonene. Administrative oppgaver i institusjonene beslaglegger om lag 5 prosent av årsverkene og utføres av ledere, saksbehandlere og kontorpersonale.

Antall årsverk pr. beboer varierer etter institusjonstype. Sykehjemmene har 0,92 årsverk pr. beboer, kombinerte alders- og sykehjem 0,84, mens det tilsvarende tall for aldershjem og serviceboliger henholdsvis er 0,66 og 0,40.

Tabell 32. Årsverk i institusjoner for eldre etter institusjonstype og stilling. 1989

Stilling	I alt	Sykehjem	Alders- og sykehjem	Sykehjems-avdelinger	Aldershjem	Serviceboliger	Andre
I alt	37012	15640	13265	1822	5015	493	775
Lege	225	96	72	15	33	1	5
Ergoterapeut	381	74	134	19	33	7	11
Fysioterapeut	474	235	157	29	30	6	16
Psyk. sykepleier	82	32	26	3	11	1	8
Ger. sykepleier	251	154	65	19	7	1	4
Andre sykepleiere	5951	2919	2054	376	459	100	100
Hjelpepleier	14062	6559	5123	701	1351	130	194
Miljøarbeider	551	181	171	17	91	22	67
Sosionom	75	22	18	7	20	5	2
Annet hjelpepers.	5015	1428	1689	152	1433	138	171
Leder og saksbeh.	930	354	319	42	158	24	30
Kontorpersonale	746	325	284	44	63	14	14
Kjøkken	4837	1880	1700	217	920	58	59
Andre uten beboerkont.	1637	634	732	75	126	9	58
Andre	1789	642	714	99	271	31	30

Årsverk pr. plass varierer noe med fylke, men det er ikke slik at enkelte fylker gjennomgående har en høy eller lav bemanning pr. plass for alle institusjonstypene. For sykehjemmene er variasjonen på om lag 20 prosent mellom de fylkene som har flest årsverk pr. plass og de som har færrest årsverk pr. plass. Buskerud og Troms har over ett årsverk pr. plass, mens Vestfold og Sør-Trøndelag har 0,83 årsverk pr. plass. For de kombinerte alders- og sykehjemmene er det en forskjell på 0,25 årsverk mellom Finnmark, som ligger høyest, og Troms som ligger lavest, i antall årsverk pr. plass. Forskjellen mellom høyest (Aust-Agder) og lavest (Vestfold) antall årsverk pr. aldershjems plass er 0,29 årsverk.

Tabell 33. Årsverk pr. plass for ulike institusjonstyper. Fylke. 1989

Fylke	Sykehjem	Alders- og sykehjem	Sykehjems-avdelinger	Aldershjem	Serviceboliger	Andre
I alt	0.90	0.82	0.97	0.64	0.36	0.82
Østfold	0.87	0.77	0.64	0.63	0.73	0.66
Akershus	0.94	0.93	1.01	0.68	0.52	1.16
Oslo	0.87	0.85	0.79	0.62	0.35	0.89
Hedmark	0.92	0.76	0.92	0.62	0.41	0.46
Oppland	0.84	0.80	0.87	0.56	0.26	0.38
Buskerud	1.04	0.80	..	0.73	0.22	0.86
Vestfold	0.83	0.78	..	0.51	..	1.62
Telemark	0.89	0.79	1.10	0.60	0.32	0.93
Aust-Agder	0.84	0.76	..	0.80	0.52	..
Vest-Agder	0.87	0.86	..	0.61	..	0.25
Rogaland	0.92	0.76	0.92	0.58	0.27	0.46
Hordaland	0.91	0.80	0.80	0.65	0.33	..
Sogn og Fjordane	0.99	0.80	..	0.76	..	0.78
Møre og Romsdal	0.85	0.75	0.98	0.58	0.34	0.42
Sør-Trøndelag	0.83	0.84	1.03	0.67	0.33	1.81
Nord-Trøndelag	0.88	0.82	0.95	0.64	..	0.38
Nordland	0.89	0.87	0.95	0.77	0.26	1.09
Troms	1.02	0.69	0.94	0.75	0.24	0.44
Finnmark	0.95	0.94	1.11	0.71	0.61	0.65

Antall sysselsatte pr. plass kan sammenholdes med beboernes hjelpebehov. Det personalet som har beboerkontakt utfører i alt om lag 26 tusen årsverk alle institusjonene sett under ett, det vil si 0,57 årsverk pr. plass. Et årsverk settes til 1 700 timer. Det gir at det er knyttet 2,6 timer til hver disponible plass pr. døgn. Denne beregningen bygger på at pleiepersonalet bruker hele sin arbeidstid på beboerkontakt. Videre må det også tas med i betraktningen at institusjonene er bemannet hele døgnet. Spres de 2,6 timene ut på hele døgnet disponerer hver plass hver time 6 minutter av pleiepersonalets arbeidstid. Dette er etter all sannsynlighet ikke tilstrekkelig for å dekke beboernes behov for hjelp til daglige gjøremål.

3.7. Kostnader

Institusjonene rapporterer kostnadene i 18 kostnadsarter gruppert i 5 hovedkategorier. Lønnskostnadene er delt inn i lønn i faste stillinger, lønn til ekstrahjelp, overtid, syke- og ferievikarer, annen lønn og trygder og pensjoner. Utstyr og vedlikehold er delt i anskaffelse av inventar og utstyr og kostnader til vedlikehold. Andre driftsutgifter består av kontorutgifter, brensel, renhold, husleie, matvarer og andre driftsutgifter. Overføringer er overføring til stats- og trygdeforvaltning, kommuner og interne overføringer. Dessuten registreres institusjonens kostnader til nybygg og nyanlegg.

Inntektene fordeles på tre hovedkategorier. Salgs- og leieinntekter består av beboerbetaling/egenandel, inntekter fra kantine/kafeteria, husleieinntekt, transportinntekt og diverse avgiftsfrie inntekter. Andre driftsinntekter er salg av utstyr. Overføringer består av overføringer fra trygdeforvaltning, driftstilskudd fra stat, kommune og fylkeskommune, samt interne overføringer.

Kostnadstallene er usikre, og av flere grunner; for det første er det problematisk å få riktige lønnskostnader fordi ikke alle sysselsatte er ansatte i institusjonen. Det henger først og fremst sammen med at der kommunen har ansatt en person som dels arbeider i hjemmesykepleie dels i institusjon, er det ikke sikkert at lønnskostnadene til denne n sysselsatte er kommet med. For det andre er det i flere kommuner opprettet sentralkjøkken som leverer mat til institusjonene. Det er derfor ikke sikkert at institusjonen kan gi kostnadstall for dette.

Det kostet om lag 12 milliarder kroner å drive institusjonene for eldre i 1989. En plass kostet i gjennomsnitt 250 tusen kroner pr. år eller 685 kroner pr. døgn. Beboernes egenbetaling var en milliard kroner. Kostnadene til den institusjonstypebaserte eldreomsorgen (minus beboernes egenbetaling) var om lag 3 600 kroner pr. person i befolkningen over 16 år.

Kostnadene pr. institusjonstypelass varierer etter institusjonstype. Mens en sykehjemsplass kostet 281 tusen kroner pr. år, var kostnadene til plass i servicebolig med heldøgns pleie og omsorg 88 tusen kroner pr. år. Tilsvarende tall for kombinerte alders- og sykehjem og aldershjem var henholdsvis 251 og 186 tusen kroner pr. plass og år.

Lønnskostnadene utgjorde 77 prosent av de totale kostnadene for institusjonstypene sett under ett. Serviceboliger med heldøgns pleie og omsorg skiller seg litt ut ved at lønnskostnadene her utgjorde 64 prosent av de totale kostnadene. Lønnskostnadene ved de andre institusjonstypene var mellom 73 og 77 prosent av de totale kostnadene. Institusjonenes kostnader er langt på vei gitt med antall årsverk som er knyttet til hver plass.

Av 100 kroner som ble brukt i institusjonene, gikk 77 kroner til lønn, 2 kroner til utstyr og vedlikehold, 16 kroner til andre driftsutgifter (det vil si matvarer, husleie, brensel, kontorhold osv.), 2 kroner var overføringer og 4 kroner ble brukt til nybygg og nyanlegg.

Nær 80 prosent av institusjonens inntekter bestod av overføringer fra kommunene. Beboernes egenandel utgjorde vel 1 milliard kroner eller om lag 9 prosent av inntektene. Egenbetalingen varierer med institusjonstype. For serviceboligene er det ikke snakk om egenbetaling, her betaler beboerne husleie og for de tjenestene som de mottar. På aldershjemmene var egenbetalingen i gjennomsnitt 100 kroner pr. døgn, mens den for sykehjemmene var 78 kroner pr. døgn. I de kombinerte alders og sykehjemmene var egenbetalingen 91 kroner pr. døgn, mens egenbetalingen i sykehjemsavdelinger i andre kombinasjoner og ved kategorien andre institusjonstyper var 62 kroner. Satsene for egenbetaling er forskjellige for langtidsopphold og kortidsopphold, og forskjellen i gjennomsnittlig egenbetaling pr. døgn gjenspeiler at andelen kortidsbeboere er ulik i institusjonstypene.

Tabell 34. Inntekter og utgifter etter institusjonstype og art. 1989. 1 000. Kroner

	I alt	Sykehjem	Alders- og sykehjem	Sykehjems-avdelinger	Aldershjem	Serviceboliger	Andre
Utgifter i alt	11351637	4886794	4077769	603452	1451883	119247	212502
Lønnskostnader	8652272	374321	313107	465090	1079725	77908	155262
Utstyr og vedlikehold	226148	83791	82516	10768	40514	39394	620
Andre driftsutgifter	1 852613	778541	660341	101755	246909	23514	41553
Overføringer	200223	87354	66024	21653	19799	989	4404
Nybygg- og anlegg	420371	193891	137805	4184	64934	12896	6661
Inntekter i alt	11382680	4893709	4079840	604364	1471348	119314	214105
Salgs- og leieinntekter	1555399	549310	571934	48017	329900	31970	24268
Av dette egenbetaling	1036433	377373	379866	28899	227350	6058	16887
Andre driftsinntekter	27034	8715	12669	951	3292	9	1398
Overføringer	9800247	4335684	3495237	555396	1138156	87335	188439
Av dette fra kommunene	8825539	3988829	3166684	400995	1 041412	80260	147359

Det er store forskjeller i kostnadene pr. plass etter fylke. Mens en sykehjems plass pr. døgn koster 667 kroner i Aust-Agder og 663 kroner i Oppland koster den 928 kroner i Hedmark og 1 035 kroner i Finnmark. En plass ved et alders-og sykehjem koster 782 kroner i Akershus og 592 kroner i Troms. En aldershjems plass i Oppland koster 374 kroner, mens den i Nordland koster 657 kroner. En del av disse store forskjellene kan skyldes at kostnader til nybygg og nyanlegg ved institusjonene er med som en kostnad. Utbygginger av nye avdelinger eller større vedlikeholdsarbeider kan derfor forklare en del av forskjellene.

Tabell 35. Kostnader pr. plass og år for ulike institusjonstyper. Fylke. 1989. Kroner

Fylke	Sykehjem	Alders- og sykehjem	Sykehjems-avdelinger	Aldershjem	Serviceboliger	Andre
Hele landet	280424	251737	321256	185981	87936	224295
Østfold	277646	257264	196062	149842	..	164726
Akershus	284699	285458	398286	181165	74892	341860
Oslo	300277	283184	421180	173102	107056	292793
Hedmark	338655	230610	268618	169711	73447	125439
Oppland	245670	243451	..	136531	102631	87639
Buskerud	311160	250278	..	195192	..	152561
Vestfold	246722	221236	..	165048	..	79855
Telemark	308127	229575	283020	236589	..	274271
Aust-Agder	247212	239068	..	183186	..	..
Vest-Agder	271928	273666	..	143138	..	27446
Rogaland	266846	223749	274289	162663	64554	156093
Hordaland	275283	229162	235491	191603	30738	..
Sogn og Fjordane	293042	275291	..	203301	..	..
Møre og Romsdal	279697	222347	311144	193156	73882	103700
Sør-Trøndelag	272189	235838	341021	188131	111035	542781
Nord-Trøndelag	281377	248479	368578	218882	..	179526
Nordland	267015	243910	296028	239954	69336	165603
Troms	289598	216252	296764	187133	210471	105341
Finnmark	377841	253894	280933	207003	..	192944

Tabell 36. Kostnader pr. plass og døgn for ulike institusjonstyper. Fylke. 1989. Kroner

Fylke	Sykehjem	Alders- og sykehjem	Sykehjems-avdelinger	Aldershjem	Serviceboliger	Andre
Hele landet	768	690	880	510	241	615
Østfold	761	705	537	411	..	451
Akershus	780	782	1 091	496	205	937
Oslo	823	776	1 154	474	293	802
Hedmark	928	632	736	465	201	344
Oppland	673	667	..	374	281	240
Buskerud	852	686	..	535	..	418
Vestfold	676	606	..	452	..	219
Telemark	844	629	775	648	..	751
Aust-Agder	677	655	..	502	..	..
Vest-Agder	745	750	..	392	..	75
Rogaland	731	613	751	446	177	428
Hordaland	754	628	645	525	84	..
Sogn og Fjordane	803	754	..	557	..	..
Møre og Romsdal	766	609	852	529	202	284
Sør-Trøndelag	746	646	934	515	304	1 487
Nord-Trøndelag	771	681	1 010	600	..	492
Nordland	732	668	811	657	190	454
Troms	793	592	813	513	577	289
Finnmark	1 035	696	770	567	..	529

3.8. Offentlige og private institusjoner

Av 1 073 institusjoner er 167 eller 16 prosent private. Hvert femte aldershjem er privat, mens hvert tiende sykehjem og kombinerte alders- og sykehjem er privat, om lag 30 prosent av kategorien andre institusjonstyper er private. Med private institusjoner menes i denne sammenheng også institusjoner som er eiet, og drevet av organisasjoner og stiftelser. Videre kan en institusjon som har en privat eier eller som eies av en organisasjon godt, drives av det offentlige. Hadde institusjonene blitt skilt etter om de var offentlig eller privat drevet, ville tallet for private institusjoner blitt lavere.

Ved de private institusjonene fins 14 prosent av alle institusjonstypelassene. Hver fjerde aldershjems plass er privat, mens bare 3 av 100 plasser ved serviceboligene er private. Mer en hver tredje plass ved kategorien andre institusjonstyper er private. I sykehjem, alders- og sykehjem og sykehjemsavdelinger i andre kombinasjoner utgjør antallet private plasser henholdsvis 11, 12 og 18 prosent.

Tabell 37. Antall plasser ved offentlige og private institusjoner etter institusjonstype og eierform. 15. januar 1990

Eierform	Sykehjem	Alders- og Sykehjems- sykehjem avdelinger	Aldershjem	Service- boliger	Andre
I alt	17416	16199	1878	7804	947
Offentlige	15493	14223	1536	5956	594
Private	1923	1976	342	1848	353

Kostnadene pr. plass og år varierer ikke mye mellom de private og offentlig eide institusjonene. Dette kan henge sammen med at mange private eller organisasjonseide institusjoner drives av det offentlige, eller har faste driftsavtaler med det offentlige.

For sykehjemmene koster det i gjennomsnitt om lag 12,5 tusen kroner mer å drive en privateid plass pr. år, mens en plass ved privateide kombinerte alders- og sykehjem koster om lag 9 tusen kroner mer pr. plass og år enn en plass på et offentlig eid alders- og sykehjem. De offentlig eide sykehjemsavdelingene i andre kombinasjoner koster om lag 15 tusen kroner mer pr. plass og år enn en plass i en privat eid sykehjemsavdeling. For aldershjemmene er forskjellen større. Her koster en plass i en offentlig eid institusjon 193 tusen kroner, mens en privat aldershjems plass i gjennomsnitt koster 165 tusen kroner. For serviceboliger og kategorien andre institusjonstyper, er kostnadene høyere ved de privat eide enn ved de offentlig eide institusjonene.

Tabell 38. Kostnad pr. plass og år. Tall for institusjonstype og eierform. 1989. Kroner

Eierform	Sykehjem	Alders- og Sykehjems- sykehjem	Sykehjems- avdelinger	Aldershjem	Service- boliger	Andre
Alle	280424	251737	321256	185981	87936	224295
Offentlige	279028	250614	325332	192619	86786	214960
Private	291598	259577	309410	165197	..	239833

Kostnadene henger nært sammen med årsverk pr. disponibel heldøgns plass, og det viser seg at de institusjonstypene hvor kostnadene pr. plass og år var høyere enn for de offentlig eide, er også tallet for antall årsverk knyttet til hver plass høyere. Ved de private sykehjemmene og alders- og sykehjemmene er det henholdsvis 0,05 og 0,06 årsverk mer knyttet til en plass enn i de som eies av det offentlige. I sykehjemsavdelingene i andre kombinasjoner og i aldershjemmene er det i de offentlig eide institusjonene henholdsvis 0,12 og 0,4 årsverk mer pr. plass enn i de privat eide institusjonene av denne typen.

Tabell 39. Årsverk pr. plass. Tall for institusjonstype og eierform. 1989

Eierform	Sykehjem	Alders- og Sykehjems- sykehjem	Sykehjems- avdelinger	Aldershjem	Service- boliger	Andre
I alt	0.90	0.82	0.97	0.64	0.36	0.82
Offentlige	0.89	0.81	0.99	0.65	0.36	0.76
Private	0.94	0.87	0.87	0.61	0.44	0.92

I sykehjemmene er belegget (heldøgnsbeboere på disponible heldøgns plasser) det samme i de private og offentlige institusjonene. 98 av 100 plasser er belagt. De private serviceboligene har et høyere belegg enn de offentlige. For alle de andre institusjonstypene er belegget som et mål for kapasitetsutnyttelsen, større i de offentlig eide institusjonene enn i de privat eide.

Tabell 40. Belegg. Tall for institusjonstype og eierform. 15. januar 1990

Eierform	Sykehjem	Alders- og Sykehjems- sykehjem	Sykehjems- avdelinger	Aldershjem	Service- boliger	Andre
Alle	98	98	96	97	91	91
Offentlige	98	98	96	98	90	96
Private	98	96	94	94	100	84

Alt i alt er det altså små forskjeller på de privat og offentlig eide institusjonene, det er likevel en svak tendens til at de privat eide er noe dyrere, har flere årsverk knyttet til hver plass og har litt lavere kapasitetsutnyttelse enn de offentlig eide.

3.9. Institusjonenes størrelse

I det følgende er institusjonene delt inn etter størrelse, det vil si antall disponible heldøgns plasser. Nær 70 prosent av institusjonene har fra 10 til 49 plasser, mens bare 30 av 1 073 institusjoner har mindre enn 10 plasser. 23 prosent av institusjonene har fra 50 til 100 plasser, mens 6 prosent av alle institusjonene har over 100 plasser.

Det er imidlertid store variasjoner i størrelse etter institusjonstypene. Mens tre av fire aldershjem har færre enn 30 plasser, er det tilsvarende tall for sykehjem og alders- og sykehjem ett av fem. Ikke noe aldershjem har flere enn 69 plasser, mens ett av fire sykehjem og ett av fem alders- og sykehjem har flere enn 69 plasser. Neste ni av ti aldershjem har mellom ti og 39 plasser. Sykehjemmene og alders- og sykehjemmene skiller seg fra aldershjemmene også ved at de ikke er så konsentrert i enkelte størrelseskategorier.

Sykehjemsavdelingene fordeler seg som sykehjemmene og alders- og sykehjemmene etter antall plasser.

Andre institusjonstyper for eldre er også konsentrert i enkelte størrelsesgrupper; nær åtte av ti institusjoner av denne n har fra 1 til 29 plasser. Dette er en samlekategori som omfatter bl.a. små private alderspensjonat og nye institusjonstyper som kommunale bokollektiv for eldre osv., som altså også har få plasser pr. enhet. Serviceboligene har også gjennomgående få plasser, tre av fire serviceboliger har færre enn 49 plasser, mens hver annen servicebolig har fra ti til 29 plasser

Tabell 41. Institusjoner etter institusjonstype og størrelse. 15. januar 1990

Antall plasser	I alt	Sykehjem	Alders- og sykehjem	Sykehjems-avdelinger	Aldershjem	Serviceboliger	Andre Andre boliger
I alt	1073	320	301	42	325	40	45
1-9	30	2	1	2	9	1	15
10-19	171	18	11	3	115	10	14
20-29	245	48	54	9	116	12	6
30-39	191	63	56	8	54	5	5
40-49	129	41	57	5	19	6	1
50-59	85	35	34	3	9	3	1
60-69	70	37	23	4	3	1	2
70-79	44	19	21	4	0	0	0
80-89	26	15	11	0	0	0	0
90-99	18	10	5	3	0	0	0
100-109	14	6	8	0	0	0	0
110-119	10	4	4	1	0	1	0
120-149	18	8	8	0	0	1	1
150-179	10	7	3	0	0	0	0
+ 180	12	7	5	0	0	0	0
Uoppgitt	2	0	0	0	0	0	0

Antall plasser etter institusjonstype og størrelse viser at bare 201 av 45 600 heldøgns plasser finnes ved institusjoner med færre enn ti plasser, mens fem prosent av alle plasser fins i institusjoner med over 180 plasser. Det er flest plasser i institusjoner med fra 30 til 39 plasser. Her fins 14 prosent av samtlige plasser. I størrelseskategoriene fra 20 til 69 plasser, finnes om lag 10 prosent av samtlige plasser på hver størrelseskategori, og til sammen fins hver annen institusjonsplass i en institusjon med fra 20 til 69 plasser. Hver femte institusjonsplass finnes i en institusjon med over 100 plasser.

I sykehjemmene og alders- og sykehjemmene er en av fire plasser en plass i en institusjon med over 100 plasser. I underkant av hver annen plass i et sykehjem og i overkant av hver annen plass ved et alders- og sykehjem, er en plass i en institusjon med fra 30 til 69 plasser. Ni av ti aldershjems plasser er i institusjoner med fra ti til 49 plasser.

Tabell 42. Plasser etter institusjonstype og størrelse. 15. januar 1990

Antall plasser	I alt	Sykehjem	Alders- og sykehjem	Sykehjems-avdelinger	Aldershjem	Serviceboliger	Andre
I alt	45600	17416	16199	1878	7804	1356	947
1-9	201	12	3	15	66	8	97
10-19	2536	282	166	44	1699	154	191
20-29	5921	1172	1341	219	2759	297	133
30-39	6412	2099	1902	284	1779	175	173
40-49	5625	1775	2498	216	837	254	45
50-59	4619	1900	1873	161	477	158	50
60-69	4369	2296	1451	248	187	65	122
70-79	3273	1428	1550	295	..	..	..
80-89	2169	1245	924	..	..	..	..
90-99	1707	945	481	281	..	..	..
100-109	1458	622	836	..	..	..	..
110-119	1153	457	464	115	..	117	..
120-149	2343	1014	1065	..	..	128	136
150-179	1617	1120	497	..	..	..	..
+ 180	2197	1049	1148	..	..	..	..

Kostnadene pr. plass og år varierer med institusjonstype. Mens det koster i gjennomsnitt 280 tusen kroner pr. år å holde en plass i et sykehjem, er det tilsvarende tallet for en servicebolig 88 tusen kroner, for alders- og sykehjemmene er kostnadene 252 tusen kroner, for aldershjem 186 tusen kroner og 224 tusen kroner i andre institusjonstyper. Varierer kostnadene pr. plass ikke bare med institusjonstype, men også med institusjonsstørrelsen? Kostnadstallene består av både driftskostnader og kostnader til nybygg og nyanlegg. I størrelseskategorier hvor det er få institusjoner, og hvor enkelte institusjoner har hatt store kostnader til nybygg og nyanlegg, gjenspeiler variasjonen i tallene dette og ikke nødvendigvis at de ordinære driftskostnadene varierer.

For sykehjemmene er kostnadene høyest for institusjoner med mellom 10 og 19 plasser, mens de er lavest for sykehjem med over 180 plasser. I den første størrelses-

kategoriene koster en plass 324 tusen kroner pr. år, mens kostnadene er 253 tusen kroner ved institusjoner med mer enn 180 plasser.

Kostnadene ved de største institusjonene er altså 78 prosent av kostnadene ved de minste. Det er ikke slik at kostnadene faller helt jevnt med sykehjemmenes størrelse, men institusjoner med inntil 69 beboere har kostnader som er høyere pr. plass og år enn gjennomsnittet for sykehjemmene, mens institusjoner med flere enn 70 plasser har kostnader som ligger under gjennomsnittet for sykehjemmene.

For alders- og sykehjemmene er bildet et annet. Her er kostnadene ved de minste og de største institusjonene om lag de samme, 270 tusen kroner. For alders- og sykehjemmene ligger institusjonene med fra 20 til 59 plasser (altså de minste) under gjennomsnittet, mens kostnadene ved de større institusjonene, med unntak av institusjonene med fra 100 til 119 plasser ligger over gjennomsnittet. Forskjellen mellom den billigste og den dyreste plassen ved alders- og sykehjem er større enn forskjellen mellom den billigste og den dyreste sykehjemsplassen. Forskjellen er på nær 100 tusen kroner pr. plass og år. Den sammenhengen som fantes mellom kostnader og institusjonsstørrelse for sykehjemmene, gjelder ikke for alders- og sykehjemmene, idet det, hvis det er snakk om en tendens, for dem gjelder at de mindre institusjonene er de billigste.

For sykehjemsavdelingene i andre kombinasjoner er tallene for usikre til at det er mulig å snakke om noen tendens. Regnskapstallene for de kombinerte institusjonene lar seg vanskelig splitte opp på avdeling og omfatter sannsynligvis hele institusjonen.

Kostnadene ved aldershjemmene er høyest ved de minste institusjonene og lavest ved de store. Forskjellen er på i underkant av 100 tusen kroner. Ses det bort fra de største og de minste aldershjemmene varierer kostnadene lite og svinger ubetydelig om gjennomsnittstallet. Det synes altså ikke å være noen sterk sammenheng mellom kostnad pr. plass og institusjonsstørrelse når det gjelder aldershjemmene.

Tabell 43. Kostnader pr. plass og år. Tall for institusjonsstørrelse og . 1989. Kroner

Antall plasser	Sykehjem	Alders- og sykehjem	Sykehjems-avdelinger	Aldershjem	Serviceboliger	Andre
Alle	280424	251737	321256	185981	87936	224295
1-9	437725	..	289193	226404	210471	148350
10-19	324034	273431	285620	197126	143619	122240
20-29	283183	248785	335378	181166	82502	290250
30-39	290005	241132	339349	190407	147678	181819
40-49	290025	241653	265458	176864	48487	123356
50-59	281218	238742	355469	181254	64554	..
60-69	302585	252449	324936	134680	39360	225695
70-79	259740	268702	358554	..	..	..
80-89	265537	283690	..	..	..	..
90-99	275591	296605	351207	..	..	..
100-109	266482	217036	..	..	..	..
110-119	268761	245585	268618	..	33790	..
120-149	260507	255696	..	..	..	..
150-179	270779	312186	..	..	..	..
+ 180	253429	270038	..	..	..	..

Gjennomsnittlig antall årsverk pr. plass er for sykehjem 0,9, alders og sykehjem 0,82, sykehjemsavdelinger i andre kombinasjoner 0,97, aldershjem 0,64, serviceboliger 0,36 og for kategorien andre institusjonsr 0,82.

For sykehjemmene varierer antall årsverk pr. plass fra 1,31 for de minste sykehjemmene til 0,77 for de største. Ses det bort fra de største og minste sykehjemmene er variasjonen i antall årsverk etter institusjonens størrelse pr. plass liten. På bakgrunn av tallene kan det slås fast at det bortsett fra institusjoner med mer enn 180 eller mindre enn 19 plasser, ikke er noen sammenheng mellom institusjonsstørrelse og antall årsverk pr. plass.

Også for alders- og sykehjemmene er det flere årsverk pr. plass ved institusjoner med mindre enn 19 plasser enn ved institusjoner med over 180 plasser, men for de øvrige størrelseskategoriene ser ikke størrelsen ut til å påvirke antall årsverk pr. plass.

Også her gjelder det at tallet for sykehjemsavdelinger i kombinasjon med sykestue og/eller fødehjem og for sykehjemsavdeling i kombinasjon med psykiatrisk sykehjem må tolkes med varsomhet; det er store vanskeligheter forbundet med å gi sysselsettingstall på avdelingsnivå. Årsverkstallet for sykehjemsavdelingene i disse kombinasjonene er derfor sannsynligvis for høyt sammelignet med de andre institusjonstypene.

For aldershjemmene ser det ut til å være en sammenheng mellom institusjonstypestørrelse og antall årsverk pr. plass, idet antall årsverk pr. plass faller for hver størrelseskategori fra 0,98 for de minste institusjonene til 0,57 årsverk pr. plass for institusjoner med fra 40 til 49 plasser. Antall årsverk pr. plass stiger noe igjen for de største aldershjemmene.

De store variasjonene i antall årsverk pr. plass for serviceboliger og kategorien andre institusjonstyper, skyldes at disse institusjonstypene er uensartede.

Betraktes sykehjemmene, alders- og sykehjemmene, sykehjemsavdelingene og aldershjemmene under ett, kan tallene tyde på at det fins en svak sammenheng mellom institusjonsstørrelse og antall årsverk pr. plass. For alle disse institusjonstypene er det flest årsverk pr. plass for de minste institusjonene. Årsverkstallet pr. plass faller med institusjonsstørrelse til og med størrelseskategorien 50 til 59 plasser for sykehjemmene og alders- og sykehjemmene, og til og med størrelseskategorien 40 til 49 plasser for sykehjemsavdelingene i andre kombinasjoner og aldershjemmene, for deretter å stige noe i antall årsverk pr. plass for de neste størrelseskategoriene.

Tabell 44. Årsverk pr. plass. Tall for institusjonstype og størrelse. 1989

Antall plasser	Sykehjem	Alders- og sykehjem	Sykehjems-avdelinger	Aldershjem	Serviceboliger	Andre
Alle	0.9	0.82	0.97	0.64	0.36	0.82
1-9	1.31	..	1.18	0.98	0.56	0.75
10-19	1.09	0.98	1.19	0.7	0.45	0.61
20-29	0.93	0.86	0.97	0.65	0.35	0.96
30-39	0.96	0.82	0.98	0.6	0.77	0.78
40-49	0.94	0.79	0.85	0.57	0.37	0.4
50-59	0.86	0.76	0.92	0.65	..	1.74
60-69	0.91	0.82	1.06	0.61	..	0.75
70-79	0.88	0.84	0.87	..	..	..
80-89	0.9	0.91	..	..	..	..
90-99	0.86	0.91	1.08	..	..	..
100-109	0.88	0.81	..	..	..	..
110-119	0.94	0.86	0.92	..	..	..
120-149	0.87	0.86	..	..	..	0.92
150-179	0.84	0.86	..	..	..	..
+ 180	0.77	0.69	..	..	..	..

Belegget ved institusjonene er definert som antall heldøgnsbeboere på antall disponible heldøgns plasser. I sykehjemmene, alders- og sykehjemmene, sykehjemsavdelingene og aldershjemmene, er over 96 av 100 disponible plasser belagt. I serviceboligene og i kategorien andre institusjonstyper er 91 av 100 plasser belagt. Belegget varierer, men ikke systematisk med institusjonsstørrelse.

Tabell 45. Belegg. Tall for institusjonstype og størrelse. 15. januar 1990

Antall plasser	Sykehjem	Alders- og sykehjem	Sykehjems-avdelinger	Aldershjem	Serviceboliger	Andre
I alt	98	98	96	97	91	91
1-9	100	..	100	126	100	90
10-19	97	100	89	98	99	91
20-29	99	98	94	97	98	80
30-39	98	96	95	97	95	99
40-49	97	98	93	93	94	100
50-59	98	97	99	96	111	104
60-69	98	100	93	100	100	83
70-79	98	99	97	..	..	..
80-89	98	101	..	..	..	..
90-99	94	98	97	..	..	..
100-109	96	96	..	..	..	..
110-119	93	100	100	..	88	..
120-149	98	95	..	..	..	93
150-179	98	99	..	..	..	..
+ 180	98	93	..	..	..	..

Pleiebehovet, her målt som prosentvis andel heldøgnsbeboere som må ha hjelp til daglig personlig hygiene, er størst ved sykehjemmene hvor 86 prosent av beboerne trenger hjelp til daglig personlig hygiene. I alders- og sykehjemmene trenger tre av fire beboere hjelp til daglig personlig hygiene, mens det tilsvarende tall for sykehjemsavdelinger i andre kombinasjoner er åtte av ti. I aldershjemmene og i kategorien andre institusjonstyper trenger hver annen beboer hjelp til daglig personlig hygiene, mens bare en av fem i serviceboligene trenger hjelp til dette.

Det som er forsøkt målt her er antall heldøgnsbeboere som trenger hjelp, ikke antall heldøgnsbeboere som får hjelp til daglig personlig hygiene. Hjelpenebehovet til beboerne varierer heller ikke systematisk med institusjonsstørrelse.

Tabell 46. Beboere som må ha hjelp til daglig personlig hygiene. Tall for institusjonstype og størrelse. Prosent. 15. januar 1990

Antall plasser	Sykehjem	Alders- og sykehjem	Sykehjems-avdelinger	Aldershjem	Serviceboliger	Andre
Alle	86	74	81	52	22	50
1-9	92	..	100	74	..	46
10-19	82	70	84	51	36	29
20-29	86	76	75	56	26	47
30-39	85	71	79	53	29	43
40-49	91	76	82	49	20	38
50-59	89	69	90	40	6	100
60-69	90	79	76	..	9	62
70-79	86	72	77	..	..	..
80-89	83	75	..	..	..	..
90-99	82	79	86	..	..	..
100-109	92	74	..	..	..	..
110-119	78	71	89	..	24	..
120-149	79	81	..	..	13	68
150-179	89	78	..	..	..	..
+ 180	82	65	..	..	..	..

4. INSTITUSJONER FOR ELDRE FØR OG NÅ

For å se hvordan antall plasser i institusjoner for eldre har utviklet seg sammenholder vi her resultatene av denne undersøkelsen med en undersøkelse fra 1953 og med en undersøkelse som ble gjennomført i 1966.

Undersøkelsen fra 1953, *Gamle- og pleiehjem i Norge*, (Norske gerontologiske skrifter, nr. 2, 1956) ble gjennomført av "De gamles helsekomité", og tok sikte på å belyse enkelte av de mest iøynefallende ytre trekk ved institusjonene. Undersøkelsen omfatter samtlige gamle- og pleiehjem med felleleshusholdning. Undersøkelsen omfattet ikke spesialhjem for sinnssyke, åndssvake, blinde, vanføre osv. Pleieavdelinger ved sykehus var heller ikke med. Boligtilbud som er beregnet på at de eldre skal klare seg selv og leve i egen husholdning var holdt utenfor. Et hovedfunn i denne undersøkelsen var at det befant seg mange beboere i institusjonene for eldre som ikke var pensjonister. Hele 21 prosent av beboerne var under pensjonsalder. En av hovedkonklusjonene var derfor at også omsorgen for andre grupper var for dårlig bygget ut. Videre konkluderte undersøkelsen med at mange "tilbringer en større eller mindre del av sitt liv i disse institusjonene - ofte meget mot sin vilje, og stundom som det synes, forlatt av alle og glemt av døden".

I 1953 ble 547 institusjoner registrert. Av disse var 385 eid av kommuner, mens 162 var i privat eie. Halvparten av institusjonene hadde fra en til 19 plasser, mens åtte prosent hadde over 50 plasser. Det bodde i alt 13 600 personer i hjemmene. Av disse var 5 200 menn og 8 400 kvinner. Antall beboere over 69 år var 10 700. Det var flere menn enn kvinner blant beboerne under 70 år, mens det av beboerne over 69 år var 63 prosent kvinner. Det arbeidet 3 237 personer i hjemmene, noe som svarte til fire beboere pr. årsverk.

Undersøkelsen fra 1966 ble utført på initiativ av "Komitéen for eldreomsorg" (Innstilling om institusjoner for eldre, Innstilling II fra komitéen for eldreomsorgen. Avgitt 29. januar 1969). Den omfatter sykehjem, kombinerte alders- og sykehjem og aldershjem. Avdelinger for eldre og uføre i sykehus var ikke med i undersøkelsen. Hovedresultatene av undersøkelsen var at det i 1966 var 788 institusjoner med i alt 24 600 plasser. Det var 444 aldershjem, 254 kombinerte alders- og sykehjem og 90 sykehjem. 71 prosent av institusjonen var offentlig eide. I 1966 hadde 32 prosent av institusjonene mindre enn 20 plasser, 55 prosent hadde fra 20 til 49 plasser, mens 13 prosent av institusjonene hadde mer enn 50 plasser. 13 prosent av beboerne var under 70 år, 33 prosent var fra 70 til 79 år, 45 prosent var fra 80 til 89 år, mens bare 9 prosent av beboerne var over 90 år. I 1966 gikk det 2,8 beboere pr. årsverk.

Hovedkonklusjonen i innstillingen om *Institusjoner for eldre* fra "Komitéen for eldreomsorg" var at utbyggingen av antall sykehjemsplasser måtte ligge på 2 200 plasser pr. år for å hold tritt med behovet for slike plasser. Underskuddet på sykehjemsplasser ble anslått til 8 300 i 1966. Dette underskuddet førte til at det ved mange aldershjem fantes et uforholdsmessig stort antall pleiepasienter.

Det er store vanskeligheter forbundet med å sammenlikne tre ulike undersøkelser. Undersøkelsen i 1966 ble gjennomført som en oppfølging av undersøkelsen fra 1953, slik at omfanget av hvilke institusjoner som skulle være med er det samme. Om

definisjonene ble praktisert på samme måte er det ikke mulig å si noe om. Omfanget av den nye statistikken er noe videre, idet en del andre institusjonstyper er kommet med i statistikken. Det dreier seg om institusjonstyper som ikke fantes tidligere. Tallene for sykehjem, kombinerte alders- og sykehjem og aldershjem er sammenliknbare for de tre undersøkelsene. I tallene for 1990 er serviceboliger, sykehjemsavdelinger i kombinasjon med fødehjem og/eller sykestue og psykiatrisk sykehjem og andre institusjonstyper holdt utenfor i tabell 47. Det framgår da at antall institusjoner steg fra 547 i 1953 til 788 i 1966 og til 983 i 1990. Det var altså en sterkere økning i antall institusjoner fra 1953 til 1966 enn fra 1966 til 1990.

I undersøkelsen fra 1953 er det ikke mulig å skille mellom aldershjem og pleiehjem (sykehjem). I undersøkelsen fra 1966 er dette gjort. Den viser at aldershjemmene var den dominerende institusjonstypen. 56 prosent av institusjonene var aldershjem, mens bare 12 prosent av institusjonene var rene sykehjem, mens 32 prosent av institusjonene var kombinerte alders- og sykehjem. Dette bildet har endret seg fra 1966 til 1990. I dag er 35 prosent av institusjonene (det vil si av sykehjemmene, kombinerte alders- og sykehjem og aldershjemmene) aldershjem, mens 33 prosent er sykehjem og 32 prosent kombinerte alders- og sykehjem. Antall aldershjem har gått ned fra 444 til 346, mens antallet sykehjem har økt fra 90 til 327. I den samme perioden har antall kombinerte alders- og sykehjem økt fra 254 til 310.

Det har i hele perioden vært en økning i det totale antall institusjoner. Det er økningen i antall sykehjem som står for mesteparten av denne økningen fra 1966 til 1987. Men de kombinerte alders- og sykehjemmene har også forandret seg fra 1953 til 1990. Denne institusjonsformen har sin forløper i gamlehjem med pleieavdeling. Pleieavdelingen var som regel liten og beregnet på de av de faste beboerne i gamlehjemmet som ble syke og pleietrengende. I 1966 var aldershjemsavdelingene ennå de største. Dette er også endret fra 1966 til 1990. Om lag 60 prosent av plassene ved de kombinerte alders og sykehjemmene er i 1990 sykehjems plasser.

Tabell 47. Institusjoner for eldre etter institusjonstype. Fylke. 1953-1990

Fylke	1966					1990			
	1953	I alt	Sykehjem	Alders- og sykehjem	Aldershjem	I alt	Av dette:		
							Sykehjem	Alders- og sykehjem	Aldershjem
Hele landet	547	788	90	444	254	1142	327	310	346
Østfold	30	39	3	18	18	55	18	14	16
Akershus	32	40	4	17	19	73	20	19	16
Oslo	53	74	23	26	25	72	18	15	28
Hedmark	34	43	4	26	13	52	15	10	15
Oppland	37	37	0	18	19	53	11	11	22
Buskerud	27	43	9	19	15	67	16	21	22
Vestfold	26	30	3	11	16	42	17	12	9
Telemark	24	31	4	15	12	46	7	12	17
Aust-Agder	23	30	0	24	6	37	12	17	7
Vest-Agder	18	30	2	26	2	39	10	16	12
Rogaland	39	56	6	36	14	79	35	28	7
Hordaland	41	66	10	32	24	108	34	40	31
Sogn og Fjordane	17	29	4	17	8	44	10	6	21
Møre og Romsdal	40	57	2	40	15	93	26	44	15
Sør-Trøndelag	28	48	7	26	15	63	20	22	12
Nord-Trøndelag	30	38	0	33	5	54	9	22	16
Nordland	22	57	6	37	14	84	23	18	30
Troms	15	25	2	15	8	45	21	9	7
Finnmark	11	15	1	8	6	36	5	10	7

I undersøkelsen fra 1953 oppgis det bare antall beboere ved institusjonene. Dette tallet brukes derfor her som antall plasser. I tallene for 1990 er også institusjoner for eldre som dels ikke var med i de tidligere undersøkelsene dels ikke fantes den gangen tatt med. Plassene ved disse institusjonstypene (serviceboliger, andre institusjonstyper og sykehjemsavdelinger) utgjør om lag 10 prosent av alle plasser i 1990.

Fra 1953 til 1966 øker antall plasser med om lag 11 tusen, og fra 1966 til 1990 med om lag 24 tusen plasser. Økningen i antall plasser er større fra 1966 til 1990 enn økningen av antall institusjoner skulle tilsi. Det har sammenheng med at antall plasser pr. institusjon også har øket. I 1953 hadde institusjonene i gjennomsnitt 25 plasser. Det gjennomsnittlige antall plasser steg til 31 i 1966 og til 41 i 1990.

I 1966 var antall sykehjems plasser ved de rene sykehjemmene og de kombinerte alders- og sykehjems plassene 8 344, mens det ved aldershjemmene og aldershjemsavdelingene i de kombinerte alders- og sykehjemmene var i alt 16 263 plasser. Bare hver tredje plass i institusjonene for eldre var en sykehjems plass. I statistikken fra 1990 er det ikke skilt mellom sykehjems plasser og aldershjems plasser i de kombinerte alders- og sykehjemmene, men hvis det forutsettes at forholdet mellom aldershjems plasser og sykehjems plasser ikke har forandret seg fra 1988 til 1989 var det 6 710 aldershjems plasser og 10 067 sykehjems plasser ved de kombinerte alders- og sykehjemmene i 1990. Det betyr at i 1990 var 30 tusen av 47 tusen plasser, eller om lag 63 prosent av plassene i institusjoner for eldre sykehjems plasser.

Tabell 48. Antall plasser i institusjoner for eldre. Fylke. 1953-1990

Fylke	1953	1966	1990
Hele landet	13 573	24 607	47 933
Østfold	747	1 291	2 465
Akershus	747	1 253	3 028
Oslo	2 230	3 403	6 350
Hedmark	948	1 475	2 561
Oppland	765	1 281	2 348
Buskerud	765	1 264	2 621
Vestfold	670	1 332	2 043
Telemark	503	945	1 935
Aust-Agder	363	665	1 159
Vest-Agder	414	773	1 433
Rogaland	760	1 173	2 979
Hordaland	1 235	1 258	4 511
Sogn og Fjordane	320	575	1 519
Møre og Romsdal	765	1 104	3 238
Sør-Trøndelag	777	997	2 733
Nord-Trøndelag	554	889	1 815
Nordland	486	1 158	2 959
Troms	249	492	1 516
Finnmark	275	273	720

Andelen personer over 69 år er nesten fordoblet fra 1953 til 1990. I 1953 var seks prosent av befolkningen over 69 år mens tallet i dag er 11. Det er også viktig å legge merke til at økningen av den delen av befolkningen som er over 69 år har vært større en økningen i antall plasser pr. 100 personer over 69 år. Antall plasser er økt fra 7 plasser pr. 100 innbyggere over 69 år i 1953 til ti plasser pr. 100 personer over 69 år i 1990.

Antall eldre over 79 år økte fra 57 000 i 1953 til 76 000 i 1966, mens tallet i 1990 er 176 000. Antall eldre over 79 år er altså mer enn fordoblet fra 1966 til 1990. Måles utviklingen av antall plasser mot denne aldersgruppen var det 24 plasser pr. 100 personer over 79 år i 1953, i 1966 var det 32 plasser pr. 100 personer over 79 år. Fra 1966 til 1990 har imidlertid antall plasser pr. 100 personer over 79 år falt til 30. På tross av at antall plasser er nær fordoblet fra 1966 til 1990, har antall plasser pr. 100 personer over 79 år gått tilbake. Mye taler for at antall plasser pr. 100 personer over 79 år har gått mer tilbake enn det tallene sier, fordi institusjonstyper og plasser som er regnet med i tallene for 1990 ikke ble regnet med i 1966.

I 1966 var det 32 plasser ved sykehjem, aldershjem og kombinerte alders- og sykehjem pr. 100 innbyggere over 79 år. De samme institusjonenes dekning kan tilby 28 plasser pr. 100 innbyggere over 79 år i 1990. Et tall som ligger midt mellom nivået fra 1953 og 1966. Det er imidlertid store forskjeller på en plass i 1953 og 1966 og en

plass i 1990. Mens hver tredje plass var en sykehjemsplass i 1966, er i dag over seks av ti plasser en sykehjemsplass.

Institusjonenes gjennomsnittlige størrelse har steget. Mens en av to institusjoner hadde under 20 plasser i 1953, var en av tre institusjoner av denne størrelsen i 1966. I 1990 var det bare to av ti institusjoner med fra en til 19 plasser. I alle tre undersøkelsene har om lag en av to institusjoner fra 20 til 49 plasser. Institusjoner med mer enn 50 plasser stiger fra undersøkelse til undersøkelse, og i 1990 hadde 28 prosent av institusjonene over 50 plasser.

Alderssammensetningen i institusjonene har endret seg. Mens det i 1953 var 21 prosent av beboerne som var under 70 år, var dette tallet falt til 13 prosent i 1966. Dette dreide seg altså om personer som det ikke fantes alternativer for. I 1990 var det bare 4 prosent av beboerne som var under 67 år. Tallene er ikke direkte sammenliknbare fordi den nye statistikken ikke skiller på over og under 70 år, men på over og under 67 år. Tallet for 1990 skal altså være noe høyere, men det kan likevel ikke være tvil om at andelen personer under 70 år fortsatte å synke fra 1966 til 1990. Det var ansett som store problemer både i 1953 og i 1966 at yngre personer det ikke fantes behandlingsopplegg for opptok mange plasser ved institusjonene for eldre.

Undersøkelsen fra 1953 skiller ikke på eldre over 70 år. Sammenholdes tallene fra 1966 og 1990 viser det seg at andelen eldre i institusjonene har økt. Mens 33 prosent av beboerne var fra 70 til 79 år i 1966, var det tilsvarende tall for 1990 23 prosent. I begge undersøkelsene utgjør beboere fra 80 til 89 år den største andelen med henholdsvis 45 prosent og 52 prosent av alle beboere i henholdsvis 1966 og 1990. Andelen beboere over 90 år er imidlertid steget fra 9 prosent av alle beboere i 1966 til 21 prosent av alle beboere i 1990.

Standarden ved institusjonene målt i antall enkeltrom, dobbeltrom og rom for flere enn to beboere, har bedret seg. Mens hvert annet beboerrom var et enkeltrom i 1953 er tre av fire beboerrom et enkeltrom i 1990. Og mens 15 prosent av beboerrommene var for flere enn to beboere i 1953, utgjør slike bare 2 prosent av beboerrommene i 1990. Andelen dobbeltrom har også sunket fra 1953 til 1990.

Antall årsverk pr.plass er tre ganger så høyt i 1990 som i 1953. Her viser nok tallene en sterkere økning i antall årsverk enn det har vært i virkeligheten, for tallene er ikke korrigert for at et årsverk inneholdt flere timeverk i 1953 enn i 1990.

I 1953 og i 1966 var 70 prosent av institusjonene offentlig eide, mens 84 prosent av institusjonene var offentlig eide i 1990. Mens tre av ti plasser i 1953 og i 1966 var en plass ved en privat institusjon, var 14 prosent av plassene i 1990 i private institusjoner.

Driftskostnader foreligger bare fra undersøkelsene i 1966 (fra 1965) og i 1990 (for 1989). Driftskostnadene fra undersøkelsen i 1966 er omregnet til 1989- kroner med konsumprisindeksen. Videre er kostnader til nybygg og nyannlegg trukket ut av tallene fra 1989. Det har da vært en stigning i kostnader på fra 187 tusen kroner pr. plass og år i 1965 til 240 tusen kroner pr. plass og år i 1989. Årsaken til denne økningen i kostnader pr. plass er at det i 1966 var mange flere aldershjemsplasser

enn sykehjemsplasser, at antall sysselsatte pr. plass var lavere og endelig at det arbeider mer kvalifisert personale med høyere lønn i institusjonene i dag enn i 1966.

Tabell 49. Institusjoner for eldre. 1953-1990

	1953	1966	1990
Over 70 år av alle innbyggere, prosent	6	8	11
Antall plasser pr. 100 over 70 år	7	9	10
Antall eldre over 80 år, tusen	57	76	156
Antall plasser pr. 100 over 80 år	24	32	30
Antall institusjoner	547	788	1142
Antall plasser	13 573	24 607	47 933
Institusjonenes størrelse, prosent	100	100	100
1-19 plasser	50	32	19
20-49 plasser	42	55	53
Over 50 plasser	8	13	28
Beboere, prosent	100	100	100
under pensjonsalder	21	13	4
70-79 år	79	33	23
80-89 år	..	45	52
Over 90 år	..	9	21
Beboerrom, prosent	100	100	100
Enkeltrom	47	60	75
Dobbeltrom	38	32	23
Rom for flere enn 2 beboere	15	8	2
Antall årsverk pr. plass	0,24	0,36	0,90
Eierform	100	100	100
Offentlig	70	71	84
privat	30	29	16
Driftskostnader pr. plass og år, 1 000 1989 kr	..	187	254

INSTITUSJONER FOR BARN OG UNGDOM. 1989

I 1989 ble det opprettet statistikk over sosiale institusjoner for barn og ungdom. Institusjon er i statistikken definert som et botilbud med heldøgns behandling, pleie og omsorg. Definisjonen er søkt gjort identisk med de institusjoner som omfattes av *Forskrifter for barneverninstitusjonene* (gitt av Sosialdepartementet 28. november 1984). Barne- og ungdomspsykiatriske behandlingshjem (og avdelinger for barn og unge i psykiatriske sykehus) er også med i statistikken. Disse omfattes ikke av Forskriftene for barneverninstitusjoner. Rene helseinstitusjoner for barn og ungdom, HVPU-institusjoner, internatskoler, hybelhus osv., er ikke med i statistikken. Rusmiddelmissbrukerinstitutioner som er spesielt beregnet for ungdom er med i statistikken over institusjoner for rusmiddelmissbrukere. Siden det ikke har eksistert noen samlet og systematisk statistikk for dette området, er det opprettet et register over barnevernsinstitutionene. Registeret er opprettet ved at brokker til et register som fantes hos ulike instanser, er koplet sammen, og ved at fylkeskommunene ajourførte dette registeret. Definisjonen kan være uklar og oversikten over mindre private institusjoner kan være mangelfull i fylkeskommunene. Dette gjør det sannsynlig at en del institusjoner ikke har kommet med. Registeret består av i alt 135 institusjoner for barn og ungdom. Byrået har mottatt oppgaver fra 133 institusjoner.

Institusjonene for barn og ungdom er gruppert etter følgende typer: barnehjem, ungdomshjem, kombinerte barne- og ungdomshjem, mødrethjem, barne- og ungdomspsykiatriske behandlingshjem (omfatter også avdelinger for barn og ungdom i psykiatriske sykehus) og andre institusjonstyper (de fleste av disse er akutt- og utredningsinstitusjoner). Om lag 65 prosent av institusjonene er barnehjem (36), ungdomshjem (43) og kombinerte barne- og ungdomshjem (7). Det finnes 10 mødrethjem, 22 psykiatriske behandlingshjem for barn og ungdom (medregnet avdelinger for barn og ungdom i psykiatriske sykehus) og 15 institusjoner av andre typer.

93 institusjoner eies og drives av det offentlige, mens 40 er i privat eie. Det betyr at nesten hver tredje barneverninstitusjon er privat. Fylkeskommunene eier flest barneverninstitusjoner (75), kommunene 16 og staten 2 institusjoner. Av de private eies 6 av organisasjoner og stiftelser, mens 36 er eiet av privatpersoner eller aksjeselskap. Halvparten av mødrethjemmene er i privat eie, mens 45 prosent av barnehjemmene og 41 prosent av barne- og ungdomspsykiatriske behandlingshjem eies av private. Privat eierform er mest uvanlig for ungdomshjemmene.

Tabell 1. Institusjoner for barn og ungdom etter institusjonstype og eierform. 1990

Institusjons- type	I alt	Kommunal	Fylkes- kommunal	Statlig	Privat
I alt	133	16	75	2	40
Barnehjem	36	6	14	-	16
Ungdomshjem . .	43	5	33	-	5
Barne- og ungdomshjem . .	7	1	5	-	1
Mødrehjem . . .	10	1	4	-	5
Barne- og ungdomspsykia- triske institu- sjoner	22	1	12	-	9
Annet	15	2	7	2	4

I 1988 var 14 850 barn under barneverntiltak i løpet av året. Antall barnevernklienter pr. 100 barn under 20 år var høyest i Østfold, Oslo, Vestfold og Sør-Trøndelag. Antall barnevernklienter pr. 100 barn under 20 år øker med kommunestørrelse. Om lag 10 prosent av barn under barneverntiltak plasseres i institusjoner for barn og ungdom. Barneverninstitusjonene spiller altså en forholdsvis liten rolle i det totale barnevernsarbeidet. Tallmaterialet indikerer at muligheten for å bli plassert i institusjon for barnevernklienter er større i Oslo, Østfold og Akershus enn f.eks. i Vestfold og Sør-Trøndelag.

De sentrale oppgavene til barneverninstitusjonene er, etter forskiftene, "å gi et variert tilbud som dekker behovet for plasser for barn, ungdom og vanskeligstilte gravide og foreldre med spedbarn og småbarn i heldøgnsinstitusjoner." For at barnevernsinstitusjonene skal fungere etter intensjonene, er det lagt stor vekt på at de skal være små. I forskriftene heter det at "antall plasser i en boenhet bør ikke overstige 10 og skal ikke overstige 12". Det er i alt 1 417 plasser i institusjonene for barn og ungdom. Det betyr at hver institusjon har i gjennomsnitt 10,65 plasser, det vil si at institusjonene gjennomgående har flere plasser enn det forskriftene anbefaler og at mange av institusjonene er større enn forskriftene foreskriver. Det er klare forskjeller mellom institusjonstypene når det gjelder gjennomsnittlig antall plasser: barnehjem og ungdomshjem har i overkant av 8 plasser, mens andre institusjonstyper har 11 og mødrehjemmene 21 plasser.

Det er i alt 1 280 beborere i institusjonene for barn og ungdom pr. 15 januar 1990. Det vil si at 90 prosent av plassene er belagt. Østfold, Akershus og Oslo har 50 prosent av antall plasser, mens de har 54 prosent av antall beboere. Belegget i disse tre fylkene er høyere enn landsgjennomsnittet.

Tabell 2. Plasser og beboere i institusjoner for barn og ungdom. Fylke.
15.januar 1990

Fylke	Antall	
	Plasser	Beboere
Hele landet	1 417	1 280
Østfold	125	116
Akershus	109	94
Oslo	482	479
Hedmark	49	39
Oppland	23	20
Buskerud	61	59
Vestfold	61	45
Telemark	30	24
Aust-Agder	36	27
Vest-Agder	16	12
Rogaland	82	69
Hordaland	139	127
Sogn og Fjordane	8	9
Møre og Romsdal	35	31
Sør-Trøndelag	35	25
Nord-Trøndelag	42	40
Nordland	21	22
Troms	39	28
Finnmark	24	14

1 182 av beboerne er barn og ungdom, mens 98 er voksne. De voksne er gravide kvinner, og mødre med nyfødte barn i spedbarnstuer og mødre hjem. Bare 6 av de voksne er menn. 15. januar 1990 var det 234 barn i institusjonene under skolepliktig alder, mens 779 var fra 7 til 17 år, 169 beboere i institusjonene var mellom 18 og 21 år. Alderssammensetningen for barn i institusjon og for barn under barnevernstiltak er omtrent den samme. 26 prosent av alle barn under barneverntiltak i løpet av året er under 6 år, mens det tilsvarende tall for den samme aldersgruppen barn i institusjonene for barn og ungdom er 20 prosent. Aldersgruppen fra 7 til og med 17 år utgjør 64 prosent av alle barn under barnevernstiltak i løpet av året, mens samme aldersgruppe utgjør 66 prosent av alle barn i institusjonene for barn og ungdom. Aldersgruppen over 18 år utgjør 10 prosent av barnevernsklientene og 14 prosent av alle barn i institusjon. I institusjonene for barn og ungdom er det flere gutter enn jenter, 672 mot 510. Det er flere gutter på alle alderstrinn. Den siste oversikten over det totale antall barnevernsklienter etter kjønn, viser at gutter oftere enn jenter kommer under barnevernstiltak. Overvekten av gutter i institusjoner gjenspeiler sannsynligvis bare dette.

Tabell 3. Beboere i institusjoner for barn og ungdom etter kjønn og alder.
15. januar 1990

	I alt	Gutter	Jenter
I alt	1 280	678	602
Innskrevne som barn:			
I alt	1 182	672	510
Under 3 år	129	71	58
3- 6 år	105	70	35
7-13 år	333	203	130
14-17 år	446	239	207
18-21 år	169	89	80
Innskrevne som foreldre/ foresatte:			
I alt	98	6	92
Under 16 år	-	-	-
16-17 år	6	-	6
18-21 år	30	-	30
22-25 år	22	-	22
Over 25 år	40	6	34

Det er flest beboere i ungdomshjemmene og i barnehjemmene. Om lag halvparten av beboerne i barnevernsinstitusjoner bor i disse institusjonstypene (medregnet de kombinerte barne- og ungdomshjemmene). Deretter følger andre institusjonstyper med om lag 18 prosent av beboerne, barne- og ungdomspsykiatriske behandlingshjem med om lag 17 prosent og mødreheimene med om lag 15 prosent av beboerne pr. 15. januar 1990.

Av alle beboere som befant seg i institusjonene pr. 15. januar 1990 hadde 28 prosent oppholdt seg der i inntil 3 måneder, 35 prosent fra 3 måneder og inntil ett år, mens 37 prosent av beboerne hadde oppholdt seg lenger enn ett år i institusjonene. Det kan synes som beboerne oppholder seg lenger i institusjonene enn det som er intendert ut fra forskriftene for barnevernsinstitusjonene, hvor det legges vekt på at opphold i institusjon skal være en kortvarig, ikke permanent løsning. Det er imidlertid klare forskjeller etter institusjonstype når det gjelder beboere med mer enn ett års oppholdstid i institusjonen. I ungdomshjem, kombinerte barne- og ungdomshjem og barne- og ungdomspsykiatriske behandlingshjem har henholdsvis 50, 56 og 41 prosent av beboerne oppholdt seg lenger enn ett år.

Tabell 4. Beboere etter institusjonstype og oppholdstid. 15. januar 1990

Oppholdstid	I alt	Barne- hjem	Ung- doms- hjem	Barne- og ung- doms- hjem	Mødre- hjem	Psy- kiat- risk inst.	Annen inst.- type
I alt	1 280	254	331	64	186	211	234
0- 3 måneder	354	63	62	3	41	32	153
4- 6 måneder	224	55	61	10	30	48	20
7- 9 måneder	131	29	34	8	33	21	6
10-12 måneder	99	17	11	7	32	23	9
1- 2 år	312	44	101	29	45	58	35
3- 6 år	108	22	49	3	4	21	9
7-10 år	25	11	4	4	1	4	1
11-15 år	12	7	-	-	-	4	1
16-18 år	15	6	9	-	-	-	-

I 1989 ble det i alt foretatt 2 839 innskrivninger i institusjonene for barn og ungdom. De aller fleste blir skrevet inn fra hjemmet, 2 322 eller 82 prosent av alle innskrivninger. 13 prosent kom fra andre institusjoner mens 5 prosent ble skrevet inn fra fosterhjem. De aller fleste som blir skrevet ut blir også skrevet ut til hjemmet, 1 892 av 2 839 eller 72 prosent. 20 prosent av utskrivningene skjedde til fosterhjem, mens 18 prosent ble overført til andre institusjoner. Det er omtrent like mange som blir skrevet inn fra institusjoner som blir skrevet ut til institusjoner, mens det er langt flere (236) som skrives ut til fosterhjem enn som skrives inn fra fosterhjem.

Men også her er det store forskjeller mellom institusjonstypene. Det er først og fremst barnehjemmene som benytter seg av plassering i fosterhjem. Nesten alle som innskrives i barnehjem kommer fra hjemmet, like mange blir skrevet ut til hjemmet som til fosterhjem. Utskrivningene fra ungdomshjemmene skjer først og fremst til hjemmet, men her dreier det seg ikke om fosterhjem eller foreldrehjem, men ofte om etablering av eget hjem. I barne- og ungdomspsykiatriske behandlingshjem skjer de aller fleste inn- og utskrivninger til hjemmet. I de andre institusjonstypene, dvs. først og fremst akutt- og utredningsinstitusjonene, skjer også de fleste inn- og utskrivningene til og fra hjemmet, men disse mottar også forholdsvis mange barn fra institusjoner og sender også mange videre til andre institusjoner.

Tabell 5. Innskrivninger og utskrivninger etter institusjonstype. 1989

	I alt	Barne- hjem	Ung- doms- hjem	Barne- og ung- doms- hjem	Mødre- hjem	Psy- kiat- risk inst.	Annen inst.- type
Overført fra 1988	1 086	222	264	66	190	189	155
Innskrevet i 1989	2 839	459	397	49	256	396	1 282
Fra hjemmet	2 322	408	287	33	225	366	1 003
Fra fosterhjem	143	27	45	8	5	7	51
Fra annen institusjon	374	24	65	8	26	23	228
Utskrevet i 1989	2 620	411	318	38	249	387	1 217
Til hjemmet	1 892	183	207	14	224	340	924
Til fosterhjem	379	180	42	19	21	21	96
Til annen institusjon	349	48	69	5	4	26	197
Overført til 1990	1 305	270	343	77	197	198	220

Om lag hver fjerde beboer i institusjonene har ikke noe fast gjøremål utenfor institusjonen. Av de 1 280 beboerne i institusjonene går 115 i barnehage, 781 på skole mens 90 har arbeid. En del av institusjonene driver barnehage/skole på institusjonens område. Antallet barn som bare oppholder seg i institusjonen, er derfor noe høyere enn det som er vist i tabell 6.

Tabell 6. Beboerne etter gjøremål utenfor institusjonen. 15. januar 1990

Oppholdssted	Antall
Beboere i alt	1 280
Bare i institusjonen	294
Barnehage	115
Skole	781
Arbeid	90

Det stilles i forskriftene for barnevernsinstitusjonene flere krav til den bygningsmessige utformingen av institusjonene. Den bygningsmessige standard må også vurderes i lys av at oppholdet i institusjon for mange barn er mer permanent enn det som forutsettes i forskriftene. Den største gruppen barn og ungdom som bor i institusjon, bor der over ett år. Forskriftene krever bl.a. at institusjonene skal kunne ta imot funksjonshemmende. Bare 38 av de 133 institusjonene oppfyller dette kravet. Videre legges det stor vekt på at kontakt med foreldre/foresatte/slektinger er tilrettelagt med egne besøks- og overnattingsrom. Dette behovet oppfyller 75 institusjoner. De aller fleste institusjonene har egne (separate) rom for lek/lesing, TV/radio osv. og skjermet uteareale. Bare 52 av institusjonene har adgang til hytte/landsted for utflukter i helger og ferier.

Tabell 7. Bygningsmessige forhold ved institusjonene

	Ja	Nei
Kan institusjonen ta imot funksjonshemmede	28	105
Har institusjonen overnattingsrom for besøkende	75	58
Har mødre med spedbarn eget sove/oppholdsrom	25	108
Har institusjonen egen spisestue/kjøkken	129	4
Har institusjonen eget oppholdsrom for lek/lesing	98	35
Har institusjonen eget oppholdsrom for TV, radio, osv.	111	22
Har institusjonen hage eller skjermet areale ute	124	9
Har institusjonen adgang til hytte for ferier	52	81

I forskriftene for barnevernsinstitusjonene heter det at "Barnevernsinstitusjoner bør ikke ha soverom for mer enn to barn. Større barn og ungdom skal kunne ha enkeltrom." De fleste institusjonene for barn og ungdom etterkommer dette, men av de 1 417 plasser er 867, eller vel 60 prosent, plass på rom for ett barn.

Tabell 8. Beboerrom etter antall beboere

Beboerrom	Antall
Ett barn/en ungdom	867
To barn/to ungdommer	117
Tre barn/tre ungdommer	11
Fire barn/fire ungdommer	6
Flere enn fire barn/ungdommer	28

Statistikken over institusjoner for barn og ungdom søker også å kartlegge den straff og de sanksjoner som institusjonene etter forskriftene kan pålegge barna. Statistisk sentralbyrå har ingen mulighet til å kontrollere riktigheten av disse tallene. Erfaringsmessig vil denne typen data bli underrapportert slik at tallene blir for lave. Dataene kan likevel gi et riktig bilde av forholdet mellom de ulike typer straff og sanksjoner som benyttes.

I 1989 var det 591 tilfeller av rømming fra institusjonene for barn og ungdom. Det som er målt er antall rømminger ikke antall beboere som har rømt. Det er først og fremst fra ungdomshjemmene det skjer rømminger.

Ifølge forskriftene er sensur av inngående post forbudt og kan bare skje "når det er skjellig grunn til mistanke om at forsendelsen inneholder berusende eller bedøvende midler", sensur av utgående post "kan bare finne sted dersom barnevernsnemnda har fattet vedtak om at foreldrene ikke skal få kjennskap til barnets oppholdssted, med sikte på å hindre at barnet røper dette." Ved åpning av post skal avsender eller mottaker være til stede. 10 tilfeller av sensur av post er rapportert.

Isolering av barn kan ikke skje som "disiplinærforføyning", men bare som "sikkerhetsforanstaltning" det vil si dersom det er "uomgjengelig nødvendig for å avverge øyeblikkelig fare for eller skade på person eller vesentlig skade på eiendom". Isoleringen skal videre være slik at "minst en av personalet alltid (skal) være til stede

i rommet eller i naborom med ulåst dør til isolatet." Det var 89 tilfeller av isolering i 1989.

42 barn ble utvist i 1989, det vil si utskrevet "fordi videre opphold i institusjonen gjør det umulig for institusjonen å opprettholde et forsvarlig tilbud for de andre beboerne i institusjonen" som forskriftene sier. Det var 74 tilfeller av andre sanksjoner som omfatter trekk i lommepenger, mildere former for isolering og husarrest.

Tabell 9. Sanksjoner og straff i institusjoner for barn og ungdom. 1989

	Antall
Rømming	591
Åpning av post	10
Tvangsmedisinering	1
Isolering	89
Utvisning	42
Andre sanksjoner	74

I institusjonene for barn og ungdom er det i alt utført 2 216 årsverk i 1989. Deltidsansatte er omregnet til heltidsansatte slik at antall sysselsatte personer er høyere enn antall årsverk. Også personer som arbeider i institusjonene, men som er ansatt av andre er regnet med. Det er 1,7 årsverk pr. beboer, mens det er 1,6 årsverk pr. plass. I gjennomsnitt er det 16,7 årsverk pr. institusjon.

Om lag halvparten av årsverkene utføres av barnevernpedagoger og miljøarbeidere. Etter barnevernpedagoger og miljøarbeidere er gruppen andre den største, denne gruppen består stort sett av deltidsarbeidende natt- og helgevakter osv. Det administrative personalet utgjør 10 prosent av årsverkene. Dette er ledere, saksbehandlere og kontorpersonale.

Barne- og ungdomspsykiatriske behandlingshjem og andre institusjonstyper (først og fremst akutt- og utredningssentre) har 35 av de 38 årsverkene leger/psykiatre utfører i institusjoner for barn og ungdom. Videre har disse institusjonene 57 av 69 psykolog-årsverk og 82 av 109 sykepleier-årsverk. Barne- og ungdomspsykiatriske behandlingshjem og akutt- og utredningsinstitusjoner har flere årsverk pr. beboer enn de andre institusjonstypene.

Tabell 10. Sysselsatte i institusjoner for barn og ungdom. 15. januar 1990

Yrke	Årsverk
I alt	2 216
Lege/psykiater	38
Psykolog	69
Sykepleier	109
Hjelpepleier	67
Fysioterapeut	6
Ergoterapeut	16
Barnevernspedagog	377
Sosionom	129
Pleiemedhjelper	15
Miljøarbeider	687
Aktivitør	16
Vernepleier	79
Kjøkken og forpleining	74
Renhold og vedlikehold	56
Ledere og saksbehandlere	149
Kontorpersonale	77
Andre	253

The first of these is the fact that the system is not
 self-contained. It is dependent on the external
 environment for its operation. This is a
 significant limitation, as it means that the
 system cannot be used in a vacuum. The
 second is that the system is not
 self-sufficient. It requires a constant
 supply of resources, such as energy and
 information, to function. This is another
 major constraint, as it means that the
 system cannot be used in a remote or
 isolated location. The third is that the
 system is not self-repairing. It requires
 external intervention to fix any
 problems that arise. This is a
 significant drawback, as it means that
 the system cannot be used in a
 high-stress or high-risk environment.

In conclusion, the system is a
 complex and multi-faceted one. It
 has many strengths and weaknesses,
 and it is not a simple solution to
 the problem of system design.

INSTITUSJONER FOR RUSMIDDELMISBRUKERE. 1989

Statistisk sentralbyrå har opprettet en ny årlig statistikk over institusjoner for rusmiddelmisbrukere. Statistikken skal omfatte alle institusjonstyper som behandler rusmiddelmisbrukere, uansett eierform og/eller om institusjonene er godkjent eller ikke. Statistikk over institusjoner for rusmiddelmisbrukere ble tidligere produsert av Rusmiddeldirektoratet.

Det er i alt 174 institusjoner for rusmiddelmisbrukere. Av disse har 137 institusjoner returnert skjema i utfylt stand. Statistikken er ikke korrigert for frafallet, men bygger på de institusjonene som har svart.

Av de 137 institusjonene er det 29 bo- og arbeidskollektiv, 18 vernehjem og 18 kombinerte institusjoner. De kombinerte institusjonene er institusjoner med mer enn en avdeling. Inndelingen i institusjonstype- og avdeling gir ikke et helt korrekt bilde, fordi en organisasjon som driver 30 institusjoner for rusmiddelmisbrukere ikke har kunnet gi spesifiserte oppgaver for hver enkelt institusjon. Disse institusjonene er plassert under annen institusjonstype/avdelingstype.

Tabell 1. Institusjoner for rusmiddelmisbrukere etter institusjonstype. 1989

Institusjons- og avdelingstype	Antall	
	Institusjoner	Avdelinger
I alt	137	162
Klinikk	9	16
Kursted	4	7
Tilsynshjem	9	17
Vernehjem	18	24
Akuttinstitusjon	7	13
Bo- og arbeidskollektiv	29	32
Kombinerte institusjoner	18	-
Andre institusjonstyper	43	53

Den institusjonsbaserte rusmiddelomsorgen er dominert av privat eide institusjoner. Når det gjelder eierform skiller institusjoner for rusmiddelmisbrukere seg klart fra institusjoner for barn og ungdom og institusjoner for eldre. 75 prosent av institusjonene for rusmiddelmisbrukere er private, mens bare 14 prosent av institusjonene for eldre og 30 prosent av institusjonene for barn og ungdom er privat eid.

Tabell 2. Institusjoner for rusmiddelmissbrukere etter eierform. 1989

Eierform	Antall
I alt	137
Kommunal	15
Fylkeskommunal	17
Stiftelse med avtale med fylkeskommune	50
Statlig	2
Privat	48
Annen eierform	5

Det er ikke bare når det gjelder eierform at institusjonene for rusmiddelmissbrukere adskiller seg fra institusjoner for andre grupper innenfor helse- og sosialsektoren. Også når det gjelder verdigrunnlag og ideologi er de spesielle idet 83 av de 137 institusjonene er basert på en bestemt religion eller ideologi. Av de 83 institusjonene som er basert på et verdigrunnlag eller en ideologi er 77 religiøse/kristne, mens 6 er basert på et annet verdigrunnlag. Det store innslag av institusjoner som baserer seg på en bestemt ideologi eller et bestemt verdigrunnlag har sammenheng med at privat eierform er utbredt. Dette er en følge av at det offentlige har engasjert seg mindre på dette området enn på andre det er naturlig å sammenlikne med.

Tabell 3. Institusjoner for rusmiddelmissbrukere etter verdigrunnlag/ideologi. Antall. 1989

Verdigrunnlag/ideologi	Antall	
	Institusjoner	Plasser
I alt	137	2 537
Religiøs/kristen	77	1 355
Livssynsnøytral	54	1 074
Annen ideologi	6	108

Det er i alt 2 537 plasser ved institusjonene, av disse var 2 060 belagt den 15. januar 1990. Det betyr at 81 prosent av plassene var i bruk. Belegget var størst på vernehjemmene hvor 93 prosent av plassene var i bruk. I Kurstedene ble 60 prosent av plassene benyttet, mens plassutnyttelsen for de andre institusjonstypene varierte mellom 77 og 88 prosent.

Det er flest plasser for rusmiddelmissbrukere i Oslo eller i institusjoner som disponeres av Oslo i andre fylker. Oslo har over 30 prosent av alle institusjonsplassene for rusmiddelmissbrukere, mens Sogn og Fjordane ikke har noen.

De kombinerte institusjonene, altså institusjoner med flere avdelinger, har 786 plasser, vernehjemmene har 515, plasser mens det er 312 plasser ved bo- og arbeidskollektivene.

Tabell 4. Antall plasser etter institusjonstype og fylke, antall beboere i alt.
15.januar 1990

	I alt	Kli- nikk	Kur- sted	Tilsyns- hjem	Verne- hjem	Akutt- inst.	Bo-og arb.- kollektiv	Komb. inst.	Andre
Plasser i alt	2 537	255	139	161	515	125	312	786	244
Østfold	97	-	-	-	67	-	30	-	-
Akershus	126	-	-	-	40	-	-	86	-
Oslo	932	73	30	76	188	80	81	334	70
Hedmark	144	-	73	-	30	-	-	11	30
Oppland	95	42	36	-	-	-	17	-	-
Buskerud	101	22	-	4	-	6	19	30	20
Vestfold	153	55	-	22	46	-	20	-	10
Telemark	72	-	-	-	-	-	18	54	-
Aust-Agder	39	-	-	-	-	7	-	32	-
Vest-Agder	96	-	-	28	-	-	-	60	8
Rogaland	138	-	-	-	40	-	35	63	-
Hordaland	169	-	-	31	-	32	10	21	75
Sogn og Fjordane	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Møre og Romsdal	70	24	-	-	-	-	-	21	75
Sør-Trøndelag	137	-	-	-	70	-	49	6	12
Nord-Trøndelag	30	-	-	-	24	-	6	-	-
Nordland	40	24	-	-	-	-	16	-	-
Troms	73	-	-	-	-	-	11	62	-
Finnmark	25	15	-	-	10	-	-	-	-
Beboerere i alt	2 060	211	84	136	479	110	240	602	198

Oppgavene over antall kurdøgn etter beboerens kjønn og hjemstedsfylke viser at det ble gitt i alt 704 342 kurdøgn ved institusjonene i 1989. Det betyr at hver institusjonsplass i gjennomsnitt ble benyttet 278 døgn i 1989. Av det totale antall kurdøgn sto menn for 77 prosent og kvinner for 23 prosent. Personer med Oslo som hjemstedsfylke sto for 30 prosent av kurdøgnforbruket.

Tabell 5. Antall kurdøgn i institusjoner for rusmiddelmisbrukere etter kjønn. Beboernes hjemstedsfylke. 1989

Hjemstedsfylke	I alt	Menn	Kvinner
Hele landet	704 342	574 024	130 318
Østfold	38 221	33 635	4 586
Akershus	64 464	48 709	15 755
Oslo	207 236	167 659	39 577
Hedmark	27 441	24 081	3 360
Oppland	7 421	4 693	2 728
Buskerud	37 890	28 563	9 327
Vestfold	41 055	32 020	9 035
Telemark	18 642	12 533	6 109
Aust-Agder	16 218	14 471	1 747
Vest-Agder	23 263	19 881	3 382
Rogaland	41 357	34 859	6 498
Hordaland	59 581	49 292	10 289
Sogn og Fjordane	2 398	1 674	724
Møre og Romsdal	22 855	19 612	3 243
Sør-Trøndelag	38 988	34 604	4 384
Nord-Trøndelag	2 281	2 281	-
Nordland	12 916	9 062	3 854
Troms	18 106	14 973	3 133
Finnmark	8 584	7 763	821
Uten fast bopel	14 513	13 145	1 368
Beboerere i alt	912	514	398

Bare 22 av 2 060 beboere i institusjonene den 15. januar 1990 hadde vært rusmiddelmisbrukere i under 2 år. Hele 68 prosent av beboerne hadde vært misbrukere i 10 år eller mer. Vernehjemmene og de kombinerte institusjonene har 60 prosent av dem som har en misbrukerkarriere som er lenger enn 10 år. Det behandlingstilbud som institusjonene gir, ser ut til å nå personer som har vært misbrukere i lang tid. Tilsynshjemmene, akuttinstitusjonene og kurstedene preges av beboere med en misbrukerkarriere på mellom 5 og 20 år. Bo- og arbeidskollektivene skiller seg ut ved å ha forholdsvis mange beboere som har vært misbrukere fra 2 til 5 år.

Tabell 6. Beboere i institusjoner for rusmiddelmisbrukere etter lengden på misbruk.
15. januar 1990

Lengde på misbruk	I alt	Klinikk	Kursted	Tilsynshjem	Vernehjem	Akuttinst.	Bo- og arb.-kollektiv	Komb. inst.	Andre
I alt	2 060	211	84	136	479	110	240	602	198
Under 2 år	22	9	-	-	2	2	5	3	1
2-5 år	189	24	4	3	14	16	75	37	16
6-9 år	450	76	16	32	37	29	72	148	40
10-19 år	628	68	53	53	93	39	76	175	71
20 år og over	771	34	11	48	333	24	12	239	70

Nær 30 prosent av beboerne i institusjonene den 15. januar 1990 hadde oppholdt seg over ett år, mens 22 prosent av beboerne hadde oppholdt seg under en måned i institusjonene. Vernehjemmene har flest beboere med mer enn to års oppholdstid i institusjonen, mens akuttinstitusjonene, klinikkene og de kombinerte institusjonene har flest beboere med under en ukes opphold. Bo- og arbeidskollektivene og de kombinerte institusjonene har flest beboere med fra 3 til 11 måneders oppholdstid.

Tabell 7. Beboere i institusjoner for rusmiddelmisbrukere etter lengden på opphold.
15. januar 1990

Lengde på opphold	I alt	Klinikk	Kursted	Tilsynshjem	Vernehjem	Akuttinst.	Bo- og arb.-kollektiv	Komb. inst.	Andre
I alt	2 060	211	84	136	479	110	240	602	198
Under 1 uke	177	35	11	8	7	47	-	63	6
Fra 1 uke - 1 måned	271	42	21	11	23	37	13	114	10
1-2 måneder	288	38	21	22	39	11	24	114	19
3-6 måneder	452	57	20	28	71	6	64	165	41
7-11 måneder	260	22	11	22	42	5	75	53	30
12-17 måneder	135	13	-	10	38	4	26	25	19
18-24 måneder	149	3	-	14	37	-	17	16	62
Over 2 år	328	1	-	21	222	-	21	52	11

Av 2 060 beboere i institusjonene var 410 eller 20 prosent kvinner. For aldersgruppene under 25 år er det imidlertid om lag like mange kvinner som menn (123 kvinner mot 128 menn). Det bor mange eldre menn i institusjonene. Hver tredje institusjonsbeboer er en mann over 50 år.

Tabell 8. Beboere i institusjoner for rusmiddelmisbrukere etter kjønn og alder.
15. januar 1990

Alder	I alt	Menn	Kvinner
I alt	2 060	1 650	410
Under 15 år	12	7	5
15-18 år	56	22	34
19-21 år	75	42	33
22-24 år	108	57	51
25-29 år	215	147	68
30-34 år	259	194	65
35-39 år	199	171	28
40-44 år	200	160	40
45-49 år	175	156	19
50-59 år	306	273	33
60-69 år	308	287	21
70 år og over	147	134	13

Det er antall inn- og utskrivninger som telles. Antall personer som er skrevet inn og ut vil derfor være lavere. I 1989 var det i alt 15 973 innskrivninger i institusjonene. Av disse var 5 370 innskrivninger fra "uten fast bopel" det vil si fra gata. Det var 6 775 innskrivninger fra eget hjem, mens antall overføringer fra andre institusjoner var 2 868. Det kan være overføring fra annen institusjon for rusmiddelmisbrukere eller fra sykehus, psykiatrisk sykehus osv. Det var 960 innskrivninger fra en eller annen form for poliklinisk behandling.

Det var i alt 16 008 utskrivninger. Av disse var 30 prosent utskrivninger til gata, 43 prosent til eget hjem, 21 prosent til annen institusjon, mens bare 7 prosent av utskrivningene var kombinert med poliklinisk tilbud eller ettervern.

Tabell 9. Innskrivninger og utskrivninger i institusjoner for rusmiddelmisbrukere.
1989

	Antall
Overført fra 1988	1 851
Innskrevet i 1989	15 973
Fra uten fast bopel	5 370
Fra hjemmet	6 775
Fra annen institusjon	2 868
Fra poliklinisk behandling	960
Utskrevet i 1989	16 008
Til uten fast bopel	4 705
Til hjemmet	6 855
Til annen institusjon	3 319
Til poliklinisk behandling/ettervern	1 129
Overført til 1990	1 816

Institusjonene ble også bedt om å gi opp hvor mange beboere som avbrøt et påbegynt behandlingsopplegg i 1989. Alle institusjonene har ikke besvart dette spørsmålet og Statistisk sentralbyrå har ingen mulighet for å kontrollere riktigheten av slike oppgaver. Institusjonene har oppgitt at det var 1 655 innskrevne beboere som avbrøt et påbegynt behandlingsopplegg.

Tabell 10. Avbrutt behandling etter institusjonstype. Antall personer. 1989

	I alt	Klinikk	Kursted	Tilsynshjem	Vernehjem	Akuttinst.	Bo-og arb.-kollektiv	Komb. inst.	Andre
Antall	1 655	141	153	84	61	334	129	670	83

Av de 1 655 tilfellene av avbrutte behandlingsopplegg skjedde 939 ved institusjoner med religiøs/kristen ideologi, mens 716 skjedde ved institusjoner som var livssynsnøytrale eller med ikke-kristent ideologi. Det betyr at 60 prosent av de avbrutte behandlingsoppleggene skjer ved kristne/religiøse institusjoner. Nå har riktignok institusjoner med kristen/religiøst verdigrunnlag flere plasser og beboere enn de livssynsnøytrale. Tas det utgangspunkt i avbrutte behandlingsopplegg i forhold til antall innskrivninger viser det seg at hver femte som er innskrevet ved en institusjon med kristent/religiøst verdigrunnlag avbryter behandlingsopplegget, mens det tilsvarende tall for de livssynsnøytrale er 6 av 100. Selv om tallene for innskrivninger ved de to største akuttinstitusjonene i landet, som begge er livssynsnøytrale, trekkes fra, er det fremdeles dobbelt så mange avbrutte behandlingsopplegg pr. innskrivning i institusjoner med kristent/religiøst verdigrunnlag.

Tabell 11. Antall plasser, beboere pr. 15. januar 1990, innskrivninger og avbrutt behandling etter institusjon og verdigrunnlag

	Plasser	Beboere	Innskrivninger	Avbrutt behandling
I alt	2 537	2 060	15 973	1 655
Kristen/religiøs	1 355	1 111	4 232	939
Livssynsnøytral/annen ideologi ..	1 182	949	11 741	716

Det ble i 1989 utført 1 772 årsverk i institusjoner for rusmiddelmissbrukere. Miljøarbeider, annet personale, kjøkken- og forpleiningspersonale var de største gruppene, og utførte 47 prosent det totale antall årsverk. Deretter fulgte sykepleiere, ledere og saksbehandlere og sosionomer, som utførte 26 prosent av alle årsverkene. Institusjoner for rusmiddelmissbrukere skiller seg ut fra f.eks. institusjoner for barn og ungdom og institusjoner for eldre ved å ha en forholdsvis stor administrasjon. 16 prosent av årsverkene i institusjonene brukes til ledelse, saksbehandling og kontorarbeid. Det tilsvarende tall for institusjoner for eldre er 5 prosent og for institusjoner for barn og ungdom 10 prosent.

Det var i gjennomsnitt 0,7 årsverk pr. plass i institusjonene for rusmiddelmissbrukere. Det er imidlertid store forskjeller mellom institusjonstypene. Vernehjemmene og tilsynshjemmene har et halvt årsverk pr. plass, mens akuttinstitusjonene og klinikkene har ett årsverk pr. plass.

Tabell 12. Årsverk i institusjoner for rusmiddelmissbrukere etter stilling. 1989

Stilling	I alt	Kli- nikk	Kur- sted	Tilsyns- hjem	Verne- hjem	Akutt- inst.	Bo-og arb.- kollektiv	Komb. inst.	Andre
I alt	1 772	253	86	82	247	139	279	496	190
Lege/psykiater	31	10	1	-	1	5	1	13	1
Psykolog	64	16	1	-	1	5	1	13	1
Sykepleier	174	40	4	5	13	32	8	65	7
Fysioterapeut	4	-	-	-	-	-	2	1	1
Ergoterapeut	4	2	1	-	-	-	-	-	1
Barnevernspedagog . .	40	3	1	5	-	2	18	4	7
Sosionom	119	15	4	6	4	5	29	32	25
Pleiemedhjelper	29	5	6	-	7	3	5	4	-
Miljøarbeider	420	48	14	19	71	58	60	104	48
Aktivitør	75	10	-	6	16	-	16	20	8
Vernepleier	23	4	-	-	10	2	3	4	1
Kjøkken og forpleining	186	34	10	8	50	7	12	54	12
Renhold og vedlikehold	103	22	10	7	22	1	11	27	4
Ledere og saksbehandlere	173	20	10	7	32	10	26	48	21
Kontorpersonale	108	19	8	4	9	5	15	34	14
Andre	220	5	17	16	12	5	74	60	31

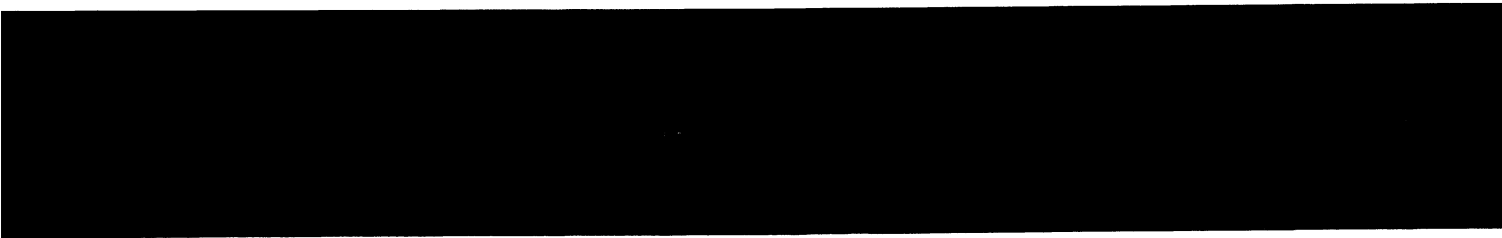
**Utkommet i serien Rapporter fra Statistisk sentralbyrå
etter 1. juli 1989 (RAPP)**

*Issued in the series Reports from the Central Bureau of Statistics
since 1 July 1989 (REP)*

ISSN 0332-8422

Nr. 89/5	Statistisk sentralbyrå Hovedtrekk i arbeidsprogrammet for 1989. 1989-53s. (RAPP; 89/5) 60 kr ISBN 82-537-2720-8	Nr. 89/18	Undersøkelse om bruk av folkebibliotek 1988. 1989-83s. (RAPP; 89/18) 60 kr ISBN 82-537-2832-8
- 89/6	Utbyggingsregnskap Dokumentasjon av metode og resultater fra prøveregnskap 1986 og 1987/Øystein Engebretsen. 1989-58s. (RAPP; 89/6) 70 kr ISBN 82-537-2724-0	- 89/19	Aktuelle skattetall 1989 <i>Current Tax Data</i> . 1989-44s. (RAPP; 89/19) 60 kr ISBN 82-537-2844-6
- 89/10	Rehabilitering av bygninger 1986/Arild Thomassen. 1989-41s. (RAPP; 89/10) 70 kr ISBN 82-537-2791-7	- 89/21	Kommunehelsetjenesten Årstatistikk for 1988. 1990-83s. (RAPP; 89/21) 70 kr ISBN 82-537-2870-0
- 89/12	De eldres inntekter Nivå og ulikhet <i>Income of Aged People Level and Inequality</i> . 1989-156s. (RAPP; 89/12) 95 kr ISBN 82-537-2785-2	- 89/22	Energisubstitusjon i treforedlingssektoren/Torstein Bye og Tor Arnt Johansen. 1990-40s. (RAPP; 89/22) 60 kr ISBN 82-537-2873-5
- 89/13	Totalregnskap for fiske- og fangstnæringen 1983-1986. 1989-38s. (RAPP; 89/13) 60 kr ISBN 82-537-2783-6	- 89/23	Struktur og egenskaper ved en MSG-modell med Armingtonrelasjoner/Erling Holmøy og Tor Jakob Klette. 1990-99s. (RAPP; 89/23) 70 kr ISBN 82-537-2872-7
- 89/14	Ensliges inntekt og forbruk. 1989-107s. (RAPP; 89/14) 75 kr ISBN 82-537-2796-8	- 90/1	Naturressurser og miljø 1989 Energi, fisk, skog, jordbruk, luft, ressursregnskap og analyser. 1990-136s. (RAPP; 90/1) 75 kr ISBN 82-537-2918-9
- 89/15	Husholdningsstørrelse og -sammensetning 1960, 1970 og 1980 Noen utvalgte alderstrinn/Björg Moen. 1989-50s. (RAPP; 89/15) 60 kr ISBN 82-537-2847-6	- 90/1A	Natural Resources and the Environment 1989 Energy, Fish, Forests, Agriculture, Air Resource Accounts and Analyses. 1990-144s. (RAPP; 90/1A) 75 kr ISBN 82-537-2931-6
- 89/16	Skatter og overføringer til private Historisk oversikt over satser mv. Årene 1975-1989. 1989-63s. (RAPP; 89/16) 45 kr ISBN 82-537-2813-1	- 90/2	Region-2 En modell for regionaløkonomisk analyse/Knut Sørensen og Jøran Toresen. 1990-76s. (RAPP; 90/2) 70 kr ISBN 82-537-2880-8
- 89/17	Fruktbarhet og dødelighet i Norge 1771-1987. 1989-44s. (RAPP; 89/17) 60 kr ISBN 82-537-2840-9		

- Nr. 90/3 Nasjonale og regionale virkninger av ulike utviklingslinjer i norsk jordbruk/Ådne Cappelen, Stein Inge Hove og Tor Skoglund. 1990-88s. (RAPP; 90/3) 45 kr ISBN 82-537-2890-5
- 90/4 Arbeidstilbudet i MODAG En analyse av utviklingen i yrkesdeltakingen for ulike sosiodemografiske grupper/Kjersti-Gro Lindquist, Liv Sannes og Nils Martin Stølen. 1990-178s. (RAPP; 90/4) 85 kr ISBN 82-537-2911-1
- 90/5 Utsyn over helsetjenesten Endringer i ressursbruk og aktivitet/Anders Barstad og Arne S. Andersen. 1990-133S. (RAPP; 90/5) 75 kr ISBN 82-537-2914-6
- 90/6 Who has a Third Child in Contemporary Norway? A Register-Based Examination of Socio-demographic Determinants/Øystein Kravdal. 1990-100s. (RAPP; 90/6) 75 kr ISBN 82-537-2919-7
- 90/7 Helsetilstanden i Norge Status og utviklingstrekk. 1990-95s. (RAPP; 90/7) 70 kr ISBN 82-537-2924-3
- 90/8 International Migration to Norway, 1988 Report for the Continuous Reporting System of Migration of OECD (SOPEMI) *Internasjonal flytting til Norge En rapport til OECDs Continuous Reporting System of Migration (SOPEMI)*/Lars Østby. 1990-66s. (RAPP; 90/8) 70 kr ISBN 82-537-2928-6
- 90/9 Informasjon om nasjonalregnskapet Dokumentasjonsnotater, publikasjoner og andre viktige referanser/Erling Joar Fløttum. 1990-41s. (RAPP; 90/9) 60 kr ISBN 82-537-2932-4
- Nr. 90/10 Flytting og arbeidsmarked i fylkene 1972-1986/Lasse Sigbjørn Stambøl. 1990-111s. (RAPP; 90/10) 75 kr ISBN 82-537-2935-9
- 90/11 Totalregnskap for fiske- og fangstnæringen 1984-1987. 1990-38s. (RAPP; 90/11) 60 kr ISBN 82-537-2944-8
- 90/12 Produktivitetsutviklingen i meieri-sektoren/Ann-Lisbet Brathaug og Anders Harildstad. 1990-75s. (RAPP; 90/12) 70 kr ISBN 82-537-2969-3
- 90/13 Skatter og overføringer til private Historisk oversikt over satser mv. Årene 1975-1990. 1990-67s. (RAPP; 90/13) 50 kr ISBN 82-537-2970-7
- 90/14 Husholdningens konsum av ikke-varige konsumgoder. 1990-102s. (RAPP; 90/14) 75 kr ISBN 82-537-2979-0
- 90/15 Regionale arbeidsmarkeds- og befolkningsframskrivninger/Tor Skoglund, Lasse S. Stambøl og Knut Ø. Sørsensen. 1990-72s. (RAPP; 90/15) 70 kr ISBN 82-537-2981-2
- 90/16 Etterspørselen etter varige konsumgoder/Knut A. Magnussen. 1990-78s. (RAPP 90/16) 70 kr ISBN 82-537-2983-9
- 90/17 Aktuelle skattetall 1990 *Current Tax Data*. 1990-46s. (RAPP; 90/17) 60 kr ISBN 82-537-2985-5
- 90/18 Kommunehelsetjenesten Årsstatistikk for 1989. 1990-81s. (RAPP; 90/18) 70 kr ISBN 82-537-2990-1

Pris kr 70,00

Publikasjonen utgis i kommisjon hos H. Aschehoug & Co. og
Universitetsforlaget, Oslo, og er til salgs hos alle bokhandlere.

ISBN 82-537-3004-7
ISSN 0332-8422